

קובץ גליונות

פרשת אחרי-קדושים
ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א
מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור
הגר"ז קרליץ שליט"א
מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א
מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח
כאיל תערוג
פרי חיים
נשיח בחוקיך
גאון יעקב
דברי אמת
פניני דעת
דובב שפתיים
נפשו גחלים תלהט
פנינים משולחן רבינו
שלמים מציזון
דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"ג
הר"ר שמעון בן הרב ר' קלונימוס ז"ל
גלביע י' אייר תרפ"ב
תנצב"ה

רשימת הזוכים בהגרלה – מדור 'תיובתא' חג הפסח

פרס ראשון:

300 ₪ הר"ר רפאל אלחנן רבינוביץ שליט"א כולל נחלת משה – עפולה

300 ₪ הבה"ח חיים עבי רוזנברג נ"י ישיבת דברי מרדכי – בני ברק

פרס שני:

200 ₪ הר"ר אלעזר ברקלי שליט"א נוה יעקב – ירושלים

200 ₪ הר"ר אברהם יעקב דרובינר שליט"א – נתיבות

200 ₪ הר"ר חיים בן יאיר שליט"א מדרש רמב"ם – בני ברק

200 ₪ הר"ר יהודה קלצקי שליט"א כולל שמחת בנימין – בית שמש

200 ₪ הבה"ח שמואל יצחק מקלב נ"י ישיבת דברי מרדכי – בני ברק

200 ₪ הר"ר דוד רועי בן שלוש שליט"א כולל אור לעיון – בני ברק

בספר החדש 'דורש טוב' מתנת יפה נוף:

הר"ר ישראל מ. קוסובסקי שליט"א כולל זכרון מאיר ושרגא – מודיעין עילית

הר"ר אריאל גרין שליט"א – אופקים

הבה"ח יצחק שרגא שניידר נ"י ישיבת משכן שלמה – ירושלים

הבה"ח שלמה אפטרנוט נ"י ישיבת סלבודקא – בני ברק

הבה"ח משה רוזנר נ"י ישיבת תפארת מרדכי – בני ברק

הר"ר משה שפרלינג שליט"א כולל מיר – ירושלים

הר"ר יעקב יהושע פאלק שליט"א כולל מגדל עוז – ירושלים

הר"ר אפרים פוטרמן שליט"א כולל יו"ד עץ חיים

הר"ר דוד הלוי מוריאל שליט"א כולל המרכז התורני – ירושלים

הבה"ח אלרואי כהן נ"י ישיבת משכנות התורה – בני ברק

בספרי 'ומתוק האור':

הבה"ח משה חגיגי נ"י ישיבת תורה והוראה – תל אביב

הר"ר שלום חזקיה שליט"א כולל קצות החושן – מודיעין עילית

הר"ר מאיר חדש שליט"א כולל שיח יצחק – הר יונה

הבה"ח אליהו טולידנו נ"י ישיבת תפארת ציון – בני ברק

הר"ר ישראל מאיר שייפר שליט"א כולל ושכר באוהליך – ירושלים

הר"ר יעקב ישראל זילברשטיין שליט"א כולל בית הלל – בני ברק

הבה"ח יחזקאל לסמן נ"י ישיבת עטרת שלמה – ביתר

הר"ר יהודה אריה קירשנבום שליט"א כולל עמודי עולם – חיפה

הבה"ח דוד זריצקי נ"י ישיבת לצעירים – רחובות

הבה"ח ח.ב. נ"י – בית שמש

בספר 'אלא' הנהגות מרן שר התורה על סדר השו"ע:

הבה"ח דוד ברנשטיין נ"י ישיבת אורחות תורה – קרית ספר

סט ספרי שיח חנוכה ופורים, פסח, סוכות:

הר"ר מאיר טפר שליט"א כולל זכרון מיכאל – זכרון יעקב

ישר כח

לכל כותבי ושולחי התשובות, וברכת ישר כח גדול לנדיב הנכבד שהרים את תרומתו החשובה למען עמלי התורה אשר טרחו ויגעו בכתיבת התשובות, יהי רצון שיזכה לראות ברכה והצלחה בכל עניניו.

א"ה המדור 'תיובתא' הבא יופיע בקובץ המורחב ש"ל לקראת חג השבועות, מחברי ספרים המעוניינים לתרום את חיבוריהם עבור כותבי התשובות, יפנו למערכת, וכן המעוניינים לתרום עבור מדור זה ולהקדישו לע"נ וכד',

יפנו בהקדם למערכת במס':

053-3145900

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311

נדרים	עקב	כ"אב
	ראה	כ"ז אב
	שופטים	ד' אלול
	כי תצא	י"א אלול
	כי תבא	י"ח אלול
	נעבים וילך	כ"ח אלול

נדרים	חוקת	ז' תמוז
	בלק	י"ד תמוז
נדרים	פנחס	כ"א תמוז
נדרים	מטות מסעי	כ"ח תמוז
	דברים	ו' אב
נדרים	ואתחנן	י"ג אב

נדרים	אמור	י"ז אייר
נדרים	בהר בחוקותי	כ"ד אייר
נדרים	במדבר – שבועות – נשא	ב' סיון
נדרים	בהעלותך	ט"ז סיון
נדרים	שלח	כ"ג סיון
	קרח	ל' סיון

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 203 | שנה ד' | פרשת אחרי - קדושים | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

"כי בענן אראה" פרש"י, כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגילויי שכינתי שם, יזהר שלא ירגיל לבוא. (ואע"פ שבני ישראל בהיותם במדבר היו במצב של גילוי שכינה, מכל מקום לא היה כדרגת גילוי שכינה בקדוש הקדשים) משמע שצריך להזהר מלהיות במקום שיש דרגה גבוהה של גילוי שכינה. על אף שזה מעלה להתפלל במקום השראת השכינה (בבית המקדש, ובקברי צדיקים) צריך לחלק בין מקום השכינה ממשי, ל"סמון" למקום השכינה. (ומצינו בחגיגה טז. המסתכל בכהנים בזמן הברכה בשם המפורש, ענינו כחות. ומפרש רש"י, שהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם. והמשנה ברורה (סימן תכו, יג) מביא מהחרדים, שלא להסתכל הרבה על הלבנה). אנשים פשוטים לא רואים כלום. מי שיכנס ויזכה לראות וישיג על ידי זה מעלות רוחניות, למה שלא יכנס? הרי צריכים להתעלות ולהגיע למצב של "שויתי ה' לנגדי תמיד". וצ"ל, שכדי לכבד דבר צריך להחשיבו, וזה מתבטא במה שמתביישים לראותו. כמו שמשנה רבנו הסתיר פניו במעמד הסנה. ענין זה איתא במו"ק כה. שאמרו לרב אמי ורב אסי דמגיע רב הונא, ואמרו, כשהיו אצלו היו מתביישים להרים את הראש.

"זכויות" עם "שייכות", כאשר הם עם אהבה והשתוקקות

"בזאת יבא אהרן אל הקדש". מובא במדרש רבה (כ"א, ו) רבי יודן אמה, כהן גדול בכניסתו לבית קדש הקדשים, חבילות של מצות היו בידו. בזכות התורה וזאת התורה. בזכות המילה זאת בריתי אשר תשמרו. בזכות שבת אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו. בזכות ירושלים זאת ירושלים בתוך הגוים. בזכות שבטים וזאת אשר דבר להם אביהם. בזכות יהודה וזאת ליהודה. בזכות ישראל זאת קומתך דמתה לתמה. בזכות תרומה וזאת התרומה. בזכות מעשר ובחוננו נא בזאת. בזכות הקרבנות בזאת יבא אהרן.

והנה, מה זה שייך ליום הכיפורים? הרי בודאי כל יהודי מהול, וכי שייך שכהן גדול לא יבא מהול ושומר שבת? ומהו הענין שיכנס בזכויות אלו? במדרש מובא הפסוק (משלי כד, ו) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה. משמע שבאלו הדברים הוא מנצח. וכי שייך להכנס בלא הדברים הללו? וכי היה סלקא דעתא שמדברים בכהן גדול המחלל שבת או שאינו מהול? וזכות יהודה וכו' קיימים. ומה הכוונה להכנס בזכויות הללו? משמע שבהיכנסו לקדוש הקדשים, בכדי להצליח במלחמה ויהא סליחה וכפרה, צריך יותר "להשתייך" לאלו המצוות. כגון בלימוד התורה, אם אין לו כל כך חשק, אז אין לו שייכות לתורה. והאיך ינצח? וכגון בזכות השבטים, אם אין לו אהבת ישראל, איך ינצח בזכות ישראל? וכן בירושלים, צריך שיצפה שיתקיים בנין ירושלים שזה התכלית שמתגלה שם שמים בעולם, ואם אינו מצפה, לא יועיל זכות ירושלים. וכן בכל הכתוב שם, צריך שיהא לו אהבה והשתוקקות למצוה הזאת, ובזכות זאת ינצח במלחמה.

חידושים בהלכות בל תלין

"לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר" (יט, יג) מתוך שיעורי הלכה שנמסרו ע"י מרן רבנו בכולל פוניבז' בימי השבת לאחר התפילה, בזמן קץ תשל"ז, בדרך מו"מ ולא להלכה למעשה. נרשמו במוצ"ש על ידי הגאון רבי אליעזר הלוי טורק שליט"א, מרבני אחוזת ברכפלד.

בעניני הלנת שכר שכיר

א. בתשלומי שכר שכיר, נראה לכאורה שאם אין הפועל רוצה לקבל בצ"ק אסור לפרוע לו בזה דלא גרע מסובין ויל"ע בזה.
ב. יש לעיין אי אסור של הלנת שכר שכיר הוא דווקא בממון, או כגון 'אשמור לי ואשמור לך' וכדומה שהוא כממון, אבל לא בשאר מילי, או נימא דאף דבר שאין לו כלל דין תשלומי ממון נמי. ונפק"מ להא דאיתא בב"ב (כ, א): "א"ל לך תשמש לי, יל"ע אי מחויב הרב להשיב

באותו היום דוקא כיון שהלה שמשו, וצ"ע.
ג. בתלמוד תורה לכאורה מחויבים לשלם מיד כשמגיע זמן התשלומין כמו שקבעו. זה ברור שלמלמד פרטי מחויב לשלם מיד, אמנם תשלום לת"ת יש לעיין אם למנהל התלמוד תורה יש דין של קבלן השוכר פועלים עבור הלקוח, ונטה הגראי"ל כמדומה להחמיר בזה.
ד. בתשלומים לחברת מים וחשמל לכא' צריך לשלם בזמנם, ובמים לכא' י"ל דאין המים שלהם ואין להם רק דיני פועל, וא"כ בפשטו' ודאי דהתשלומים על הפעולה של שאיבת המים ויהי' ע"ז לאו דב"ת וא"כ לכא' אין מקום להסתפק דלחברת "מקורות" המביא את המים יש דין של פועל הדולה מים. אלא שהעיר א' דבאמת החברה הנ"ל קונה זה בקנין חצר על הצנורות, וממילא אי"ז אלא קנין שקונה מהם מים, אך צ"ע בכ"ז. ואף בזה נטה הגראי"ל לחומרא.

כשאין לו מעות

בס' בית אברהם לבעל החיי אדם [שרבנו עודד את הבחורים בשנת תשכ"ג להוציא מחדש ושילם את כל הוצאה] באו' כ"ח כ': צריך ליזהר ביותר לסלק הבעל מלאכה כפי הנהוג שיהיה מרוצה בזה, ואם לאו עובר על לא תעשוק והזהרו מאד מאד בנפשותיכם שלא לעבור על לאו דלא תלין פעולת שכיר, רק תיכף כשיביא לך הבעל מלאכה המלאכה שנתת לו תסלק לו תיכף, ואפילו אם תצטרך להלוות על משכון ואפילו כשתצטרך לבטל תפלת מנחה בעבור זה עד שתשיג מעות לסלק לו מוטב שלא להתפלל, כי מאחר שתבע הבעל מלאכה אתה מחויב לסלק לו ובאם לאו עובר על לאו דלא תעשוק ולא תלין ולא ידיו דברים אלו קלים בעיניך כי הם חייך.

ורבנו שליט"א העיר על הגליון: צ"ע באהבת חסד דיני תשלומין שכיר פ"ט הל' ז' ובנתיב החסד או' כ"א. וכונתו דשם הוכיח הח"ח שאם אין לו כסף מחויב רק לוות בקלות ולא יותר.

אינו מתכוין בכלאים

איתא בגמ' שבת כ"ט ע"ב מוכרי כסות מוכרין כדרך ובלבד שלא יתכוין וכו'. בחידושי הגר"ר שלמה היימן הביא מהגר"ח שנתקשה במש"כ הר"מ פ"י מכלאים הכ"ט דהמוצא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק ואמאי הרי קי"ל סי' ש"א סעיף ו' דמן הדין מותר ללבוש כלאים כדי לנגוב את המכס והיינו משום שאינו מכוין להנות, וא"כ למה צריך לפושטן והלא מאז שנודע לו כבר אינו מכוין להנאת חימום כי אם להציל מבזיון ולמה אסור?

ואמנם לכא' גם לבישה שלא להנאת חימום אסור ואדרבה עיקר לבישה הוא להציל מבזיון, דלכן עשה הקב"ה לאדם וחווה בגדים, ואיתא בירושלמי כלאים פ"ט ה"ב דהנוטל בגד כלאים ומחזיק ביצה חמה שלא יכוה אסור דגופו נהנה, ובש"ך סי' ש"א ס"ק ח' כתב דה"ה שאסור ללבוש בגד שעטנז להוציא זבל שלא יתלכלך גופו דאף זה הנאה מכלאים, ודוקא להברית המכס שרי שאין לו שום ענין בלבישה, וקשה לקבל שהגר"ח אמר דבר זה והמאירי ביומא דף ד' כתב להדיא שאסור וכן הגרע"א בכלאים פ"ט מ"ג.

בקשו רחמים

על רבנו אהרן יהודה לייב בן גיטל פיגא לרפו"ש בתשח"י

אמר רבנו על דברי הגמ' בברכות יג,ג, "אם ת"ח הוא צריך שיחלה את עצמו עליו" שהכוונה שירגיש כאילו הוא עצמו חולה, ונפק"מ לענין תפילה שיתפלל וירגיש כאילו מתפלל על עצמו.

וספר בנו הגר"ש שליט"א: שמעתי מאמרי"ר מרן שליט"א בתקופה בה נחלש מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל כי עלינו הבני תורה להרגיש שייכות עם המצב ולהתחזק יותר בתפילה ובלימוד, כי כל חיזוק שלנו משפיע ישיר על המצב שלו, וזה מ"ש בגמ' (ברכות י"ב) אם תלמיד חכם הוא (החולה) צריך שיחלה עצמו עליו, היינו להתאמץ בתפילה. באחד הפעמים שאבי שליט"א נחלש הוא אמר לי שכל העסק סביב המצב הרפואי אינו מוסיף זכויות... והעיקר הוא התפילה והחיזוק בהתמדת הלימוד, כי הקב"ה שולח צער לאדם כדי שיתחזק ולא כדי שיטול תרופות. והי"ת יוכנו לברכת רופא חולי עמו ישראל בכלל, ועל הצדיקים ועל החסידים בפרט.

להתבונן בדברי המשנה

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא (פ"ג מ"א)

אמר פעם רבנו לתלמיד ישיבה: אם אתה לקוי לדוגמא בליצנות על החברים, בכל יום תעצור משטף היום אפילו לרגע קטן אמית, תחשוב אודות הדבר שאתה לקוי בו לא משנה באיזה מצב אתה נמצא, יושב ליד הסטנדר או כאשר הנך הולך בדרך.

במחשבה נכונה אתה יכול לשנות את עצמך, לדוגמא תתבונן מה אתה מרוויח מליצנות על החברים כלום! ומה יהיה הסוף איתך שכן עבירה כנגד הפסידה, או שתתבונן בדברי חז"ל אבות פ"ג מ"א מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, וככה תוכל להשתנות לחלוטין. (מאחורי הפרגוד)

* * *

פעם א' השתתף רבנו בהלויה, ואמר בנעימה שובת לב: איש החברה קדישא קרא בקול לפני מיטת המת עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלושה דברים וכו' מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו' לתת לאיש כדרכו וכפרי מעלליו וכו' למי הוא אמר את הדברים וכו' אמר זאת לנפטר? לא, הנפטר כבר לא יכול לעשות כלום כלום הוא הכריז לנו! דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון.

דברי תורה על השולחן

רבי שמעון אומר ג' שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים (ג' א')

ברע"ב כתב ובברכת המזון שמברכים על השלחן יוצאים ידי חובתן. ובתו"ט מקשה על זה דודאי דר"ש לאו בהכי מיירי, דאטו ברשיעי עסקינן שאינן מברכים ברכת המזון שהיא מ"ע מן התורה וכו', ולשון רש"י ורגילין בני אדם לפטור עצמן בברכת המזון עכ"ד.

וצ"ב דגם רש"י לכאורה מתכוין לומר שנפטרינן בברהמ"ז, דאל"כ וכי למה צריך להזכיר טעות של בני אדם שחושבים שזה מספיק? ויל"ע לסברתם אם באוכל מזונות ומבדך מעין ג' ג"כ מספיק לזה (ובגליון בתוס' חדשים מבואר דמעין ג' לא סגי).

העשרה העוסקים בתורה

עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר א' נצב בעדת קל (ג' ו') יל"ע מנ"ל מפסוק זה דאיירי בעוסקין בתורה?

ובאמת בברכות (ו' א') מובא זה לענין תפילה, וברע"ב גורס עשרה שהיו יושבים בדין, אמנם בגמ' בברכות שם לא משמע כן, דאמרו על ג' מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתי שכינה [וק"ק הלשון שלמא בעלמא הוא, דבכל מקום כ"כ משבחים השל, ולשון שלמא בעלמא משמע כמו שזה דבר שאינו חשוב כ"ן] ואם עשרה היינו שיושבים בדין א"כ למדנו כבר דדינא ג"כ חשוב להיות שכינה שרויה ביניהם, ועי"ש מהרש"א.

והנה עשרה שיושבין ועוסקין בתורה בודאי מקיימים מצוה, ומה התוספת בזה שאומרים ששכינה שרויה ביניהם, האם משום זה המצוה יותר גדולה.

הלומד ופוסק חמיר טפי

רבי שמעון אומר המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר וכו' מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו (ג' ז')

נמצא שיש בו עונש וחומר יותר ממי שלא למד כלל ולא הפסיק וי"ל. אמאי נכתב במס' אבות ר' אליעזר המודעי אומר המחלל את הקדשים וכו' אע"פ שיש בידו תורה ומע"ט אין לו חלק לעוה"ב (ג' י"א). לכאורה במתני דאבות כתובים עניני מידות ולא דינים, וכאן במתני נשנו כמה דברים שהעושה אותם אין להם חלק לעוה"ב, ויתכן דנכתבו במסכת אבות כיון דכל אלו הם דברים ששייכים לדברי בזיון דהיינו מבזה קדשים ומועדות וכו'.

ת"ח צעיר

הוי קל לראש ונוח לתשחורת. (פ"ג י"ב)

ברע"ב מפרש הוי קל לראש לפני אדם גדול זקן ויושב בראש בישיבה,

הוי קל לעבוד עבודתו ולשמש לפניו, ונוח לתשחורת לאדם בחור ששערותיו שחורות אינך צריך להקל עצמך כ"כ אלא תעמוד לפניו בנחת ובישוב. צ"ב דאם הצעיר הוא ת"ח למה אינך צריך להקל עצמך כ"כ, והנה מצינו בברכות (כ"ח א') דראב"ע נתמנה לנשיא בהיותו בן י"ח וכי לא הי' צריך להיות קל לעבודתו ולשמש לפניו, ואם אינו ת"ח הא פשיטא שאינך צריך לעבוד עבודתו ולשמש לפניו, ואולי המכוון דבסתמא אם אינו יודע שהוא חכם א"צ להקל עצמך כ"כ.

ובהמשך מתני' כתוב והוי מקבל את כל האדם בשמחה, ופי' הרע"ב נגד כל אדם בין ראש בין תשחורת תעמוד בשמחה, וצ"ב מאי קמ"ל וכי ס"ד דאדם שאינו מכובד יקבלנו בפנים זועפות?

זהירות מביטול הזמן

רבי דוסא בן הרכינס אומר שינה של שחרית ויין של צהרים ושיחת ילדים וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ מוציאין את האדם מן העולם (פ"ג מ"י)

רגיל הרבה פעמים רבנו שליט"א להראות את דברי רבינו יונה על המשנה כאן לחיזוק גדול לניצול הזמן, בכל ימות השנה, ובפרט בימי בין הזמנים. וז"ל על מה שכתוב במשנה שיחת הילדים ושינת צהרים וכו' מוציאין את האדם מן העולם. אומר רבינו יונה כי על מה נברא האדם אך לעסוק בתורה, והיא אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח הוא דברים כאלה, למה לו חיים, וראוי לטורדו מן העולם, כי הבל הוא והבל ימיו, ואחר שחיה כמה שנים ונתעסק בעסקו ללא הועיל, הואיל וביטל התורה על מה יוסיפו לו ימים. משל למלך שנתן מאה כסף לעבדו, והשליכם לים! העבד לקח את הכסף והשליכו לים, וחזר וביקש ממנו אחרים, הלא ראוי שלא יתן לו יותר, כך מי שאינו עוסק בתורה.

והרחיב רבינו באחת מדרשותיו על דברי רבינו יונה: המשל הוא נורא ואיום, כמו שהמלך נתן למישהו מתנה וזרק את זה לים, האם שייך לומר שיבקש עוד פעם! בשביל מה, כדי לזרוק לים? ואנחנו רוצים לדעת עוד חידוש מה שרואים בדבריו, אנחנו יודעים שתורה זה מצות עשה, וביטול תורה - העבירה של ביטול תורה, חמור מאד, אבל הוא מחדש עוד דבר - כך נדמה לי, שבזמן שלא לומד, החיים לא חיים! כי אורך ימים ושנות חיים, ואם לוקח דברים כאלה הבל הוא והבל ימיו, זה לא חיים!!

ונפקא מינא למשל בזמן שהוא צריך לעסוק לצורך פרנסה או שאר דברים שאדם צריך לעשות, מצד עבירה אין, הוא צריך, אבל חיים אין, זה לא חיים אז.

א"כ יוצא שכן אדם יכול להיות שיחיה מאה שנה, אבל כמה הוא חי! מעט... הכל תלוי בזמן שהוא למד, ובזמן שהוא לא למד, אפילו שהיה צריך לעשות את זה, הוא צריך פרנסה, הוא צריך שאר דברים, הכל בסדר זה לא עבירה, אבל חיים לא היה לו.

מקבל עול תורה

רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ (פ"ג מ"ה)

בראש השנה תשס"ג אמר רבנו אם אחד שואל מה לעשות כדי לזכות ביום הדין? העצה היא: לקבל על עצמו עול תורה. וכמבואר במש' באבות כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

וביאר מה הפירוש עול תורה: שמקבל על עצמו ללמוד תורה תמיד' רק שלא יצויר ממנו כל הזמן שהרי צריך להתעסק בצרכיו והכוונה שבזמן הפנוי שלו יעסוק בתורה וכן שכל ההנהגות יהיו עפ"י התורה. (מזקנים אתבונן)

* * *

כשהיו באים לח"ח לבקש ברכה להניצל מהצבא, היה אומר לקבל ע"ע עול תורה וכל המקבל עול תורה מסירים ממנו עול דרך ארץ - (ימלא פי תהלתך עיניים בתפילה עמ' שע"א)

יראתו קודמת לחכמתו

הנה באבות פ"ג מ"ט תנן כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת יראתו קודמת אין הכונה שלומד ומשיג חכמה ואינו מקיים דעל זה נאמר בירושלמי ברכות פ"א ה"ב נוח לי שנהפכה שלייתו על פניו, אלא הביאור שאין חכמתו גודלת באותו מדה של היראה דהיראה אינה מגיעה עד כדי השיעור לעכל ולקיים את החכמה וחלק מן החכמה נשאר למעלה מן היראה וזו אינה מתקיימת, וההתעלות ביראה מוכרח להיות שווה להתעלות בחכמה (אילת השחר תולדות כז, א)

נפילת אפים בחדר שיעורים | מנהג רבנו לומר תחנון כשהוא נופל על פניו כשמתפלל בחדר שיעורים שיש בו ספרים (עבודת אפרים תחנון ח"א עמ' קס"ח, ועי' במשנה ברורה סימן קלא"א ס"ק י"א שהביא מחלוקת היכא דיש ספרים בלא ס"ת. ומרן הגרמ"ל אחר ששמע שכך נוהג רבנו החל לנהוג ג"כ ליפול על פניו בחדר שיעורים)

נפילת אפים על תפילין | הנהגה בס' קל"א כתב הבאר היטב סק"א דנפילת אפים היא על הזרוע, ולא על קנה היד. והמשנ"ב לא הביאו. ומשמע דס"ל דדי שנופל על קנה היד, ואי"צ על הזרוע.

ויש לפרש הדבר, דהנהגה הגר"א הכריע לעיקר כהך דעה בשו"ע שם ס"א שגם בשחרית נופלים על היד שמאל, וש"פ חולקים דיש לפול על יד ימין משום כבוד התפילין.

והנה אם כדברי הבאר היטב שנופלים על הזרוע אכן יש כאן חסרון בכבוד התפילין שנופל על הקציצה, אבל אם נופלים על קנה היד אין כאן ולזול בתפילין דברצעות ל"ש כ"כ ולזול דמה"ט שרי לחבוש שעון ע"ג הרצועות, וכפה"נ שהגר"א סובר שנופלים על קנה היד, ומש"ה י"ל שזה הטעם שלא העתיק המשנ"ב דברי הבה"ט שכתב ליפול על הזרוע.

ספק תחנון | נשאל רבנו כשקיים ביום המילה ספק אם יוכלו לעשות הברית [נגלל צהבת] ויחליטו על סמך בדיקה במשך היום, האם יאמרו תחנון בבוקר, וכן האם יעלה אבי הבן לתורה?

ואמר רבנו לענין לעלות לתורה כדאי שיתנו לו עלייה, תחנון מסתמא צריך כן להגיד. וסוף סוף גם אם יאמרו תחנון ביום שיש ודאי ברית זה לא עבירה כ"כ גדולה. [א"ה אח"כ אמר לי המוהל ר"נ ה. שליט"א שכ' בשערי תשובה סי' קל"א סקי"ד ובשער הציון סקט"ו שבספק תחנון אין אומרים מספק] אח"כ אמרתי לרבנו על השע"ת הנ"ל ואעפ"כ אמר רבנו למעשה כן להגיד תחנון, משום שמדידת הצהבת היתה ביום השביעי בסביבות 15 וזה די גבוה [סיפורי כל זאת שוב לר"נ ה. ואמר לי כנראה א"כ שידע רבנו את השע"ת הזה רק שלא מחשיב זאת כאן לספק השקול]. [א"ה שוב שמעתי מאברך דהוה עובדא כעין זו בדידי' רק הצהבת היה במספרים יותר נמוכים אבל עדיין היה הברית בספק והורה להם רבנו שלא יאמרו תחנון ויתכן הטעם כמו שאמר ר"נ ה.] (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

להשלים אחר התפילה | יום חמישי דסליחות בה"ב אמרו סליחות עד "הרחמים והסליחות" ואח"כ חצי קדיש וקה"ת. בשעת קה"ת התברר שהיתה טעות והברית-מילה שפטרה מתחנון בכלל אינה היום. לאחר אשרי ובלצ"ג נשאל על כך רבנו והורה להשלים התפילה ואח"כ התחנון, ולאחר קדיש דרבנן שאחרי אין כאלקינו וכו' אמרו אבינו מלכנו כו' והוא רחום כו' ונפילת אפים.

אירע שדפקו בבית הכנסת והש"ץ הבין שזהו הסימן הרגיל שאין אומרים תחנון, ואמר חצי קדיש. רבנו נפנה מיד לאחוריו והפנה מבטו לעבר הגבאים כמתעניין מה סיבת הפטור. אדהכי והכי הוציאו הס"ת ובינתיים התברר שאכן אין פטור מתחנון.

לאחר שקראו ג' גברי אמר הש"ץ יהיה רצון דשני וחמישי והחזירו הס"ת למקומו ואמרו והוא רחום ונפילת אפיים, ואח"כ אשרי ולמנצח וקדושה דסדרא וקדיש תתקבל. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

ופ"א בבית רבנו בטעות חשב הש"ץ שיש ברית ולא אמר תחנון הורה

הוספות והערות לגליונות קודמים

רבינו לומר והוא רחום לפני אשרי ובא לציון.
כשמהשמים רוצים שיאמרו תחנון | היום [ה אייר] בשחרית אמרנו סליחות שני קמא ותחנון ארוך ולאחר שהוציאו הס"ת ניגש אברך אחד לרבנו להזמין לסנדקאות, ואחרי קריאת התורה שאל הגבאי את רבנו ואמר רבנו שלא לומר היה"ר [שהרי עתה הוא בעל ברית] והוסיף "כשמהשמים רוצים שיגידו תחנון אז אומרים תחנון..." (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

פסח שני | במנין בבית רבנו אמרו סליחות ליום שני תנינא אע"פ שחל בפסח שני השנה. ושמעתי שאמר רבנו לחזן שאין מקור כ"כ לפסח שני אכן למעשה קיצרו בהסליחות כדין יום שא"א תחנון [כלומר אמרו עד "הרחמים והסליחות" ומיד חצי קדיש] שמעתי שהטעם משום שסוף סוף נהגו שלא אומרים בו תחנון. [א"ה בשנת תשס"ה בביהכ"נ איצקוביץ לא אמרו סליחות כלל ואמר הגבאי ראנ"מ שכך הורה בפעם הקודמת הרב שך צוק"ל. וכן שמעתי שנוהג הגר"ש דבליצקי שליט"א. אבל אצל רבנו נהגו שוב כנ"ל.] [א"ה ועי' בשו"ת רבי עקיבה יוסף שלזינר או"ח ס' קנ"ה שהאריך זה. ובהגהות לדעת תורה סי' קל"א הביא שבפנקס חורבת ריה"ח כתבו שלא לומר סליחות. אמנם ידוע דעת החזון איש שאומרים בו תחנון וסליחות כרגיל].

ויאמר דוד אל גד | אמר רבנו: הגר"ח מבריסק לא היה אומר לפני תחנון את הפסוק ויאמר דוד אל גד מפני שנאמר בו נפלה נא ביד ה' וחשש שהוא כפתיחת פה לשטן, וכן מבואר במעשה רב שהגר"א לא היה אומר. וכן רבנו נוהג שלא לאמרו.

ברית בתחנון | הנה ברכת הטוב והמטיב מברכים כשיש לו ולעוד אדם שמחה, וכשיש רק לו שמחה אז מברך שהחינו וכשיש שמחה רק לחבירו אינו מברך כלל משמע שאין אדם יכול להרגיש שמחה ממש כשאין לו שמחה בעצמו, ומ"מ המתפלל בציבור ויש לו ברית או סנדקאות כולם לא אומרים תחנון משמע דשמחת מצוה שייך גם כשרק לחבירו יש המצוה **מעלת התחנון |** אמר רבינו שחשב הטעם דבזמן נפילת אפים מסוגל לתפלה, ע"פ מש"כ הטור או"ח סימן קל"א והטעם לפי שהתפללנו בכל ענין שיוכל אדם להתפלל בישיבה, ובעמידה, ובנפילת אפים כאשר עשה משה רבינו דכתיב ואשב בהר וכתוב עמדותי בהר ואתנפל לפני ה' ומאחר שאין בנו כח להתפלל בענין אחר אנו אומרים ואנחנו לא נדע עכ"ל. ;

וא"כ כיון דזה הזדמנות אחרונה שאפשר עדין לבקש, א"כ אדרבה זה עוד מסוגל יותר משאר המקומות כיון דזה בהזדמנות אחרונה לבקש, הוי זמן יותר מקובל, ועוד י"ל כיון דהוי ענין של נפילת אפים הוי הכנעה יותר, דהוי ע"י נפילה.

והנה בתפילה בעמידה אדם מתאמץ יותר מאשר בתפילה בישיבה וכן בנפילת אפים, אבל איזה מעלה יש בתפילה בישיבה מה שאין בתפילה בעמידה ובנפילת אפים?

וי"ל דכשאדם יושב הוא מרגיש יותר טוב ונצרך להתאמצות יותר גדולה להגיע להרגשה לבקש בתחנונים ועל זה אומרים שהגענו להרגשה לבקש תחנונים בתפילה בישיבה אע"פ שצריך לזה התאמצות יותר גדולה וגם התפללנו בעמידה ובנפילת אפים. והוסיף רבינו דהתפלה שיתפלל בנפילת אפים הוא העיקר שיתקדש שם שמים.

תחנון אחרי סוכות | אחד שאל לרבינו האם לומר תחנון היום [לחזו"א אומרים] אמר רבינו העולם לא אומר, והוסיף רבינו אם המג"א סי' תרס"ט כותב שמנהג לא לומר, אז אין אומרים. (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

לגליון 201 לגבי הדין להישאר אם האחרון בבית כנסת | שלחו להוסיף הגרה"ג רי"כ שליט"א מפי עד ראיה הרה"ג ד' ב' ו' שליט"א שבמלחמת המפרץ התפלל רבינו מעריב בליל שבת בדברי שיר, ופ"א היה אזעקה לקראת סוף מעריב, וכולם רצו לפתח ללכת לביתם וגם רבנו התחיל ללכת, ואז חזר לאחוריו וראה שהגה"צ ר' יצחק גרודזינסקי שליט"א עדיין מתפלל שמו"ע, ולכן נשאר עמו, וכמה אברכים שראו שנשאר רבנו נשארו עמו ג"כ ושאלו למה נשאר ולא רץ לבית, ואמר שהרי והרי עיקר הלכה זו היא בבתי כנסיות שהיו מחוץ לעיר ומפני הסכנה, וא"כ כ"ש כאן בזמן סכנה שיש להמתין על האחרון שמתפלל עדיין. והיה הדבר לפלא שבעה טרופה זו שכולם רצו לביתם רבנו במנוחת הנפש שלו לא ויתר על הנהגה קלה.

לגליון 200 בענין תפילת רבנו בעת שהותו בירושלים | יש לציין שעיקר מקום תפילתו היה בבית הכנסת הגדול 'בית ישראל' שבשכונת עזרת תורה ששם הקפידו על חשמל בשבת, וגם לפני שהיה גנרטור היו משתמשים במצברים.

לגליון 199 בענין אכילת החרין שהוא שלם | צ"ל מלבד שאכלו את החרין מרוסק אכלו גם חרין שלם לצאת שיטת הנתיבות בהגדה מעשה נסים שרק כך יצאו וכן נהג מרן הבית הלי בבריסק. אבל אחרי שראו גודל חריפות וחששו לסכנה הפסיקו בחומרא זו.

הערות רבנו על גליון המשנ"ב | ביאור הלכה סי' ד' ד"ה לא יגע בגיגית בשורה הראשונה על המילה אבל מצוין יומא לד ע"ב [או ע"ד] ופרש"י שם. סי' כ"ז ביאור הלכה ד"ה מניח בשמאלו ר"ל אחרי דבתפילין דינא, עי' מאירי שבת קג ס"ל דאיטר מניח.

עולם הישיבות

ישיבת חברון כנסת ישראל

וכת שלישית ויש מי שאומר ארבע, עכ"פ רואים שההנהגה הזאת של הקב"ה זה גם בצבא מרום במלאכים א"כ אין קושיא מה שיש דורות דורות ולא דור אחד למה צריך את זה.

כי זה היופי של ההנהגה שהקב"ה מראה בבריאה זה כבוד שמים כל דור צריך שיצא ממנו כבוד שמים ולמלאכים יש כ"כ הנאה מה שמושיגים את הקב"ה במה שהם אומרים שירה זה החיות שלהם ובכל זאת יש כל מיני כתות אבל זה לא התכלית אלא התכלית שהקב"ה רוצה במה שברא את האדם כדי שיתקדש שם שמים ידינו.

וכאן אנחנו במקום שהיו הרבה דורות כבר הרבה שנים שהישיבה קיימת, ובמשך השנים בודאי יצאו הרבה מקדשי שמים, והעיקר הקב"ה עשה שיהיו הרבה מקדשי שמים, וכל הדורות הופכים יותר קטנים ויותר קטנים הדורות יורדים ולא רק היום אפילו קודם שהי חז"ל אומרים... אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם אם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים. זאת אומרת שיש תמיד ירידת הדורות וכמוכן ירידת הדורות של היום הרבה יותר גרוע, אבל באופן כללי יש ירידת הדורות ומה הקב"ה רוצה שכל דור ודור אע"פ שהוא קטן בכל יצא ממנו כבוד שמים והאיך יצא כבוד שמים ע"י שיתרוממו ואפילו אנשים קטנים מאד ג"כ צריכים להתרומם, והאיך מתרוממים על ידי תורה ומצוות וכדי שתבוא הגאולה האמיתית שזה תכלית הבריאה צריך שיתרוממו כולם ויכירו כח מלכותך שכולם יגיעו למסקנא הזו כי בשביל זה כל הבריאה התכלית של הבריאה היא שיהיה טוב ובהתחלת הבריאה היה לא טוב עד שהקב"ה אמר שבלי תורה לא צריך בריאה ויחזיר את העולם לתווה ובוהו רק אח"כ במתן תורה התחילה להתקיים התכלית של הבריאה, אבל התכלית היא שבסוף יגיעו לשיא מה שהקב"ה רוצה שכולם יכירו כח מלכותך וכל דור צריך לעשות את זה.

ואנחנו עכשיו אפשר לומר בודאי הדורות האחרונים או הדור האחרון, אבל גם הדור האחרון צריך להתרומם ואנחנו רוצים שכל אחד שנמצא כאן ובכל המקומות אבל אנחנו לא יכולים לדבר לכל העולם ולאומות העולם בודאי לא שייך לדבר יעשה את כל המאמצים שתתקדש הבריאה שיבואו לתכלית האמיתית וידע שזה תלוי רק בכלל ישראל כל האנושות תלויה רק בכלל ישראל וכלל ישראל הם מקדשים שם שמים ע"י שלומדים תורה ואנחנו צריכים מאד לשאוף לזה שיתקדש שם שמים ושתירבה שם שמים בעולם ומצינו מה שכתוב בפסוק (ישעיהו נב, ז) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר ולכאורה היה צריך להיות כתוב מה נאוו רגלי מבשר על ההרים ולמה אומר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר? משמע שכל הבריאה כולה תבוא על תיקונה גם ההרים וזה יהי ניכר על ההרים וכן כתוב רנו שמים כי עשה ה' הריעו תחתיות ארץ פצחו הרים רנה יער וכל עץ בו כי גאל ה' יעקב ובישראל יתפאר. מה שתהיה הגאולה זה תיקון לכל א' הבריאה כולה וזה ע"י לימוד התורה ומעשה המצוות ואנחנו בדור האחרון צריכים לעשות שיצא קידוש שם שמים.

והנה האנשים שכאן הם בוגרי הישיבה שכאן כדי להתרומם וע"י שכל אחד ואחד בא כדי להתרומם מקיים לד' שיועיל עד שנוכל לזכות לגאולה מה שכתוב רנו שמים הריעו תחתיות ארץ.

והיות שכל אדם אם לא עושה חשבון הנפש והוא לא חושב על מצבו הרוחני יכול באמת לרדת כי אדם לא עומד במקום אחד הגאון מוילנא אומר (משלי טו, כד) שהאדם לא יכול להיות במדרגה אחת אלא או שיורד או שעולה, ממילא היות שלדאבוננו הרחוב וכל המצב של היום הוא בירידה אנחנו צריכים בכל זאת להתרומם ולקדש שם שמים.

וזהו התכלית שאנחנו צריכים לעשות לכן לכל הפחות כל אחד צריך לקחת על עצמו פעם ביום אפילו כמה רגעים לא הרבה לחשוב חשבונות של עולם כדי שיתקדש שם שמים שלא לרדת רק שכל אחד יתרום וכל אחד ילמד אם הרבה בודאי טוב אבל לכל הפחות חמשה רגעים בספר מסילת ישרים ספר מסילת ישרים הוא ספר שכל אחד יכול לעלות מזה ואם ילמוד אפילו לא הרבה זמן אך לכל הפחות פעם ביום יעשה חשבון עם נפשו הקב"ה יעזור שנוכל לעלות אפילו אנשים כל אחד יכול לעלות וע"י יבוא לתכלית על ידי שיתרוממו אנשים אחרת יורדים ממילא צריך ללמוד לכל הפחות כמה רגעים ביום מסילת ישרים ויש לקוות שע"י נזכה להתרומם כולם ונזכה לתורה ומצוות כמו שהקב"ה רוצה.

במהלך השנים כאשר היה איזה דין ודברים בישיבה הק' רצה מרן הגראמ"מ שך זצ"ל שרבנו שליט"א יהיה הבורר, ופעם נסע מיוחד בער"ש לבית רבנו לבקש ממנו שיהיה הבורר, ובסוף הדבר לא יצא לפועל מכמה טעמים, ורבות הצטער מרן הגראמ"מ שך על כך.

בחנוכת בית המדרש באייר תשנ"ז הגיע רבנו שליט"א להשתתף במעמד עם גדולי ישראל. והרבה נתן ליבו ועינו למען הישיבה הקדושה ובתוספת הרמי"ם וכדו' שהרבה פעל בענין זה. והגאון רבי יצחק לנדא זצ"ל מרמ"י הישיבה היה דרכו להתפלל בליל שבת אצל רבנו שליט"א והיה משוחח עמו הרבה על עניני הישיבה ועניני הבחורים.

בחדש טבת תשס"א הגיע רבנו לישיבה ודיבר בענין כבוד שמים: "אמנם איננו אווזים במדרגה כזו של האדם השלם, אבל צריך לדעת שבן אדם צריך לשאוף לזה, ובן אדם צריך לדעת שהתכלית שלו בחיים זה רק כבוד שמים. ובכל דבר שבא לפניו, בכל מקרה צריך לחשוב, האם יצא מזה כבוד שמים? וע"פ רוב נכשלים לדאבוננו, ועושים דברים שלא רק שלא יוצא מזה כבוד שמים, אלא רח"ל... להיפך! ומוזה צריך מאד לפחד!

וצריך מאד להתחזק, בפרט בזמן הזה שחש ושולם הרי מדת הדין שולטת בעולם, ויש כ"כ הרבה מדת הדין, יום יום, צריך מאד מאד להתחזק בזה, שכל המעשים שאדם עושה, כל הפעולות, הכל יהא נמוד לפי מדה זאת "אם יצא מזה כבוד שמים או לא".

אם אחד רוצה לומר לחבירו איזה דבר שיכול לפגוע בו, האם יצא מזה כבוד שמים? אחד מדבר לשון הרע, האם הוא חושב שיצא מזה כבוד שמים? את מי הוא מרמה, את עצמו? וזה צריך לראות, לא לרמות את עצמו רק באמת לחשוב לכבוד שמים, ובן אדם שיחשוב ככה, הקב"ה יעזור לו.

והקב"ה באמת יעזור לכולנו שנתחזק בזה, שכל הפעולות שאנחנו עושים יהיו רק במחשבה לכבוד שמים, ויתרבה כבוד שמים על ידינו, ויתקיים "יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו". על ידי שכולנו נעבוד אותו ביראה ובפחד. ונקיים "את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם".

ולאחר מכאן היה מגיע מידי חודש אלול למסור שיחה בישיבה לפני הימים הנוראים. בו' אלול תשס"ד מסר שיחה במוהות גברא רבא. וכן בג' אלול תשס"ה. תשרי תש"ע, וכ"ד אלול תשע"ב מסר רבנו שיחה ארוכה בישיבה, וכן עוד פעמים. [ואינם תח"ן]

לפני פורים שלח רבנו מכתב לבחורי הישיבה לבטל ענין ה"פורים רב" בישיבה, ובס"ד עשו דבריו פירות והתבטל ענין זה.

בכינוס האדיר של בוגרי הישיבה לדורותיה טרח רבינו להגיע יחד עם מרנן הגר"ש והגרמ"ל זצוק"ל ונשא דברים כדלהלן:

ידעת ד' אפשר להשיג רק ע"י ההנהגה שהקב"ה מנהיג את הברואים, והקב"ה ברא את הברואים בדרך כלל לפי המושגים של הנבראים, ואחד מהם זה המושג שהקב"ה ברא להם שיהי' דוקא ברוב עם הדרת מלך, וכן גם באומות העולם יודעים שאם עושים דבר גדול עושים ברוב עם, כי ברוב עם הדרת מלך, יש עוד דבר שהקב"ה רוצה שיהיה דור הולך ודור בא ולא יהי' הכל בדור אחד הקב"ה לא ברא את כל האנשים שצריכים להיברא ואת כל הברואים בבת אחת אלא דור הולך ודור בא וזה ג"כ אחת מההנהגות שהקב"ה הטביע בבריאה שיהיה דור הולך ודור בא.

מצינו בגמ' בבא בתרא דף ד' א' שהורדוס בנה את ביהמ"ק באבני כוחלא שישא ומורמא וכמבואר ברש"י שהם כמה מיני שיש בכל מיני צבעים, ומביאה הגמ' שסבר למישעיה בדהבא היינו שרצה לצפותו בזהב שזה דבר יפה מאד אמרו רבנן שניח כך כי יותר טוב שיהיה עם כל מיני צבעים למה דמיחזי כאידוואת דימא שנראה כמו גלי הים כפרש"י גם גלי הים היו יכולים להיות גל אחד גדול מאד אך הקב"ה רוצה שיהיה גל אחרי גל גל אחרי גל זהו היופי של הבריאה, ולכן גם ביהמ"ק צריך להיות דוקא בצבעים שונים כדי שיהיה יותר יפה.

ולא רק אנשים אלא גם מלאכים מצינו בגמ' בברכות דף ג' א' שיש שלש או ארבע משמרות בלילה, ונחלקו בזה התנאים שם ומה זה משמרות המלאכים רוצים לומר שירה והיה אפשר שכולם יגידו שירה בבת אחת, אבל הקב"ה רוצה שבכל פעם תהיה רק כת אחת כת ראשונה כת שניה

בשבועות הקרובים נכתוב אי"ה אודות ישיבות: זכרון מיכאל (זכרון יעקב) זכר יצחק (מודעין עילית), יד אהרן, יסודות, ירוחם, כנסת הגדולה, כנסת חזקיהו (כפר חסידים), כנסת בית יצחק (קמניץ), לומדי תורה (מחנבוקה) מי שיש בידו ענינים מרבנו אודות הישיבות הנ"ל נשמח אם יפנה בהקדם למערכת

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות למייל 0527680034@Okmail.co.il

או ל: 0527680034 בין הסדרים. או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

גליון זה יוצא לזכות ולרפואת
הגאון הגדול רבי רפאל שמואל יעקב
בן יהודית בתיה בורנשטיין שליט"א
הזקוק לרחמי שמים מרובים בתושח"י

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ונתן אהרן על שני השעירים גרלות" (ט"ז, ה)

בכל הפרשה כתיב גורל מלא חוץ מכאן ו"ל הטעם כיון שהגורלות היו צריכין להיות שוין והיה מעלה את הגורלות בבית אחת על שניהם כי היכי דלא לכוין ולשקול כמ"ש ביומא ל"ט א'. אבל קשה דא"כ הו"ל לכתוב גורלת חסר ו' בתרא וכדפירש"י בפ' עקב (דברים ט, י) לוחת חסר מלמד ששניהן שוין, ואין לומר כיון דעל א' ה' כתוב לה' ה' אותיות ועל השני לעזאזל שהוא ו' אותיות א"כ אינן שוות הרי גם הלוחות על הלוח השני ה' כתוב הרבה אותיות פחות מהלוח הראשון ואעפ"כ כתיב חסר ששוות. וי"ל מפני שכאן רצו שיצא לה' בימין כמו שה' כל ימי שמעון הצדיק כמ"ש בגמ' שם א"כ הימין חשוב יותר לכן לא כתיב שוות.

"והבדלתם בין ההמה הטהורה לטמאה וגו' ואבדיל אתכם מן העמים וגו'." (כ, כה)
מה שהזכיר כאן איסור מאכלות אסורות אחרי הפרשה של עריות, י"ל עפ"מ ש"כ הרמב"ם (אחרי מנין המצות הקצר) כשמפרט את סדר הספרים ביד החזקה וז"ל ספר חמישי אכלול בו מצות של ביאות אסורות ומצות של מאכלות אסורות לפי שבשני ענינים האלו קדשנו המקום והבדילנו מן העובדי כוכבים בעריות ובמאכלות אסורות ובשניהם נאמר ואבדיל אתכם מן העמים אשר הבדלתי אתכם מן העמים, ואלו הפסוקים שבכאן ולהכי הסמיכן התורה.

(טעמא דקרא)

על שי"ח

"על גורל הצדיקים"

מניין הנץ של מרן שר התורה שליט"א צא שמעו בכל העולם, בעוד העיר בני ברק על חכמיה וסופריה נמים את שנתם לקראת יום נוסף של עבודת ה' מפרכת בהיכלי התורה והיראה, הוזרזו מקדימין להשכים כותיקין, והיותר זרזו באים מכל קצווי העיר לבית הכנסת לדרמן.

מובן שבש"ל כך בית הכנסת מלא מפה לפה והדבר יוצר שאלה מעניינת כמעט דרך קבע.

כתב בקונטרס מאמר קדישין (ביאור הלכה סימן קל"ב) אם יש שני אבלים שוים כגון של שבעה או של שלשים או י"ב חודש של יארצייט יטילו גורל ביניהם. עקב ריבוי המתפללים מצוי ושכיח מאד שישנם שני חיוכים ואף שלושה, במקרים אלו הגבאי פונה למרן שליט"א שיערוך את הגורל.

מרן שליט"א פותח את סידורו בעמוד אקראי ומחפש לאורך העמוד באות שמתחלת את תחילת השורות, את שמות המתפללים כפי שארע ביום שני, היו שני אבלים האחד ששמו מתחיל באות א' והשני באות ד', מרן שליט"א סקר עמוד אקראי בסידורו והאות הראשונה הייתה א'.

מקור עשיית הגורל בדרך זו מבוססת ככל הנראה על שיטת הגורל המיוחס להגר"א, כפי שהביאה במסורה הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל (סביה של הרבנית ע"ה), כפי שקיבל מרבו רבי חיים ברלין, וכן מובא בספר 'בית אמי' שבגורל זה היו משתמשים כדי להשיב על שאלות גורליות. והגורל היה מתבצע על ידי דפדוף בספר התנ"ך על פי סדר מסוים, והפסוק שעולה רומז לתשובה. ולא רק את אופן עשיית הגורל קיבל רבי אריה מרבו, אלא גם את התנ"ך כפול הטורים שבו משתמשים לעריכת גורל זה.

ושמענו מנכדו של רבינו הגר"ג הונסברג שליט"א שבחורי ישיבה שא"ז, שיש להם בעיה בישיבה. יש גנב ולא יודעים מי הוא וגונב הרבה דברים. האם יכולים לעשות גורל הגר"א, רבינו חשב לרגע וענה: לא כל אחד ראוי לעשות גורל הגר"א. שיהיה בהצלחה שיתפטרו מהגנב.

ובענין גורלות ופייס מורה רבינו מדברי הגמרא מנין שאין שואלין בגורלות שנאמר תמים תהיה (הובא בתוס' שבת קנ"ו ב') חוץ מהיכן שכתוב בהלכה כפי שהבאנו כאן.

דבר העורך

שאלו להגאון רבי יצחק זילברשטין שליט"א, מעשה בשני נערים, אפרים ויעקב, שמגיעים מדי בקר לתפלת שחרית שמתחילה בשעה שבע. כמעט בכל יום, מגיע יעקב באחור גדול לתפילה, כי מתעצל הוא להתעורר משנתו. עד שבאחד הימים, התרעם עליו אפרים חברו: "אתה חסר-אופי, עוד לא ראיתי יום אחד בו הגעת בזמן לתפלה, וזאת מחמת עצלותך...!"

יעקב לקח את הדברים ללבו, ואמר לו: "אתה תראה בעיניך, שמחר, בע"ה, אקום בזמן, ואתיצב בבית הכנסת בשבע". אפרים הגיב ואמר: "אני מוכן להתחייב, בתקיעת כף (באופן שאין בו בעיה מצד 'אסכמתא'), שאם תגיע בזמן, אתן לך מאתים שקלים, אך אם תאחר, אפילו בדקה אחת, תצטרך לתת לי את הסכום הנ"ל". יעקב הסכים להתערבות.

למחרת בבקר, בשעה שבע בדיוק, מתייצב יעקב בשערי בית הכנסת, כשקורי-שינה עדין נראים בעיניו. לאחר התפילה, פשט ידו לעבר חברו ואמר: "אני ממתין שתקיים את חלקך בהסכם".

וכאן העלה אפרים טענה מעניינת: "שנינו יודעים היטב כיצד קרה שהשכמת קום הבוקר... פשוט מאד בעשרה-לשבע, נשמעה אזעקה בקול רעש גדול, ו'מחוסר ברה' נאלצת לנתר ממסתך לעבר המרחב המוגן. משם, כעבור דקות ספורות, הגעת לבית הכנסת הסמוך... והרי התחייבתי היתה שתקום 'מעצמך', ותתגבר על השינה כדי להגיע בזמן לתפלה, אך לא התחייבתי לשלם לך על יקיצה מאימת הטילים...".

יעקב הודה שהתעורר מחמת האזעקה, אך טען, שהעיקר הוא שהגיע לתפלה בזמן, ועל כך מגיע לו הכסף, ואין זה משנה איך וכיצד התעורר.

עם מי הדין? (יצוין, ש'המתערב', דומה למשחק בקוביא, ויש להמנע מלהתעסק בדברים אלו, יעוין ש"ע ח"מ סי' ש"ע ס"ב).

תשובה

נראה שיעקב אינו יכול להוציא את הכסף מאפרים, כי קימת אומדנא, שכונת אפרים היתה שיעקב יתאמץ ויקום לתפלה, ולא מחמת פחד הטילים, ואם למעשה לא התעורר לצורך התפלה, הרי שלא על דעת כן התחייב אפרים, ולכן פטור מלשלם.

אולם, כאשר הצעתי את הדברים לפני גיסי, מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, אמר שאפרים צריך לשלם, כי לא התנה שהתחייבותו תחול רק באופן שיעקב יקץ לתפלה, אלא אמר שאם 'יגיע בזמן' יזכה במאתים שקלים. וכך אכן ארע שיעקב הגיע בזמן. ומה שטוען שכונתו היתה רק לדרבן את חברו להתגבר על השנה ולהשכים לתפלה, הרי אלו 'דברים שבלב', שאינם דברים, (דהיינו, אין בכח מחשבת לבו אל אדם, לבטל, לשנות או להוסיף, על דברים שהוא התחייב עליהם).

ונראה שאילו הנוסח של אפרים היה: 'אם תקום בשביל התפלה - אתן לך מאתים שקל', במקרה כזה אף גיסי שליט"א יודה שפטור מלשלם, כי הדגיש שמתחייב רק על אופן שחברו מתעורר לתפלה, ולא להסתתר מטילים.

(אחת שאלתי)

ש"ת בענין תחנון

[ועי' מה שהשיב בזה מרן שליט"א בספר אשי ישראל תשובה רכ"ז, ובספר וישמע משה ח"ג סי' לא. והפרי"ג בספר נועם מדגים ס"א נקט שפוטור, וכ"כ בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כ"ה, ובספר בריתא שלום ס"ד ס"ו, וכן הביא בספר מילה שלמה פ"ב תשובה ל"ט בשם הגרש"א זצ"ל.]

מילת גר האם פוטרת מתחנון

ש. האם מילת גר פוטרת מתחנון.

ת. כן.

[בספר אוצר הברית ח"ב פ"א ס"ד הביא בשם הגרש"א זצ"ל שאין פוטור, וכן הביא באשי ישראל פכ"ה הערה צ"ב. אולם בספר הליכות שני עמ' רל"ו הביא בשם מרן הד"נ קרליץ שליט"א שפוטור מתחנון. ועי' שו"ת הלכתא מאורייתא ח"ג עמ' ש"ה, שו"ת מרכבות ארגמן ח"ב י"ד סי' ט"ז, משנת הגר פ"ח עמ' קכ"ז.]

האם לומר למוהל לצאת

ש. מוהל קבוע שמתפלל במנין, האם ראוי לומר לו לצאת כדי שלא יפטר את הציבור מתחנון בכל יום.

ת. חלילה.

[ועי' מש"כ בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' כ, שו"ת משנת יוסף ח"י סי' ל"ב, שו"ת ויברך דוד נישואין סי' קצ"ג, תשובות והנהגות ח"א סי' קל"ה, ארחות רבינו ח"ג עמ' ר"ג, תפילה כהלכתא פט"ו הערה מ"א ג.]

תחנון בשאר המנינים

ש. כשיש ברית במנין הראשון, ואבי הבן מתפלל במנין הראשון, האם פוטור שאר מנינים שמתפללים אחר"כ.

ת. לא.

[וכן השיב מרן שליט"א בספר אשי ישראל תשובה רכ"ז, וכן נקט בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' כ"ד, וכ"כ בק"ח חיים סי' קל"א ס"ק פ"א, ע"ש. ועי' שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' ט"ו.]

לא אמרו תחנון ולבסוף נדחה הברית

ש. לא אמרו תחנון בביהכ"ס משום שהיה אמור להיות ברית, ואחר"כ נדחה הברית, האם חייב בתחנון.

ת. לא.

פדיון הבן האם פוטור מתחנון

ש. אב שפודה את בנו ביום זה, האם פוטור את הציבור מתחנון.

ת. לא.

[וכ"כ מרן שליט"א בדדך אמונה ה' ביכורים פ"א ס"ק כ"ט. וכן נקט בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' רמ"ח א"ג אולם בספר הליכות שלמה תפילה פ"א ס"ט כתב שפוטור. ועי' שו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' י"א, שו"ת אהל יששכר סי' ל"ח אות ד, שו"ת מגדנות אליהו ח"א סי' ל"ג, שו"ת אבני ישיפה ח"ח סי' כ"ב, שו"ת מעדני מלכים סי' קפ"א אות ט', שו"ת להורות נתן ח"י סי' כ"ד, וכו' כ"כ חיים סי' קל"א ס"ק פ"א, ע"ש. ועי' שו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' ט"ו.]

תחנון ביום שזכה להוציא ספר

ש. ביום שזכה להוציא ספר ושמח מאוד, האם זה פוטור מתחנון.

ת. לא.

[ועי' שו"ת חתן סופר ח"ב עמ' קנ"ב, שפוטור. ועי' מש"כ בזה בספר חוקת עולם בהקדמה ובספר יומא טבא לדבנן ס"ב.]

תחנון במקום שאין אומרים בימי יארצייט

ש. מי שמתפלל במקום שאין אומרים תחנון ביום שחל יארצייט, האם יאמר תחנון לעצמו.

ת. יאמר בלי נפילת אפים.

[וכן השיב מרן שליט"א בקונ' גם אני אודך ח"ב, ובספר מאיר עוז סי' קל"א עמ' מ"ו, וכ"כ בספר תפילה כהלכתא פט"ו הערה ל"ז בשם הגר"ם פיינשטיין זצ"ל. ובספר בית ברור על ח"א סי' ל"ב ס"ק קצ"א כתב שלא יפדור מהציבור, ע"ש. אולם בשו"ת אור לציון ח"ב פ"ט ס"ב כתב שיאמר לעצמו. ועי' בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' מ"ו אות ב', שו"ת שבט הלוי ח"א סי' רמ"ח אות ג', שו"ת קנין תורה ח"ה סי' י"ב, שו"ת דברי אפרים אליעזר סי' ט"ו, שו"ת חיי הלוי ח"ב סי' ט"ו אות ג', שו"ת ויברך דוד ח"א סי' כ"ד, שו"ת נחלת פנחס ח"ב סי' י"ב, שו"ת מבשר טוב ח"א ס"ט, שו"ת משנת יוסף ח"ז סי' כ"ח, שו"ת שם אורח ח"א סי' י"ד, ספר קצות השולחן סי' כ"ד אות ט"ט.]

אשכנזי בבית כנסת של ספרדים

ש. המתפלל בבית הכנסת של ספרדים שאין נופלים על אפיהם בתחנון, הא יעשה כמותם, או יכול ליפול על אפיו.

ת. יאמר בלי ליפול.

[וכן כתב בספר הזיכרון שירת מרים עמ' קכ"ח בשם מרן שליט"א, שלא יפול משום לא תתדדד, ע"ש. ועי' מה שהשיב מרן שליט"א בספר דעת נוטה תפילין תשובה קל"ד. ועי' בענין זה בשו"ת להורות נתן חט"ו ס"ג, שו"ת נתיבות אדם ח"א ס"ד, הליכות שלמה תפילה בה"ל ה"ה אות ל"ח, שו"ת משנת יוסף ח"ז סי' מ"ט, שו"ת באר שרים ח"ה סי' י"ז אות ב', ספר אשי ישראל פכ"ה הערה א', פסקי תשובות סי' קל"א אות ח', שו"ת אז נדברו ח"ה סי' כ"ו, שו"ת אבני דרך ח"ח סי' קט"ט, שו"ת מנחת שמואל ח"ב עמ' ר"ב.]

(נעדר ונמסר ע"י הר"ד מתתיהו גבאי שליט"א מח"ס בית מתתיהו ומועדי הגר"ח)

והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים (אבות ו, ו)

באמונת חכמים

אמר רבינו, שהברכה מועילה כפי גודל האמונה של מקבל הברכה, ועצם הדבר שמקבל הברכה חושב שתלמיד חכם מברכו, [אף אם באמת אינו כן] לכך הברכה צריכה להועיל, בזכות אמונה זו מועילה הברכה, וכפי גודל אמונת המתברך, כך מועילה הברכה.

(ארחות ישר)

תחנון ביום החופה, והחופה לאחר השקיעה

ש. חתן המתפלל סמוך לשקיעה, והחופה אחרי השקיעה, האם פטור מתחנון.

ת. לא.

[וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ז סי' י"ח, ובשו"ת שאילת שאול ח"א סי' יט. ועי' ארחות רבינו ח"ג הוספות עמ' כ ובשו"ת שבה"ל חט"ט סי' רע"ד, שו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' תק"צ, ובספר מאיר עוז סי' קל"א עמ' ל"ח.]

חתן הלומד בבית הכנסת

ש. חתן הלומד בבית הכנסת, האם פוטור את המתפללים מתחנון.

ת. כן.

[וכ"כ בספר הליכות שלמה תפילה פ"א ס"ז, וכן השיב מרן שליט"א בקונ' ידון משה ח"ב עמ' קנ"ח, ובספר ויכתוב מרדכי עמ' שס"ט, ועי' בספר ישמח לב עמ' רח"צ. ועי' בספר שערי ציון ח"ב עמ' ח"ה, ומש"כ בספר מקור חיים סי' קל"א ס"ד, ובספר דעת תורה סי' קל"א ס"ד. ובספר משנת אש ח"א עמ' כ"ט מובא מהגרש"א זצ"ל שאין פוטור. ועי' מש"כ בזה בשו"ת חקי חיים ח"ד סי' ל"ו ובשו"ת ויברך דוד ח"א סי' כ"ד. ובספר דבק טוב פ"ט ס"ט כתב בשם הגר"ם שטרנבוך שליט"א שפוטור.]

סברו שיש חתן ולא אמרו תחנון

ש. אם חשב החזן שיש חתן והתחיל לומר קדיש, והוברר שאין חתן, האם יאמרו תחנון.

ת. ימשיך.

[בספר הליכות חיים ח"א עמ' נ"ב השיב מרן שליט"א: והוא רחום צריך לומר, ותחנון יש מקילין. וכן מובא בספר ארחות רבינו ח"ג עמ' רכ"ה, בשם החזו"א להקל. ועי' שו"ת להורות נתן ח"ז סי' ט"ז, ובספר אשי ישראל פכ"ז הערה א ופכ"ז הערה קכ"ז, ובספר עבודת אפרים ח"א פ"ב עמ' ג.]

חתן המשלים מנין

ש. חתן המשלים מנין ואינו מתפלל עמם, האם פוטורם מתחנון.

ת. כן.

[וכן הביא בספר בית חתנים פט"ו סי' י"ב בשם בעל אור לציון זצ"ל שחתן נמצא בביהכ"נ אין אומרים תחנון. ועי' שו"ת אבני ישיפה ח"א סי' כ, שו"ת ישכיל עבדי ח"ז השמטות ס"ג שו"ת משנת יעקב ח"ד עמ' קל"ח אות ה', שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' פ"ו.]

חתן שהתפלל עד ישתבח

ש. חתן או בעל ברית שהתפלל במנין עד ישתבח והלך, האם פוטור מתחנון.

ת. לא.

[בשו"ת רידב"ז ח"א סי' קע"ט, ובאשל אברהם (בוטשאטש) סי' קל"א ס"ד, כתבו שאם יצא חתן קודם תחנון אומרים, וכן צידד בתשובות והנהגות ח"ג סי' נ"ה. ועי' שו"ת רבבות אפרים ח"ה סי' פ' אות ב', ובשו"ת ויצבור יוסף ח"ג סי' כ"א, שאין אומרים תחנון ע"ש, ובספר התפילה והלכותיה ח"א פכ"ד סי' ל"ט.]

האם כלה פוטרת מתחנון

ש. כלה הנמצאת בעזרת נשים האם פוטרת את האנשים מתחנון.

ת. את הנשים יתכן שפוטרת.

[וראה מה שהשיב ע"ז מרן שליט"א בספר הליכות חיים ח"א עמ' נ"ב, ובספר ישמח לב נישואין ח"א תשי' הפוסקים שאלו צ"ד, ובספר ידון משה ח"ד עמ' קס"א. ובשו"ת שבט הלוי ח"ה ס"ס י"ב, ח"ח סי' כ"ד, כתב שאין פטרת א"כ באים לבית הכלה. ועי' שו"ת ישכיל עבדי ח"ז השמטות ס"ג דברי בניהו ח"א סי' י"ז, הלכתא מאורייתא ח"א כרך ג' עמ' ש"ח, עבודת אפרים ח"ב פכ"א, דברות אליהו חט"ט סי' ט"ו, שו"ת אבני דוד ח"ג סי' נ"ד אות ד']

חתן בר מצוה בתחנון

ש. האם חתן בר מצוה אומר לעצמו תחנון.

ת. אומר.

[בספר דרכי חיים ושלום אות קצ"ב מובא שלא היה אומר תחנון כשהיה חתן בר מצוה במנין. וכן נקטו בשו"ת ישכיל עבדי ח"ד סי' י"א ובשו"ת משפטי עוזיאל אורח ח"ה סי' י"א, ובספר קצות השולחן סי' כ"ד סק"ט. אולם בשו"ת אז נדברו ח"א סי' מ"א כתב שמנהג האשכנזים לומר. ועי' שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' נ"ג וח"א סי' י"ז, ובספר חנוך לנער מ"מ הערה ח', אשי ישראל פכ"ה הערה ע"ט, שו"ת מים חיים ח"א סי' ל"ב, שו"ת שרא המאיר ח"ו סי' קס"ד אות ג', שו"ת מקוה המים ח"ג סי' י"ב, ספר חינוך הבנים כהלכתא ח"א פ"ב סי' ל"א.]

מוהל שמסתפק אם יש ברית

ש. מוהל שמסתפק אם יהיה לו היום ברית, האם יאמר תחנון.

ת. ספק תחנון להקל [מ"ב בשעה"צ סי' קלא אות טו].

[עי'מש"כ בזה בשו"ת ושב ורפא ח"ג סי' כ"ד, ובשו"ת משנת יוסף ח"א סי' כ"ט, ובשו"ת ויברך דוד ח"א סי' כ"ד.]

פרע ולא מל האם פוטור מתחנון

ש. מי שפורע המילה ולא מל, האם פוטור מתחנון.

ת. לכאור' לא.

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 164 • אחרי - קדושים תשע"ז

קדשים תהיו (יט, ב)

בענין השפעת הסביבה וצניעות

"אור צדיקים ישמח נר רשעים ידעך" (משלי י"ג)

ההבדל בין הטוב שנמצא ברשע ובין מעשה צדיקים, נר ואור עצמי, ועוד שמחה גם בעוה"ז אף כי תשמח בעוה"ב שמחה שאין לה תכלית.

לשון הרמב"ם דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ומעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים וכו' כדי שילמוד ממעשיהם ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך כדי שלא ילמד ממעשיהם אשרי האיש וגו' היות וזה טבע האדם לחקות מה שהוא רואה הרי זה אחת מכוחות הנפש של אדם שניתן לו לבחור בטוב או ברע ע"י הכרה את מי יש לחקות ואיזה מעשים לבחור, וזה השפעת הסביבה שעל אדם להשגיח על עצמו.

ועלינו להבחין האם הטוב הנראה לנו כטוב הוא דבר קיים דבר אמיתי או רק בגדר נר רשעים שדועך או בכלל חושך מוחלט.

והנה חז"ל שבחו מאוד את הצניעות ויש בזה הלכות בשו"ע אבל כמה מגונה הצד ההפוך מצניעות לגלות את אשר חייבים להסתיר, ואל נחשוב שזה רק מעשה חיצוני כי האמת שזה מגלה מה שנעשה בלבו של אדם את מה שהוא מחשיב בעולם ואת מי הוא מחקה. האם הוא נתפס לדברים דועכים שאפילו אלה שאין בהם אור בכלל. האם אין בו דעת להבחין בין אור לחושך אך צדיקים שהאור הפנימי של מעשיהם נותן להם שמחה אמיתית בלתי פוסקת לעולם. (רשימה שכתב רבינו ויתכן כהננה לדרשה, אגרות שני)

לחפש עצות להינצל ממכשולי המחשב

ט"ו אלול תשנ"ח

כב' מנהלי התתי"ם וכל אנשי החינוך
שלום רב

כאשר בדרכי היצר לחדש מכשולות לחינוך ילדינו לתורה ולמצוות, לפנינו היום היא מכשול משחקי המחשבים וסרטים אשר מוציאים את מחשבות התלמידים מתורה לדברים בטלים ואף לגרוע מזה, הרי מוטל עלינו לשית עצות בנפשינו להנצל ולהציל את הדור הצעיר מרדת שחת. לכן עוצו עצה איך להתגבר על המכשול הזה. בתקוה לזכות בזכות להנצל ביום הדין הקרוב לכתובה וחתומה טובה לנו ולכל ישראל.

בענין החזקת "אינטרנט"

ז' שבט תשס"ה

אף שאפשר להשתמש בו להרבה דברים טובים אבל על פתחו מונח דברי השחתה גרועים ביותר וכבר ידוע מהנסיון שהרבה נפשות נכשלו בזה וירדו חיים שאולה. לכן הדבר פשוט שמי שאין לו הכרח גמור אין לו שום היתר להכניסו לביתו אפי' אינטרנט מסונן, וזה בכלל אל תקרב אל פתח ביתה. והנה למי שנחוץ לו לצורך מסחרו יכול להשתמש באינטרנט עם מסגרת בלבד אף שיש בזה הוצאה. אבל אם אין אפשרות של מסגרת אסור להביא האינטרנט לביתו ולמשרדו וכדין לא תשים דמים בביתך ואין בזה היתר של ליכא דרכא אחרינא.

התייחסות לעיתונים

עש"ק שובה תש"מ

כבוד הרב ... שיחי'

שלוח"ט,

ע"ד שאלתו איך להתייחס לעתון ... הנני להבהיר.

הנני אחרי שזכינו שרבים מבני הנוער מתרחקים מלראות ברע עתונים חילונים וכדומה, אך הרי יצר הרע דומה לזבוב, המציא עתונים "דתיים" אשר מטרתם אינה כלל לחיזוק תורה ומצוות, אלא לעשות "מטעמים" של ליצנות רכילות ביזוי ת"ח וכו' וכו'. לכן עלינו להבהיר כי כל הכתבים האלו אשר אינם מאנשים שעושים מעשיהם לשם שמים, ואין עליהם השגחה של גדולי תורה, הם בחזקת דברים אסורים. ואם כותבים על עניני הציבור הדתי וכדומה, הרי המכשול מצוי בהם ביותר. וראוי לעורר את המחנכים ע"ד זירוז לזריזים, ללמד דעת את העם להבחין בין ... ובין ... ולהתרחק מדרכי היצר.

שילוב לימודי חול במסגרת לימודי תורה

סיון תשע"ג

כאשר קבעו גדולי הדורות האחרונים לעשות כוללים, והיינו ישיבות לבעלי משפחות שמוטל עליהם גם עול משפחה שתורתם אומנותם ומוסרים עצמם רק ללימוד התורה ואינם מתעסקים בשום דבר חוץ מלימוד התורה, ואם משלבים במסגרת זו גם לימודים אחרים זהו זיוף גמור.

ועצם הדבר לשלב לימודי חול במסגרת של לימוד תורה הוא דבר חמור גם אם יקראו לזה שם אחר.

הוכח תוכיח את עמיתך (יז, יט)

דרך התוכחה בזמננו

כ"ו תמוז תש"מ

... הנני להעיר הערה כללית בנוגע לתוכחה בכלל ולבני ביתו בפרט. אמרו חז"ל כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה, ותגיד לבני ישראל לזכרים דברים קשים כגידין. והיינו שהמוכיח חייב להבין דרגת המקבל וכוחו כמה ובאיזה צורה הוא מסוגל לקבל ולפי זה לאמר לו. וקבעו בזה לנשים הדרך היא תאמר להם בלשון רכה. מזה נלמד בדורנו שירדה חולשה לעולם ואין בני דורנו מסוגלים בדרך כלל לדברים קשים כגידין, דרך התוכחה היא אמירה בלשון רכה. וכל שכן כשהדברים אמורים בנשים. ואמרו חז"ל הא דאמרי רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו וכו' צריך למימרנהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה. והכוונה בזה שתועלת הדברים הם כשנעשים מתוך קבלת הדברים בהבנה ולא כשהם נעשים רק מתוך פחד ואימה יתירה. ולזה הדרך הוא רק למימרנהו בניחותא, שעל ידי זה הדברים מתקבלים. ולכן צריך האדם לפקח על הדברים הצריכים תיקון בביתו. ולהתבונן הרבה בזה איך ומה לתקן ואיך להשפיע. והכל הוא שיהא בניחותא וללכת בזה לאט לאט כדי שיקבלו ממנו.

בענין להוכיח אדם ע"י גינוי

י"ד אייר תשמ"ב

כבוד ... בדבר שאלתו אם מותר להשתמש בכינויים של גנאי כדי - להשפיע על מעשיו לטובה.

אין להשתמש בכינויים של גנאי, כי אפשר להשפיע בצורה יותר נכונה, ואפילו אם יש צורך להסביר לו את רוע מצבו, יש לעשות את זה בצנעה ובצורה מכובדת.

"קו הכשרות" עניני ובידורי הלכה בנושא הכשרות

שע"י בית ההוראה שבנשיאות מרו הגאב"ד רבי נסים קרליץ שליט"א טל' 0722722360

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

302

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

שיחת חיזוק והכנה לזמן קיץ – בישיבת וכולל בין הזמנים 'בני הישיבות' בהיכל ישיבת בית שמואל, קרית מטרסדורף ירושלים

שכינה שרויה ביניהם

אמרו בגמרא (סנהדרין לט, א) כל בי עשרה שכינתא שריא, ובפרקי אבות אמרו (ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלוקים נצב בעדת קל, ומנין אפילו חמישה וכו' ומנין אפילו שלושה וכו' ומנין אפילו שניים וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך.

אפילו אדם אחד, שיושב לבדו ועוסק בתורה, השכינה שרויה עימו, ואם שניים או שלושה יושבים יחד ועוסקים בתורה, יש יותר השראת השכינה, וככל שמספר העוסקים בתורה גדול יותר, כך השראת השכינה גדולה יותר, ובעשרה קדמה שכינה ואתיא (ברכות ו, א) היינו שהשכינה קודמת ובאה לפניהם.

ולענין ברכת הזימון מצינו (שם מט, ב) שבעשרה מזכירים שם השם, ויש מי שסובר שגם ביותר מעשרה יש הבדל בנוסח הברכה, שאם מאה מברכים מוסיפים עוד שם השם, וכן באלף ובריבוא מוסיפים בנוסח הברכה עוד אזכרות שם שמים.

אמנם להלכה לא נפסק כן, ואין חילוק בין עשרה ליותר, רק אומרים 'נברך לאלוקינו', ומכל מקום המציאות היא שיש הבדל בין עשרה ליותר, רק לענין נוסח הברכה אין חילוק, אבל ככל שציבור העוסקים בתורה מרובים יותר, כך יש יותר השראת השכינה.

מרבין העושין

וברש"י בתחילת פרשת בחוקתי כתב על הפסוק "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו" וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו? אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרבין העושין את התורה.

והיינו כי חמישה הרודפים מאה כל אחד רודף עשרים, ואילו מאה רבבה זה הרבה יותר, שכל אחד רודף מאה, וטעם החילוק בזה, כי מרבין העושין את התורה יש להם יותר זכויות, והם במדרגה אחרת, כל אחד ואחד מהציבור הוא במדרגה אחרת.

בזמן שהציבור מרבין כל אחד מהציבור מקבל תוספת שלמות, תוספת מעלה וקדושה בפנימיות של האדם, וגם במעשים החיצוניים, במעשים טובים, תורה ויראת שמים ומידות טובות.

מדרגות

יש הרבה מדרגות, ובמסילת ישרים האריך לבאר כל המדרגות לפי סדר הברייתא של רבי פינחס בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות וכו', הכל מתחיל מתורה, אבל יש עוד מדרגות, זהירות וזריזות, יראת שמים ויראת חטא, וכל המעלות עד קדושה ורוח הקודש.

ולא רק בדורות הראשונים של התנאים והאמוראים והראשונים זכו למדרגות כאלו, ידוע גם בדורות האחרונים על אנשים בעלי מדרגה שזכו למדרגה שכתב בעל חובות הלבבות בשער חשבון הנפש (פ"ג בחשבון העשירי) "ויהיה במדרגה העליונה ממדרגות החסידים וכו' ויראה מאין עין וישמע מבלי אוזן וידבר בלי לשון וירגיש בעניינים

מבלתי חוששים". גם בדור האחרון, שמעתי על יותר מאחד שזכו למדרגות כאלו, מדרגות של קדושה שאין לשער.

כמובן שהדרך לזה היא על ידי תורה ומעשים טובים, עם המדרגה של שויתי השם לנגדי תמיד כמו שכתב הרמ"א בסימן א'.

לנגדי תמיד

ומהו 'לנגדי תמיד'? לזכור את האמונה בכל פעולה ובכל דבר, לחשוב ולהתבונן כיצד אני חי, וכי זה מקרה או טבע? הרי אין טבע ומקרה בעולם, אלא הכל בחסדי שמים, יש מי שמחיה אותי ונותן לי את הכוחות, וכן כוח הדיבור, מי שם פה לאדם, מהיכן בא כוח הדיבור, או אפילו מחשבה, מהיכן בא כוח המחשבה, ושאר כל הכוחות, הבנה, זיכרון, מידות טובות, וגם יראת שמים, מהיכן יש לאדם הכוח להגיע ליראת שמים? אין זה טבע ומקרה, אלא בידי שמים.

וזהו הענין של מידת הענוה, שלא להרגיש שום חשיבות בעצמו, כמו משה רבינו שאמר על עצמו ועל אהרן אחיו (שמות טז, ז) "ונחנו מה", וזהו מדרגת הענוה של משה רבינו, למרות שהכיר וידע את מדרגתו, והוא בעצמו כתב בתורה (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, פה אל פה אדבר בו (שם ח), בכל ביתי נאמן הוא (שם ז), הרי שידע את מדרגתו, ועם כל זה היה העניו מכל האדם, כי לא הרגיש שום חשיבות בזה, וידע את האמת שזה לא "אני" – רק מן השמים נותנים לי את הכוחות להגיע לכל המדרגות.

וזה הפירוש השם אחד, אין עוד מלבדו, שכל הבריאה אינה מציאות קיימת, רק הקב"ה מחדש ומקיים את הבריאה בכל רגע ברצונו, וזהו שאומרים "המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית" [כמו שביאר הנפש החיים בשער א'], ומה שנראה לעיני בשר שיש מציאות קיימת, אין זו מציאות אמיתית אלא דמיון, ורק הקב"ה הוא המחדש ומקיים את הבריאה בכל רגע. ואין כאן המקום להאריך בזה.

וצדיק באמונתו יחיה

האמונה היא יסוד כל התורה כולה כמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, לזכור ולהאמין שהכל בידי שמים. עם האמונה כל החיים משתנים למרומי! כגון אם אדם אחר מצער אותי, מי שהוא בעל אמונה מבין שהצער מן השמים, אמנם המצער הוא בעל מידות רעות וצריך לרחם עליו, אבל הצער שלי הוא מן השמים, ובית דין של מעלה פסקו שמגיע לי צער.

וצריך לחשוב למה הצער מגיע לי, האם אני רשע או צדיק? אם אני צדיק, אזי מן השמים נותנים לי ייסורים של אהבה כדי להוסיף לי שכר בעולם הבא, אבל האם יכול להיות שאני כזה צדיק? לא מסתבר, שהרי אני מכיר את עצמי מיום עמד על דעתי, מהבר מצוה ועד עכשיו, וכי קיימתי את כל מה שאני חייב? והאם עשיתי תשובה כמו שצריך? וכי קיימתי את כל עשרים עיקרי התשובה של רבינו יונה? אם כן מסתבר שאין אני במדרגה של צדיק כזה שמגיעים לי ייסורים של אהבה, והייסורים הם סימן שיש לי חטא.

לשמוח בייסורים

וממה נפשך צריך לשמוח בייסורים, שאם הם ייסורים של אהבה הרי הוא זוכה בהם לעולם הבא, ואם הם באים על חטא, הרי הם ממרקים ומכפרים, ושמחה גדולה היא שזוכה לכפרת עוונות, שעל ידי זה נחשכים ממנו ייסורי גיהנום קשים ומרים.

גיהנום זה ייסורים איומים, כמו שאמרו (ברכות נו, ב) כי האש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו, ובאש שלנו אם מכניסים אצבע לתוך האש הרי זה שורף וכואב, והגוף אינו עומד בכאבים, ונשרף ומתכלה באש, אבל גיהנום זה ייסורי הנפש, והנפש קיימת וסובלת את הייסורים הקשים ביותר, ייסורים שהם פי ששים מאש, הנפש קיימת והייסורים ממשיכים, ייסורים איומים כאלה! זהו הגיהנום, וכבר הזכרנו מה שכתב הרמב"ן בהקדמתו לאיוב כי רגע אחד של גיהנום קשה יותר מייסורי איוב במשך כל ימי חייו.

אם כן כשיש לאדם צער וייסורים בעולם הזה, צריך לשמוח בהם, כי הצער והייסורים האלו חוסכים ממנו ייסורי גיהנום שאין לשער אותם, ייסורים שהם פי ששים מאש.

וכתוב בספרים כי בפרט יש לשמוח בצער של ביזיונות, שהוא צער נפשי, וקשה יותר מצער גופני, כמו שכתב בשערי תשובה (ג, קיב) כי צער הכלימה מר ממוות, וידוע מעשים שהיו שבני אדם איבדו עצמם לדעת בגלל בושה שהייתה להם – מי שאינו בעל אמונה כשיש לו בושה וביזיונות מרגיש שאין לו טעם לחיות, אם אין לו חיים טובים מה שווים כל החיים, אבל מי שהוא בעל אמונה, יודע שיש עולם הבא, ושמה בבושה שיש לו, שהיא כפרה במקום גיהנום.

וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל כי אדם צריך לשמוח בייסורים שהיו ועברו כבר, שהם שווים מיליונים, ומרוויח בהם רווח גדול, כך הייתה לשונו של הרב שך, שהייסורים שווים מיליונים! ולא הסביר טעם הדבר, אך הטעם הוא כנ"ל, כי הייסורים מכפרים במקום גיהנום, וזה רווח גדול מאד.

מי שחי עם אמונה, כשאדם אחר מצער אותו, אינו מצער בחזרה, ואדרבה הוא שמח בצער שקיבל, ומכיר טובה למי שציער אותו, שעשה לו טובה גדולה בזה, כמו שכתב החובות הלבבות (שער הכניעה פרק ז') מעשה באחד מן החסידים שדיברו עליו לשון הרע, ושלח מתנה למי שדיבר עליו כלי מלא מזמרת ארצו, מפני שהרוויח ממנו רווח גדול, כי הזכויות של המדבר עוברות אליו, ונמצא שהרוויח ממנו עולם הבא.

עם חיים כאלה אין שום סיבה לקפידא.

כמובן זה לא פשוט, וצריכים להיות בעלי אמונה, אבל אמונה אפשר לקבל, ואין זה קשה לקבל אמונה, כל ספרי המוסר מדברים על אמונה, ויש גם תפילות על אמונה. מבקשים באהבה רבה "ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך", וכן בקדושה דסדרא "וישם בלבנו אהבתו ויראתו", וכל ספר תהלים מלא תפילות על אמונה, פרק קי"ט, וכל פרקי תהלים, מלאים תפילות ובקשות על אמונה ועל תורה.

ושמעתי ממור"ר הגה"צ ראי"א דסלר בשם רבי ישראל סלנטר זצ"ל שאמר כי **דבר בדוק ומנוסה הוא שתפילה על רוחניות עוזרת, כי לרוחניות אין גבול וקצבה**, כמו שאמרו (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו – ההוא בדברי תורה כתיב.

מזונותיו קצובין

אבל בגשמיות יש קצבה, שכל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה (ביצה טז, א), וזהו דבר שהעולם אינו יודע מזה, שכל ענייני הגשמיות קצובין לאדם, ואי אפשר להוסיף יותר ממה שנקצב עליו, ואם מרוויח יותר במקום אחד – מפסיד במקום אחר.

בכלל יש לדעת כי עשירות אינה רווח, ואינה נותנת חיים יותר מאושרים, רק לפעמים נראה כאילו שזה כך, אבל האמת היא שהעשירות אינה נותנת חיים מאושרים.

הכל נגזר בראש השנה, מי יעני ומי יעשר, מי ישקט ומי יטרף, מי ישלו ומי יתיסר, לכל אחד נגזר כפי הזכויות והמעשים הטובים שיש לו, **ולפעמים דווקא מה שנגזר על האדם ייסורים, זה לטובתו, שעל ידי הייסורים האלו יזכה לחיי הנצח בעולם הבא.**

וידוע מהגר"א והרמח"ל שביארו מה שמבקשים בתפילות הימים הנוראים על 'חיים' ועל 'חיים טובים', כגון זכרנו לחיים, זוכר יצוריו

לחיים, בספר חיים ברכה ושלוש, ויש מקומות שמזכירים 'חיים טובים' כגון וכתוב לחיים טובים וכו', לחיים טובים ולשלום, ויש להבין מה הם 'חיים' סתם ומה הם 'חיים טובים'.

וביארנו הגר"א והרמח"ל כי מה שמבקשים על חיים סתם, הכוונה לחיי העולם הבא, שהם חיי הנצח, וזה יכול להיות גם על ידי ייסורים בעולם הזה, כי לפעמים יש לאדם חטאים, והייסורים בעולם הזה מכפרים לו, ועל ידי זה זוכה לבוא לעולם הבא נפש נקי וצדיק [ועיין בתוס' הרא"ש ר"ה דף ט"ז ובראשונים שם].

ואילו 'חיים טובים' הכוונה לחיי העולם הזה, שיהיו לנו חיים טובים בלי ייסורים, חיים שיהיו מנוצלים לצורך העולם הבא, ולא סתם הנאות העולם הזה, כי סתם הנאות גשמיות של עולם הזה אינן טובות

ניצול הזמן לידיעת הש"ס

כל אחד יכול לדעת את הש"ס, אם ינצל כראוי את הזמנים הפנויים שיש לו.

ומעשה שהיה עם הגאון רבי זליג ראובן בענגיס זצ"ל שהיה בקי בכל הש"ס, והיה חוזר על תלמודו פעמים רבות, ובאחת הפעמים שסיים את הש"ס עשה חגיגה גדולה מאד, ושאלוהו שהרי כבר סיים את הש"ס פעמים רבות, ומה המיוחד בסיום הזה ששמח שמחה גדולה יותר מכל הפעמים?

והסביר ואמר כי כל הסיומים הם ממה שלומד בסדריו הקבועים, ואילו כעת הוא עושה סיום על מה שלמד בזמנים הפנויים של המתנה, כגון כשצריך לחכות לרופא, או שצריך לנסוע לאיזה מקום, ומחכה לרכב שיגיע לקחת אותו, בזמנים כאלו שאינו יכול ללמוד את הסדרים הקבועים שלו, היה מנצל את הרגעים הפנויים ולומד בהם, ומזה גמר ש"ס, וזוהי שמחה מיוחדת שזכה לנצל את הזמן.

בכמה דקות אפשר ללמוד כמה שורות גמרא, וכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול!

אם אדם יתבונן יראה שיש במשך היום הרבה זמנים שמתבזזים, מתוך סקרנות והתעניינות בדברים בטלים שאין בהם צורך.

אדם בטבעו סקרן לדעת מה נעשה ומה נשמע, וכשרואה מודעה הוא מתעניין לדעת מה כתוב בה, מה החדשות, ומה כתוב בעיתון, כל מיני דברים בטלים שאין בהם צורך כלל, והזמן מתבזבז בזה, ובורגעים האלה אפשר ללמוד ש"ס! אם מנצלים את זמני ההמתנה, בין סדר לסדר וכיוצא בזה.

זכורני משנים עברו, כשלמד בישיבה הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, באותו הזמן לא היו הרבה ברזים בחדר האוכל והיו צריכים להמתין ולעמוד בתור לנטילת ידיים, והיה רבי חיים מחזיק בידו ספר 'חיי אדם' ולומד בו, ובזה ניצל את הזמן.

כמובן צריכים לזהר שזה לא יהיה על חשבון אחרים, כל התמדה וכל ניצול הזמן שלא יהיה על חשבון אדם אחר, ואם יש בני בית או מישהו אחר שזקוק ליחס, צריכים להתייחס אליו, לתת יחס טוב לכל אחד ואחד, בסבר פנים יפות, עם אהבת הבריות, כמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך, וכפי שכתב המסילת ישרים בפרק י"א 'כמוך ממש'.

מתוך השיחה השבועית, אסרו חג פסח תשע"ז

לאדם, רק עולם הזה לצורך העולם הבא, חיים טובים שנוכל לעשות בהם יותר מעשים טובים ולקבל יותר עולם הבא.

וזהו שמצינו במשנה (ריש פאה) שיש דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, והיינו פירות כאלה שנותנים לאדם עולם הבא, פירות שהם מעין הקרן, עולם הזה לצורך העולם הבא, מן השמים נותנים לו סייעתא דשמיא ואפשרויות בעולם הזה לעשות מעשים טובים שיזכה בהם לעולם הבא.

כללו של דבר, **אם אדם חי עם האמונה אין שום סיבה לקפידא ואין שום סיבה לצער, כי כל צער הוא מן השמים - לטובתו. עם האמונה כל הדברים שבין אדם לחברו היו מסתדרים, בלי שום קפידות ותרעומות.** ומעשה שהיה באחד ששאל את מרן החזון איש זצ"ל האם יש לו תרעומת עליו, והשיבו החזון איש זצ"ל וואס איז דאס פאר איבול", ובתרגום מאידיש: אינני יודע מה היא תרעומת. זוהי מדרגה, שלא לדעת מה היא תרעומת, אך יש הרבה שלבים ומדרגות בזה, ואין סוף למדרגות שאדם יכול להגיע בכל העניינים.

עסק התורה

והדבר הראשון מתחיל מתורה, כל אחד יכול לעסוק בתורה, אמנם היצר הרע מפריע ללימוד התורה, וקשה ללמוד, לכן יש הרבה תפילות שמתפללים ומבקשים סייעתא דשמיא על תורה.

ויש גם דרך טבעית, כיצד ללמוד באופן שהלימוד לא יהיה קשה, יש לימוד שקשה ללמוד ויש לימוד שמושך ומעניין, **וכל אחד אדם ילמד בצורה המתאימה לפי כוחו, לפי כישורונותיו ולפי טבעו, אזי הלימוד ימשוך אותו ולא יהיה קשה לו.**

וכשלומים באופן כזה, לא קשה להיות בקיאים בשי"ס, כל אחד יכול לגמור שי"ס! ואין זה משנה אם תורתו אומנותו, או שהוא עסוק בפרנסה, לכל אחד יש זמנים פנויים שאפשר לנצל אותם, ולמשל אם לומדים את 'הדף היומני' זה לא לוקח הרבה זמן.

בניצול הזמנים הפנויים אפשר לגמור את השי"ס. אם אדם יעשה חשבון ויבדוק את הזמנים שלו כיצד הוא מנצל אותם, וכמה זמן עובר בבטלה, ימצא הרבה זמנים שאינם מנוצלים כראוי.

יש טבע של סקרנות, ומתוך הסקרנות אדם מבזבז זמן, ורוצה לדעת ולראות או לשמוע דברים בטלים שמעניינים אותו, אך מה הרווח בזה? כרגע הוא נהנה, חיי שעה, אבל הוא מפסיד חיי עולם, ובאותו הרגע הרי הוא יכול ללמוד ולדעת שי"ס! ברגע אחד יכולים ללמוד כמה שורות גמרא עם רש"י, שזה לא קשה, וזה גם מעניין ומושך. יש שחושבים שגמרא עם רש"י זה לא לימוד, אך טעות בידם, זהו לימוד טוב מאד, ובזה אפשר לנצל את הזמן.

ויש מתיקות בכל מילה של תורה! מי שאינו רגיל ללמוד ולחזור הרבה אינו יודע מה היא המתיקות הזאת, על דברי תורה נאמר (תהלים יט),

יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים, ומתיקות היא בפה, כמו שכתוב (יחזקאל ג, ג) ותהי בפי כדבש למתוק, בכל מילה של תורה שמוציאים מהפה יש מתיקות, ועל זה אנו מבקשים בברכות התורה והערב נא השם אלוקינו את דברי תורתך 'בפינו'.

ולימוד התורה גם מעניין ומושך, כמו שכתב רש"י על הפסוק והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום, מהו 'היום'? כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, כמו חוק חדש מהמלך, שכולם מתעניינים ורוצים לדעת מה כתוב בחוק, כך גם לימוד התורה מעניין, אם לומדים בצורה מעניינת, כל אחד לפי טבעו בצורה המושכת אותו.

והנה בדרך כלל דבר פשוט יותר מעניין, כפי שידוע במילי דעלמא שבני אדם נמשכים לקרוא ידיעות פשוטות יותר מלקרוא מאמרים עמוקים, אמנם בלימוד התורה ודאי **שעיקר המדרגה של תורה היא ההבנה והעמקות, ויש גמרות מפורשות (עין גיטין ו, ב, ועוד) שעיקר הגדלות בתורה היא בסברא, להבין עומק הדברים, אך מהו הדרך לזה, כיצד מגיעים למדרגה של סברא? כבר אמרו חז"ל (שבת סג, א) ליגמר והדר ליסבר, היינו צריך קודם ללמוד הרבה ידיעות פשוטות ולחזור עליהם הרבה פעמים עד שיהא ברור אצלו כמונח בקופסא, ומצינו בגמרא (פסחים עב, א) תני מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנחא בכיסיה, היינו שחזר ארבעים פעמים עד שהיה כמונח בכיסו, כך הייתה דרכם של האמוראים לחזור פעמים רבות.**

וזהו דבר שאינו ידוע כל כך בזמנינו, אפשר לומר שזה נקרא שכחת התורה, ששכחו כיצד לומדים, צריך קודם ללמוד ולשנן את פשוטות הדברים, וכבר הזכרתי מה ששמעתי ממורי הגה"צ ראי"א דסלר זצ"ל שאמר בשם הגאון 'יואס איז אמת איז פשוט, וואס איז פשוט איז אמת', מה שאמת הוא פשוט, ומה שפשוט הוא אמת.

ומה שרבים אינם יודעים זאת, הסיבה לכך כי היצר הרע מתגבר ומפריע במיוחד ללימוד התורה, כידוע מהחפץ חיים **שבכל מקום שיש תורה היצר הרע מתגבר, כי התורה היא התבלין ליצר הרע, לכן היצר הרע מונע ומפריע ללימוד התורה יותר מכל המצוות.**

ואם אין תורה אין אמונה, התורה מביאה לידי אמונה, וכן להיפך אמונה מביאה ללימוד התורה, ואמונה היא יסוד כל התורה כמו שאמרו בא חבוקוק והעמידן על אחת וכי', הכל תלוי באמונה! גם מידות טובות תלויות באמונה, ומי שמתנהג במידות טובות הוא אדם מאושר. והדרך לחיזוק האמונה היא על ידי קביעות בספרי המוסר. אמרו לי רבים שהתחילו לעסוק בספרי מוסר ועל ידי זה קיבלו חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה. יהי רצון שכולנו נזכה באמת להיות מאושרים בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא!

הספד לפני מיטתו של ראש ישיבת פוניבז' לצעירים

הגאון הגדול רבי שמואל איינשטיין זצ"ל

הנפטר הגדול, הגאון הגדול רבי שמואל זצ"ל, היו לו הרבה זכויות. כבר בילדותו נתייתם מאביו ומאמו, ואף על פי כן זכה לחינוך טוב מאד. למד הרבה תורה ונהיה גדול בתורה ממש. גם זכה ללמד ולהעמיד תלמידים הרבה, תלמידים גדולי תורה, והשפיע גם יראת שמים ומידות טובות, הכל השפיע מתוך אישיותו הגדולה. וגם בזמן האחרון שכבר נחלש, השתדל והתאמץ בכל כוחו להשפיע דברי תורה ודברי חיזוק ליראת שמים ומידות טובות.

ועכשיו כשהלך לעולמו, זו אבידה גדולה, הפסד גדול של השפעה, ההשפעה חסרה, וצריכים סייעתא דשמיא שהמקום הזה ימשיך להיות מושפע מההשפעה שהייתה קודם, צריכים סייעתא דשמיא, וצריכים זכויות לזה.

הוא הלך למנוחות, וטוב לו מאד עכשיו, מפני שעשה הרבה מעשים טובים, והרביץ תורה הרבה, והשפיע הרבה דברים טובים, המעשים הטובים הללו הם דבר בטוח שיזכה בהם לעולם הבא.

ולא רק המעשים הטובים שעשה והשפיע בחייו, אלא גם לאחר פטירתו, כל ההשפעות הטובות שהשפיע בחייו נמשכות על ידי שממשיכים לעשות את המעשים הטובים מכוחו, ומפורש במדרשים ובחובות הלבבות כי גם לאחר שאדם מת וכבר אינו יכול להשפיע עוד בעצמו, אם אחרים ממשיכים לעשות מעשים טובים מכוח השפעתו, זה נזקף לזכותו ונחשב כמו שהוא עושה. אם כן כל המעשים הטובים שהשפיע בחייו, הם זכויות גדולות בשבילו, הנמשכות גם לאחר פטירתו, אפילו אחרי הרבה דורות, והוא זוכה ומקבל בזה עוד עולם הבא ועוד גן עדן.

אבל אותנו עזב לאנחות, לנו ההשפעה חסרה. מן השמים ירחמו שההשפעה תימשך הלאה, וירחמו גם על המשפחה החשובה שיהיה להם כוח לעמוד בקשיים האלה, ויזכו לחיים טובים ומאושרים ובלע המוות לנצח וגו'.

דברי רבינו שליט"א במעמד "הכנסייה הגדולה" שעל ידי לב לאחים

זיכוי הרבים הוא דבר גדול מאד. אבל כדי לזכות את הרבים צריכים זכויות קודמות, כמו שאמרו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם 'זכה' בעצמו, עם זכויות קודמות שהיו לו, ואחר כך 'זיכה את הרבים'. ובמה זכה משה רבינו? מה הן הזכויות הקודמות שהיו לו? – מידות טובות, כך מפורש במדרשים (שמות רבה ב, ב ועוד), וכן דוד המלך זכה במידותיו הטובות. זהו ענין אחד, שעל ידי מידות טובות זוכים לזכות את הרבים.

ומצינו עוד בדברי חז"ל (מכות י, ב) שיש הנהגה שבדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו, אם כן אדם הרוצה להיות מזכה הרבים, מן השמים מסייעים לו לזכות את הרבים, כי הרצון הזה הוא רצון לשם שמים, וזה גופא הזכות, שהוא רוצה ושואף לזכות את הרבים, ובזה עצמו נחשב 'זכה', ומסייעים לו מן השמים.

ולצד השני יש גם דברים שמונעים זכויות. נזכיר דבר אחד שחשוב מאד לדעת, שהוא מהדברים המונעים זכויות, ולדאבוננו זה דבר שצריך תיקון הרבה, לשון הרע. לשון הרע מונע זכויות. אמנם זה ניסיון קשה מאד להתגבר על היצר של לשון הרע, אבל למעשה מפסידים בזה הרבה. וכדאי לכל אחד להתחזק בזה עד כמה שאפשר, ואפשר גם לגמרי, להתרגל שלא לדבר לשון הרע, וההרגל נעשה טבע, אפילו לא לשמוע ולא לקבל, שזה יותר קשה, הבא ליטהר מסייעין אותו (יומא לח, ב), וככל שנהגים יותר מלשון הרע, זוהי זכות גדולה יותר, שזוכים בה לזכות את הרבים יותר ויותר.

ועוד יש ענין מידה כנגד מידה, שכל מה שאדם מזכה את הרבים, גם הוא זוכה לסייעתא דשמיא להצלחה באותו הענין, כמו שאמרו חז"ל (תענית ז, א) מתלמידי יותר מכולם, והטעם בזה כי 'מתלמידי' הרי הוא מלמד תורה ומשפיע תורה, ומן השמים נותנים לו מידה כנגד מידה סייעתא דשמיא להצלחה בתורה.

וכן בכל העניינים, מי שמשפיע יראת שמים, מקבל סייעתא ליראת שמים, ויראת שמים היא מדרגה, שיש בה הרבה מדרגות, אין לשער את המדרגות של יראת שמים, וככל שאדם יותר מזכה את הרבים ביראת שמים, הרי הוא זוכה בעצמו לסייעתא דשמיא ליראת שמים, וכן במידות טובות, מי שמשפיע ומזכה את הרבים במידות טובות, זוכה לסייעתא דשמיא לקבל מידות טובות. זה הכלל, מידה כנגד מידה.

ובאבות (א, יב) שנינו "הוי מתלמידי של אהרן וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", ולכאורה מה הקשר בין 'אוהב את הבריות' ל'מקרבן לתורה'? הביאור בזה כי אדם שאוהב את הבריות הרי הוא מקרבן לתורה, כי החסד הכי גדול שיכולים לעשות עם הבריות הוא לקרבם לתורה, שבזה מביאים אותם לחיי העולם הבא, ומזכים אותם בחיי נצח, וככל שאהבת הבריות גדולה יותר כך יותר מקרבים לתורה ומזכים יותר בעולם הבא, אין סוף לעולם הבא, וככל שיותר מקרבים לתורה ומזכים את הרבים, כך זוכים לעולם הבא גדול יותר. אלו הן הזכויות של מזכי הרבים.

וצריכים לדעת כי זיכוי הרבים אינו ביטול תורה, ואדרבה זוהי זכות להצלחה בתורה, מידה כנגד מידה וכו"ל.

וכפי שאמרנו, לזכות את הרבים צריך זכויות קודמות, והזכויות הן ראשית בשב ואל תעשה, ובפרט להיזהר מלשון הרע, שזה הכי קשה, אבל גם כדאי מאד, וגם בקום ועשה, להוסיף זכויות של עסק התורה, ולנצל את הזמן שלא יעבור בבטלה. בדרך הטבע אדם מבזבז הרבה זמן, מתוך סקרנות לדברים בטלים. אך הסקרנות הכי טובה שצריכה להיות היא הסקרנות לתורה, כמו שכתב רש"י על הפסוק והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוין היום על לבבך, מהו 'היום'? – כדיוטגמא חדשה שהכל רצין לקראתה, כמו חוק חדש מהמלך שכולם מתעניינים מה כתוב בחוק, כך צריכה להיות הסקרנות לדברי תורה. במקום שתהא סקרנות בדברים בטלים, צריכים שתהיה סקרנות לתורה.

וכאשר מנצלים את הזמן באופן כזה אפשר להיות בקי בש"ס, כל אחד לפי כישורונותיו, אם יעשה חשבון, וינצל את הזמנים הפנויים שיש לו, ללמוד ולחזור, במשך הזמן יכול לדעת ש"ס.

והבא ליטהר מסייעים אותו, קל וחומר מי שבא לזכות את הרבים שמסייעים אותו, בעזרת השם נזכה כולנו לעשות מה שאנחנו חייבים בזיכוי הרבים, וגם בזיכוי עצמנו, ונזכה כל אחד ואחד להצלחה ולישועה!

התוספת לגיליון זה
נדבת ידידינו החפץ בעילום שמו
להצלחתו ובני ביתו
ברוחניות וגשמיות בכל העניינים

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
מרת מלכה מחלה הגר ע"ה
בת הרב מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו - תנצב"ה

דברי אמת

מאמרי חזק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 30 ■ אחרי מות - קדושים

ביאור מצוות "קדושים תהיו"

המותרות או זלילה וסביאה של מאכלות מותרות, הוא יהיה נבל **שלא** ברשות התורה.

בעצם דברי הרמב"ן שבציווי "קדושים תהיו" אסרה התורה להיות נבל ושטוף בתאוות, יש דעות שונות בשיטתו. ישנם הסבורים, שלפי הרמב"ן כל הנאה של מותרות שהאדם אינו זקוק לה, נכללת בציווי "קדושים תהיו", אלא **שההגדרה של מותרות אינה קבועה** והיא משתנה בהתאם למזג האדם, לנסיבות השונות וכדו'. אחרים סוברים בדעת הרמב"ן שהאיסור הוא לא להיות **להוט** אחרי מותרות, אבל לא כל הנאה שהיא בבחינת מותרות אסורה. **הנצי"ב לומד**, שהתורה ציוותה להיות פרוש "ממותרות הרבה", דברים שגם הדעת האנושית מרגישה שזו הפרזה.

קדושה – התנשאות על החומר

המלבי"ם אומר שהמהות של 'קדושה' היא '**התנשאות על החומר**', ובוזה גופא יש דרגות שונות: דרגה אחת, שישיראל פורשים מהנשים **האסורות** להם וממהמאכלות **האסורים**, ויש גם בפרישה זו התנשאות על החומר - אשר נמשך לעברות אלו. [אגב, הגויים אינם מאמינים שישיראל באמת נמנעים מלחטוא בעניינים אלו שהחומר נמשך אחריהם, והם סבורים **שבסתר** הם עוברים על מה שהתורה אוסרת, כפי שהכמרים שלהם עושים בסתר את כל התועבות שאסורות להם ע"פ מצוות דתם].

וישנה דרגת קדושה יותר עליונה, שהאדם פורש **לא רק** מהדברים האסורים שהחומר נמשך אחריהם, אלא הוא לוקח מהחומר רק את **הנצרך** לו כדי חיו.

"קדושים תהיו כי קדוש אני" – מידה כנגד מידה

ומהי קדושה **אצל הקב"ה**? כשהקב"ה מתנשא על ההנהגה הטבעית, ונוהג הנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע. והנהגה זו של הקב"ה **להתנשא על הטבע ולנהוג הנהגה ניסית, תלויה בישראל**, כי באותה מידה שעם ישראל מתנשא מעל לחומריות, מתנשא הקב"ה מעל ההנהגה הטבעית ומנהיג את ישראל באופן של הנהגה ניסית. וזו הכוונה **"קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקים"** – אם אתם תנהגו בקדושה ותתנשאו על החומר, **אף אני אתנהג עמכם בקדושה** - דהיינו בהנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע.

הגאון ר' שמואל רוזנבסקי הביא מקור לדברי המלבי"ם, מדברי הגמ' במס' ברכות (כ) ששואלת, מדוע לדורות הראשונים התרחשו ניסים ולנו לא מתרחשים ניסים? מדוע כשר' יהודה הוריד את אחת מנעליו מיד ירד מטר, בעוד שאנחנו מצערים את עצמנו וצועקים וצועקים ולא נענים? עונה הגמ', שהראשונים **מסרו את נפשם על קדושת ה'** ולפיכך נענו. והביאור בזה על פי דרכו של המלבי"ם, שהואיל והדורות הראשונים **התעלו מעל הטבע ומסרו את הנפש על קדושת ה'**, הם זכו לכך שהקב"ה התנהג עמם בהנהגה ניסית למעלה מדרך הטבע.

כמובן שבעניינים אלו של קדושה ישנן דרגות שונות (וכפי שיובא להלן בשם השיעורי דעת). **הגר"א** לא רצה להרגיש אפילו טעם של גשמיות, ולכן נמנע

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אלהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' **אלוקיכם** (פרק יט, א). הבה נתבונן היטב בפסוק זה. "דבר אל כל עדת בני ישראל... קדושים תהיו" – הציווי להיות קדושים איננו רק לגדולי עולם אלא **"כל עדת בני ישראל"**, כל אחד ואחד מישראל מצווה על הקדושה.

רש"י מביא את דברי חז"ל, שפרשה זו נאמרה בהקהל את כל העדה. וידועה השאלה, שהרי את כל התורה כולה שנה משה לכל ישראל? **מבאר המהר"ל** (גור אריה על אתר), שבפעמים אחרות, היו יוצאים מן הכלל שמחמת סיבות שונות לא היו, אבל כאן דאג הקב"ה שכולם **ללא יוצא מן הכלל** יהיו, מפני שרוב גופי תורה תלויים בה.

ומהי הסיבה לציווי זה? **"קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוקים"** – ויש להבין מה בכך שהקב"ה קדוש, מה לבר אצל התבן, וכי יציר כפיו של הקב"ה יצטרך להדמות לקונו? **מבארים הרמב"ן ואוה"ח**, שהיות שהקב"ה קדוש, לכן הדרך **להדבק בו** היא על ידי שנהיה גם אנחנו קדושים. **לאומות העולם** אין יעוד להיות דבקים בקב"ה, לפיכך הם לא נצטוו להיות קדושים. לעומת זאת לעם ישראל ישנו תפקיד להדבק בקב"ה, והתורה מגלה לנו שהדרך לכך היא על ידי שנהיה קדושים.

עלינו לדעת שדבקות בקב"ה היא הטובה הגדולה ביותר שיכולה להיות לנו, כי בהיות שהקב"ה הוא הטוב בעצמותו והוא מקור הטוב, אין לנו דרך טובה יותר לקבל את השפעת טובו מאשר על ידי הדבקות בו ית'.

זאת ועוד, כאשר אדם נוהג בקדושה יש לו מכך רווח עצום: כתוצאה מכך שהוא חי בקדושה, נפשו **מתענגת** מדברי קדושה והוא חי את כל חייו בעולמות של תענוגים רוחניים. הלימוד, התפילה והברכות מסיבות לו עונג אמיתי, והוא אינו צריך את השכר לעוה"ב כדי לרצות לעסוק בלימוד ותפילה, וק"ו שאינו זקוק לתענוגות מפוקפקים שאינם מתאימים לאנשי מעלה.

"קדושים תהיו" – מהות הציווי

מהי כוונת התורה **"קדושים תהיו"**? **רש"י** מפרש "שתהיו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערווה אתה מוצא קדושה". **וידועים דברי הרמב"ן, שאילולי** שציוותה התורה קדושים תהיו, עלול היה בעל התאווה להורות לעצמו היתר להיות שטוף בתאוות **שלא** אסרה אותם התורה, כגון להיות שטוף בזימת אשתו או להיות זולל וסובא של מאכלות מותרות, לפיכך ציוותה התורה **"קדושים תהיו"**, **ובציווי זה אסרה עליו התורה להיות נבל** ושטוף בתאוות של זימת נשים המותרות או זלילה וסביאה של מאכלות מותרות.

רבים טועים ומצטטים את הרמב"ן שכאילו הוא אומר שיש מושג של נבל **ברשות התורה**. אך זו טעות מוחלטת, ואדרבה הרמב"ן אומר שאמנם **לולי** שציוותה התורה **"קדושים תהיו"** היה יכול להיות מושג של נבל ברשות התורה, ביחס לתאוות של דברים המותרים, אך לאחר שהתורה אסרה להיות שטוף גם בתאוות של דברים המותרים, מעתה מי שיהיה שטוף בתאוות של זימת נשים

הבריתא של רבי פנחס בן יאיר [ע"ז כ:], משרטטת את הדרך להגיע לקדושה: "תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענווה, ענווה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש".

זכינו לפרשנותו המוסמכת של רבנו הרמח"ל, שכל ספר מסילת ישרים הוא פירוש של הבריתא הזו. עלינו לדעת שספר 'מסילת ישרים' אינו מהווה רק 'זריקת מורץ' למתרפים - 'מסילת ישרים' הינו ספר הדרכה! אמנם ודאי שישנם שם דברים מאד מעוררים, אך כשם שהספר 'משנה ברורה' הוא ספר הדרכה בהלכות אורח חיים, כך, בראש וראשונה, המסילת ישרים הינו 'ספר הדרכה' כיצד להיות זהיר, היאך להיות זריז, איך להיות נקי. מי שלא לומד 'מסילת ישרים', הנה גם אם ילמד היטב 'נשים נזיקין' זה עדיין לא יספיק לו להיות אדם 'כמו שצריך'.

(לעבודך באמת)

קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות - והיראה מהם

"כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת לסוף חרבה", לפי שממעט בכבוד בית הכנסת לעומת שאר בתי העיר, כך גם כשמקפידים על נקיון הבתים שלנו אך לא על נקיון בית הכנסת ובית המדרש, כמה בזיון יש בכך רח"ל לבית ה'.

בבית כנסת ובבית מדרש צריך זהירות מיוחדת מדיבורים אסורים. **הצל"ח בדרשותיו** אומר דבר נורא: ידוע שכאשר אדם עושה עבירה, נברא עליה מלאך רע. מכיוון שכך, נמצא שהמדבר דיבורים אסורים בבית הכנסת ובבית המדרש, **נברא שם מלאך רע ויש בכך בחינה של הכנסת צלם להיכל רח"ל.**

חומרה מיוחדת יש לדיבור בחזרת הש"ץ. נתבונן: הש"ץ **נשלח על ידי הציבור לעמוד ולהתפלל בקול רם למלך מלכי המלכים**, האם זה הזמן והמקום לדבר דברים אחרים? האם יעלה על הדעת שבשעה שדובר המשלחת משבח את המלך, ישוחחו ביניהם חברי המשלחת על עניינים אחרים?

אחד סיפר לי שהזדמן לו להתפלל בבית הכנסת שלמפתלליו היה חשוב מאד ה"מי שברך" למדינה, וכשאחד המתפללים 'העיז' לפטפט באמצע, סטרו לו על פניו... וכשאדם חושב מדבר בחזרת הש"ץ **יש בכך חומרה מיוחדת, שהרי אחרים יכולים ללמוד ממנו...**

מורנו הגה"צ ר' אליהו לופיאן זצ"ל סיפר לי, שפעם נתבקש להוכיח בחורים מבוגרים ביישיבה מסוימת, על שמדברים בחזרת הש"ץ. היות שהוא שיער שאם ידבר איתם קשות הם לא יקבלו את תוכחתו, הוא פנה אליהם ואמר: "רואה אני שאתם מדברים בחזרת הש"ץ, ומסתמא שיש לכם מקור להתיר זאת, אם כך הואילו בטובכם למסור לי את המקור, משום שגם אני מעוניין לדבר בחזרת הש"ץ..."

"אם ראית דור שמתרפים מן התורה, עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם". צריכים לנהוג בבית המדרש כמו בבית המלך, ומה שהרבה אינם נוהרים זה תוספת סיבה כן להיזהר, כי המתחזק בדבר שרבים המתרפים, הוא מרוויח יותר.

מללעוס את האוכל לפני בליעתו. בודאי שאין לנו שייכות לדרגה זו, אך **המינימום ההכרחי הוא שהתאווה לא תמשול עלינו.**

'שיעורי דעת': מעט הנאות - נצרכות

המהר"ל בלוח בספרו 'שיעורי דעת' (מאמר, 'פלא מעגל רגליך') כתב יסוד נכבד, שיש דברים שאינם חיוניים לעצם קיום נפשו, אך אעפ"כ כל מה שנצרך לו לאדם למען יעמוד על מתכונת נפשו כדי שיהיה במצב של רצון ושמחה, שרק אז ערים כשרונותיו וחיים בו כל כוחותיו - כל הנצרך כדי שתהיה לו שלמות ותפארת אדם, **בכלל 'צורך' הוא.** והוסיף שם: "כי לרוב בני האדם דרוש לקחת מן העולם הזה יותר מכדי הנצרך לעצם קיום גופו: טיול בחברת בני אדם, תענוגות גשמיים, ליהנות מנועם הטבע וכדומה". וסיים **באזהרה נחוצה: "ואחרי שנחוץ לו כל זה, אם יגמור בנפשו לפרוש מהנאות אלו, הרי זה בכלל, אל תהי צדיק הרבה".**

כאמור, מצוות "קדושים תהיו" נאמרה לכל ישראל, אך כדי להגיע למעלת הקדושה לא מספיק רצון טוב, אלא צריך לצעוד בנתיב שמוליך למעלת הקדושה.

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (פרק יט, ל).

נפסק בספר יראים: "ציווה בהכנס אדם למקדש או בבית הכנסת או לבית המדרש, שינהג בהם מורא וכיבוד, דכתיב "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו", לא ממקדשי אתה ירא אלא ממי שהזהיר על המקדש, פירוש מן הקב"ה, ומצינו בית הכנסת ובית המדרש שנקראו מקדש..."

מבואר מהיראים שהחיוב לנהוג מורא בבתי כנסיות ומדרשות הוא **מדאורייתא.** ואעפ"י שקדושתם היא רק מדברי קבלה, מ"מ, **אומר הגר' אהרן קוטלר,** הלא גם **במקדש** שחיוב מוראו וכבודו התפרש במקרא, "לא מן המקדש אתה מתירא **אלא ממי שהזהיר על המקדש**", והיינו שהחיוב לנהוג כבוד ומורא במקדש הוא לפי שכבוד שמים הוא לנהוג כבוד ומורא במקום המיוחד לעבודת ה', והוא הדין לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אעפ"י שקדושתם היא רק מדברי קבלה, מ"מ כיוון שמייוחדים הם לתורה ותפילה, **כבוד שמים** לנהוג בהם כבוד ומורא.

עניין זה נוגע לנו מאד. מחד יש לדעת שעצם השהייה בבית הכנסת ובבית המדרש היא זכות גדולה, שעליה אמר דוד המלך **"אשרי יושבי ביתך" - עצם הישיבה בבית ה' היא "אשרי",** כאשר לך מתווספת זכות נוספת: **"עוד יהללוך סלה",** להלל את ה' במקום הקדוש. מאידך, אדם צריך לחנך את עצמו שכאשר הוא בבית כנסת ובבית מדרש, הוא נמצא בבית ה' זה מחייב הנהגה מיוחדת וזהירות מיוחדת.

דוגמא לדבר: מפורש בהלכה שמצוה לכבד ולרבוץ בית הכנסת ובית המדרש. **מזה עלינו ללמוד בק"ו כמה חמור להשליך בהם פסולת,** שהרי אם כאשר בית המדרש אינו נקי אנו מצווים **לכבדו ולעשותו נקי,** כ"ש שאנו מצווים **שלא לבטל** את ניקיונו על ידי השלכת פסולת. וחמור הדבר שבעתיים בזמננו שבשום בית אין משליכים פסולת על הרצפה. והוא בגדר מה שאמרו חז"ל: "כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת לסוף חרבה", לפי שממעט בכבוד בית הכנסת לעומת

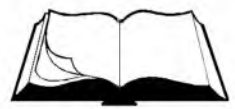
לקיים בנו חכמי ישראל

הגליון מוקדש לרפואתו השלמה והמהירה של רה"י הגאון הגדול רבי רפאל שמואל יעקב בן יהודית צביה בורנשטיין שליט"א בתושח"י

מזן המשיג שליט"א הוראה לפני כניסת שבת לכלל הקהילות בתי הכנסת והישיבות ברכסים, ליעוק ולעורר רחמי שמים מרובים לרפואת רה"י. ביום ראשון התכנסו ע"פ בקשת מזן המשיגה ובהשתתפותו תושבי רכסים לעצרת תפלה וזעקה המונית. ולמרות שלפני שבת הרופאים בשרו את הגרוע מכל התבטא מזן המשיגה שאין לנו להתיימש! רה"י הוא אינו אדם פרטי, רה"י הוא אדם של כלל ישראל, ורבים צריכים לו, וע"כ ההנהגה עמו שונה מהנהגה עם אדם פרטי, וב"ה שזכינו לראות את ישועת ה' ובזכות התפלות והזעקות של כלל ישראל בניסי ניסים הוטב מצבו של רה"י וב"ה מצבו במגמה חיובית. אך עדין מצבו קשה וזקוקים אנו לרחמים גדולים ולתפלות רבות שישבו לאיתנו, ואל לנו להרפות בתפלות וחזוקים - וכבר התבטא מזן המשיג שליט"א שזוהי זכות עבורנו להתפלל על אדם גדול!

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אייר תשע"ז

שאלות המצויות

גליון 311

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

מדיני "מוריד הטל" - "ותן ברכה"

מתי מתחילים

מפסיקים להזכיר 'גשם' ביום א' של פסח, ונוהגין בארץ ישראל לומר "מוריד הטל" במקום "משיב הרוח ומוריד הגשם" ובחול"ב בני אשכנז לא מזכירין טל, וממשיכים מיד "אתה רב להושיע, מכלכל חיים".

טעה ואמר "מוריד הגשם"

אם טעה ואמר "מוריד הגשם", אם נזכר לפני שסיים ברכת "מחיה המתים", חוזר לתחילת הברכה, ואם נזכר לאחר שסיים הברכה, אפילו עדיין לא התחיל ברכת "אתה קדוש" (ובשאר מקומות עדיין יכול להשלים שם כמו בתוך הברכה), בזה מכריע המשנ"ב שיחזור לתחילת שמו"ע, מכיוון שג' ברכות ראשונות נחשבים כברכה אחת, (שו"ע סי' קי"ד ס"ד, וב"ביאור הלכה" ד"ה ואם). ואם אמר רק "ברוך אתה ד' י' יאמר "למדני חקיד" ויחזור "אתה גבור" (משנ"ב סי' קי"ד). ויש סוברים שאפילו נזכר באמצע הברכה חוזר לראש התפילה ("ביאור הלכה" בשם הגר"א).

חזר בו תוכ"ד

אמר "מוריד הגשם", ותוכ"ד חזר ואמר "מוריד הטל" יש סוברים שיצא, וכעין שמצינו בכל מקום שמהני חזרה תוכ"ד (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ויש סוברים שלא יצא, ועדיין צריך לחזור לראש הברכה, דהוי כאילו הזכיר שניהם (הגר"ש איועב"ד זצ"ל, שו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ז). ולא דמי לדברי "ביאור הלכה" סי' קי"ז ס"ג בשם "חיי אדם", דשאלה שאני עיי"ש.

מסופק מה אמר

אם מסתפק איזה נוסח אמר "מוריד הטל" או "מוריד הגשם", אם הוא תוך ל' יום, חזקה שאמר "מוריד הגשם" וצריך לחזור ולהתפלל. וכן אם נזכר לאחר שעבר אותו זמן תפילה, צריך להתפלל בתפילה הבאה תפילת תשלומין.

ואם הסתפק לאחר שעבר ל' יום או לאחר שאמר תשעים פעם "מחיה מתים" אתה רב להושיע מוריד הטל", חזקה עליו שכבר התרגל לנוסח החדש, ואין צריך לחזור.

מסופק אם הורגל

ואם גם לאחר ל' יום או לאחר שאמר תשעים פעם עדיין מרגיש שלא התרגל לגמרי, אמרינן בזה ספק ברכות להקל, ולא יחזור, אך אם אפשר לו יתפלל בתורת נדבה ויתנה (שו"ת "רב פעלים" או"ח ח"ב תשי"ז).

אמירת "ותן ברכה" בשבת

מותר גם בשבת להרגיל עצמו ע"י אמירת תשעים פעמים "ותן ברכה", דהרי מלמד עצמו אידך להתפלל, ואין בזה איסור הכנה (הגר"ש איועב"ד זצ"ל והגר"נ קרליץ שליט"א).

לא ידע שהתחילו "מוריד הטל"

שאלה: ביום ראשון של פסח לא הרגיש טוב ולא התפלל שחרית, והתפלל פעמיים מנחה ושכח שבבית הכנסת הכריזו "מוריד הטל" והוא אמר בשניהם "מוריד הגשם", מה דינו?

תשובה: בשמו"ע הראשון של מנחה כיון שאמר "מוריד הגשם" במקום "מוריד הטל", וזה סימן קללה צריך לחזור ולהתפלל מנחה, אבל בתפילה השנייה שהיא תשלומין על שחרית, ואז עדיין אמרו "מוריד הגשם", אינו חוזר בזה כיון שזה לא גרע מעיקר השמו"ע של שחרית (משנ"ב סי' ק"ח ס"ק ל"ו). ואפילו בכה"ג שצריך לחזור על תפילה ראשונה, א"צ לחזור על התשלומין אף שעיי"ז נמצא שהתפלל תשלומין לפני החובה (שם ס"ק ט"ז).

שאלות מצוננות

שמיכה של בית חולים

שאלה: האם שמיכה של בית חולים נחשבת כנגד יום לענין חיוב ציצית, כיון שמתכסים בה בין ביום ובין בלילה?
תשובה: שמיכה של בית חולים אין לחולה שום בעלות עליה, לא קנין

שאלה ולא קנין שכירות, ואין בה חיוב ציצית כלל (רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל הורה כן בבית חולים "שערי צדק", שמעתי מהגר"ר זאב ברלין שליט"א).

לענין שמיכה בבית יש הסוברים דיש להחמיר ולעגל את הכסף בשמיכה של צמר (משנ"ב סי' י"ח ס"ק ח' בשם המג"א). ויש סוברים שהמיקל יש לו על מי לסמוך ("חזון איש" סי' ג' ס"ק ל"ו), ואף בשל צמר יש על מי לסמוך ("שונה הלכות" סי' י"ח סעיף י"א), וכן הרבה אחרונים לא חשו לדברי המג"א ("מור וקציעה" סי' י"ח וב"ערוך השולחן" סעיף ח').

לחמניות ללא גלוטן

שאלה: מהי הברכה על לחמניות ללא גלוטן?

תשובה: ישנם שני סוגי לחמניות, יש כאלו שעשויות רק מקמח תפוחי אדמה או קמח תירס, ועליהן מברכים "שהכל", ויש לחמניות שעשויות מקמח חמשת מיני דגן, אלא שהוציאו ממנו את הגלוטן, וכיון שהן עשויות מחמשת מיני דגן ברכתם "המוציא" וברכת המזון (ע"י רמ"א סי' ר"ב סעיף ז' ומשנ"ב ס"ק מ"ג, וכן בשו"ע סי' ר"ח סעיף ח' ומשנ"ב ס"ק ל"ח).

זימון בחתונה

שאלה: מי שמגיע לחתונה ולא אכל ולא שתה שם כלל, והקהל מברך ברכת המזון, כיצד צריך לענות על ברכת הזימון?

תשובה: אם נכנס לשלושה ולא אכל עמחם, אומר: "ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד (שו"ע סי' קצ"ח א'), ואם הוא בחתונה, אומר: "ברוך אלוהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד שהשמחה במעונו וכו'" (משנ"ב ס"ק ו').

ואפשר לעשות סימן לדבר "בושת לו", ר"ל אם לא ירצה שיהיה לו בושה יזכור לומר: "ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד".

גוי שמתקן בגדי עצמו בשבת בבית ישראל

שאלה: פיליפיני הנמצא בבית ישראל, ורוצה לתקן את בגדיו בשבת, האם מותר להרשות לו לעשות כן?

תשובה: אם ניכר שהוא מתקן את הבגדים שלו, לכו"ע מותר לעשות כן אפילו בבית ישראל (משנ"ב סי' רמ"ד ס"ק ז'), ומותר אפילו לומר לו 'לך תתקן את בגדיך היום' (משנ"ב סי' ש"ז ס"ק ע"ז), ואפילו אם כוונת הישראל שיעשה כן כדי שיהיה פנוי אחרי שבת לעשות מלאכה בעבורו ("שו"ע הרב" שם סעיף ל"ה).

הטמנת סיר בשבת

שאלה: סיר המונח על אש נמוכה, ולא כל כך מחמם, האם יש אפשרות לכסות את הסיר במגבת בשבת?

תשובה: האיסור לעשות הטמנה בשבת דווקא אם נוגע ממש בסיר, אבל אם יש רווח אוויר בין הכיסוי החיצוני לסיר הפנימי אין עליו שם הטמנה ומותר (ע"י שו"ע סי' רנ"ז סעיף ח'). לפי"ז יש עצה לקחת סיר רחב יותר ולהפכו ולהניחו ע"ג הסיר העומד על האש, ומכיון שהסיר החיצוני לא נוגע בו כלל, אין זו הטמנה ויכול אפילו להניח מעל ע"ג הסיר החיצוני, וזה ישמור את כל החום בפנים.

הורדת סיר מעל כיירים חשמליות בשבת

שאלה: האם מותר להוריד סיר מכיירים חשמליות בשבת, או מכיון שכאשר מורידים את הסיר הכיירים נבות לאחר כדקה, נמצא שע"י הסרתו גרם לכיבוי החשמל?

תשובה: בשעה שהכיירים עובדות בוודאי אסור לישראל להוריד, כיון שגורם פסיק רישא שתפסיק עוד מעט מלעבוד, אבל מותר לו לומר לעכו"ם להורידו משם כיון שזוהי אמירה על פסיק רישא שמותר (ע"י משנ"ב סי' רנ"ז ס"ק צ"ט).

אולם אם יש אור המסמן מתי הכיירים דולקות ומתי נכבות, מותר ליהודי להוריד את הסיר בשעה שאינה דולקת כיון שאינו גורם שינוי במצב קיים שהרי תישאר כבויה.

מכונה למכירת דברי אוכל בשבת

שאלה: האם מותר להשאיר מכונה למכירת דברי מתיקה פתוח בשבת במקום שיועז שנכרים (סודנים ופיליפינים) ישתמשו בו בשבת, או שמא יש בזה איסור משום שבת?
תשובה: כיון שהתשלום הוא עבור המוצרים, ויש בזה הוצאות של גוף

המוצר, אי"כ יש כאן הבלעה של השכר ומותר (הגרש"ז אויערבך זצ"ל, ע"י שש"כ פ' כ"ט ס"ק ע').

וכעין זה תשלום עבור רחיצה במקוה בשבת מותר, כיון שיש בו תשלום עבור הוצאות ההסקה ופעולות הנעשות בשבת, ונחשב הבלעה, ועוד יש לצרף שם דעת שם שמתיר (בשו"ע סי' ש"ו סעיף ה'), שכר שבת במקום מצוה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ט סי' ס"ו, וע"ע שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' כ"ח, לאסור מכוונת דברי מתיקה משום שכר שבת, ע"ש, ויש להעיר שהרי גם שם יש הוצאות המוצרים עצמם, ואולי רק בצירוף לדבר מצוה מותר, ויל"ע).

הורדת הפח בשבת

◀ **שאלה:** האם מותר בשבת להוריד את הפח שבמטבח לחדר האשפה?

תשובה: בכל פח יש דברים שהם מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלו, אפילו לצורך גופו מקומו, ורק אם זה מאוס והריח מפריע מותר לטלטלו משום גרף של רע, וכמבואר בשו"ע (סי' ש"ח סעיף ד').

אולם אם הפח מונח במטבח בתוך הארון, והשקית סגורה, בזה לא שייך ההיתר של גרף של רע, ואפילו אם יש בתוכו דבר מאוס כגון טיטולים. אם השקית סגורה ואין בו ריח רע אין זה גרף של רע, ואסור להוציאו. וגם אם הפח מלא ואין עוד מקום לאשפה נוספת, אין זו סיבה להורידו בכדי להניח שם עוד אשפה, רק אם הוא עצמו מלא ויוצא מעל גדותיו, והוא במצב של מאוס ומפריעו, מותר להורידו מדין גרף של רע.

וכמו כן, רק אם מתעכבים במטבח זמן מרובה נחשב לגרף של רע, אבל אם לא אוכלים שם ולא יושבים במטבח, לא נחשב כגרף של רע ("חוט שני" ח"ג פרק ס"ה ס"ק א').

כלים לא טבולים באולמות

◀ **שאלה:** באולם חתונות, האוכל הוא בהכשר טוב, אבל הבעלים של האולם הם אנשים פשוטים, האם מותר לאכול שם?

תשובה: אפילו האוכל הוא בהכשר טוב, צריך לבדוק שמא לא טבלו את הכלים, ושאסור לאכול בהם, שזה נחשב לכלי אוכל שחייב טבילה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

וכעין זה ידוע שה"חזון איש" הורה לאלו הקונים שתיה בקיוסק, ומקבלים את השתיה בכוס זכוכית, שאין להשתמש בכוס זו אם היא לא טבולה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קדימה בטבילת כלים

◀ **שאלה:** האם יש סדר בטבילת כלים, להקדים טבילת כלי אחד לפני חברו?

תשובה: היות וכלי מתכות חייב טבילה מן התורה, וכלי זכוכית חייב טבילה רק מדרבנן (ע"י שו"ע יו"ד סי' ק"כ סעיף י"ד, ובט"ז ורע"א שם), לכן לכתחילה יש להקדים טבילת כלי מתכת לפני כלי זכוכית (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קדימות תפילין לציצית

◀ כעין זה מבואר בספר "ארצות החיים" (להמלבי"ם סי' כ"ה), דאף שכל יום אנו לובשים טלית לפני תפילין כמבואר בשו"ע (סי' כ"ה א'), אולם אם יש לו בגד של משי שחייב ציצית רק מדרבנן לפי שיטת השו"ע, אזי יש ללבוש תפילין קודם, כיון שתפילין הוא דאורייתא ובגד משי חייב ציצית רק מדרבנן.

תשלום קנס על איחור החזרת כלים

◀ **שאלה:** האם אפשר לחייב קנס לכל מי שמאחר ולא מחזיר בזמן כלי עבודה ששאל מגמ"ח, או שיש בזה איסור רבית?

תשובה: בהלוואה אסור להוסיף קנס משום איחור תשלומין, ויש בזה משום רבית, אבל בגמ"ח כלי עבודה הרי אי"ז הלוואה אלא השאלה ומותר לתת כסף, והוי כמו דמי שכירות ומותר.

והנה בשאל חייב אפילו באונסין, אבל אם לוקח דמי שכירות הרי הוא פטור מאונסין, ולכן יכול להתנות מראש ולומר שמיים פלוני ואילך הוא לוקח דמי שכירות, ואעפ"כ הרי קי"ל דמתנה שומר חנים להיות כשואל, ועושה תנאי שעדיין יהיו עליו כל חיובי שואל.

קנה יין לחברו, ומחל לו על העודף

◀ **שאלה:** ביקש מחברו לקנות לו יין בחנות, ועלה תשע וחצי ש"ח, וכשהביא לו את היין, נתן לו מטבע של עשר ש"ח, ואמר לו שאין צריך להחזיר לו את העודף, האם יש בזה משום רבית?

תשובה: אם חברו קנה את היין מהכסף שלו, וכוונתו שעכשיו היין יהיה שייך לו, ורק אח"כ ימכור אותו לחברו, אין כאן הלוואה כלל רק מכר ומותר, שהרי יכול למכרו בכמה כסף שהוא רוצה.

אבל אם בשעה שקנה, כוונתו היתה שהבקבוק הוא עבור חברו, נמצא שמיד התחייב המשלח לשלם תשע וחצי ש"ח לחברו (שהרי הוציא הוצאות על פיו), ואם עכשיו שילם עוד חצי ש"ח נמצא שלוה תשע וחצי ש"ח ומשלם עשרה ש"ח ואסור. אולם יש עצה פשוטה, שיאמר לו שהתוספת של חצי ש"ח זה עבור הטרחה של הקנייה, ואז מותר.

תוספת ע"י כרטיס אשראי

◀ **שאלה:** קנה מוצר והמוכר אמר לו שאם משלמים במזומן המחיר

הוא מאה ש"ח, אבל אם משלמים ע"י כרטיס אשראי צריך להוסיף עוד אחוז, דהיינו מחיר המוצר מאה ואחד ש"ח, האם יש בזה משום רבית? יסוד השאלה הוא, כיון שאם משלם עכשיו הרי הוא משלם רק מאה ש"ח, ואם משלם ע"י כרטיס אשראי, משלם רק לאחר זמן, הרי הוא משלם מאה ואחד ש"ח, משמע משום איחור התשלום הוא מוסיף עוד שקל, ואסור.

תשובה: מותר לשלם מאה ואחד ש"ח ע"י כרטיס האשראי, ואין בזה משום רבית כלל, והטעם משום שבעל החנות רוצה לקבל מאה ש"ח על המוצר שהוא לוקח ממנו, ואם משלם ע"י הכרטיס, בעל החנות מקבל מחברת האשראי רק תשעים ותשע ש"ח, לכן הוא מבקש תוספת, כדי שיגיע אליו כל המאה ש"ח, וע"י כך הוא משלם את ההפסד, נמצא שאין כאן רבית כלל, רק מוסיף עוד שקל כדי שבעל החנות יקבל את כל המחיר של המוצר.

מזווה בדירה המשמשת כמחסן

◀ **שאלה:** שכר דירה להניח שם אוכל לחלק למשפחות, האם חייב לקבוע שם מזווה בברכה, כמו שקובעים מזווה בבית במחסן של האוכל?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' רפ"ו ו'), אוצרות יין ושמן חייבים במזווה, ומפרש הש"ך (ס"ק ב') בשם ה"דרישה" כיון שיוצאים ונכנסים חשיב ביה דירה, ע"י שיש (ע"י משנ"ב או"ח סי' שני"א ב"ביאור הלכה"). וכל זה במחסן שפתוח לבית נחשב לשימוש של הבית, אבל מחסן שעומד בפני עצמו לא נחשב לשימוש דירה (שו"ת "זרע אמת" ח"ג סי' קמ"ו, וספר "מזוזות ביתך" להגר"ח קניבסקי סי' רכ"ב, "שער הציון" ס"ק ז').

ולפ"ז אם יש דירה עם אוכל לחלוקה לעניים, כיון שאין היא צמודה לדירה לא מברכים עליה, וכעין חנות שנמצאים שם כל היום, אע"פ שיש שם מחסן מלא בדברים, לא מברכים עליו.

גזיזת הפאות

◀ **שאלה:** בהרבה מקומות הספר קוצץ מסביב האוזן ע"י מספריים (מספר אפס), כדי שיהיה קו שווה ויפה, האם יש בזה איסור?

תשובה: פליגי הראשונים האם גזיזת הפאות הוא דוקא ע"י השחתה דומיא לזקן או לא, הרמב"ם סבר שדוקא דרך השחתה אסור והרא"ש סבר שאפילו ע"י הצמדת המספריים לפניו אסור מן התורה, השו"ע (יו"ד סי' קפ"א ג') כתב לחוש לשיטת הרא"ש. ולפ"ז אלו שהספר גוזז להם עם מספריים מסביב האוזן ומוריד אותן שערות לגמרי, יש בזה חשש איסור תורה. איסור התורה הוא בין על הספר שגוזז, ובין על האדם הניקף וכמבואר בשו"ע (שם סעיף ד'). ומבואר בפוסקים שהשיעור שיעור של הפאות חייב להישאר כ-6 מ"מ. (וכן אלו שגוזזים את הפאות במספר אפס, עוברים איסור לאו על כל שתי שערות, ע"י בהגה"ת הגר"א שם ס"ק י"ד, וע"ע "ביאור הלכה" או"ח סו"ס רנ"א, ד"ה אפילו).

קביעת מזווה בחו"ל תוך ל' יום

◀ **שאלה:** שכר בית בחו"ל לשנה, מתי יקבע את המזווה?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' רפ"ו כ"ב), השוכר בית בחו"ל פטור ממזווה שלושים יום. ויש לדון האם יכול לקבוע מיד ולברך עליה או שמא כיון שעכשיו הוא פטור עד ל' יום, נחשב כ"תעשה ולא מן העשוי". ובספר "מנחת חינוך" (מצ' תכ"ג) מסתפק בזה, ובספר "חקרי לב" (סי' קכ"ח) נוטה להקל בזה, וכן משמע ב"קרבן אורה" (מנחות). למעשה נוהגים שאפשר לקבוע מיד תוך ל' יום ובברכה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ו תשי"ק ק"ס, וע"ע ספר "שכל טוב" הלכות מזווה, סי' רפ"ו ס"ק רפ"ו).

דיני אבילות על אם חורגת

◀ **שאלה:** אם חורגת שגידלה יתום, ונפטרה, האם חייב הבן החורג להתאבל עליה?

תשובה: אין זה נחשב לקרוב שיש 'חיוב' אבילות, אבל מכיון שהיא גידלה אותו במקום האמא האמיתית יש ענין לקרוע עליה ולישב עליה שבעה, ואף לומר עליה קדיש, אבל דיני האבילות במשך השנה לא נהוג בזה (הגר"י אדלשטיין זצ"ל).

אכילת הנהג בסעודת חתונה

◀ **שאלה:** נהג המסיע אורח לחתונה, האם מותר לו להיכנס לאכול שם, או כיון שהוא לא מכיר כלל את משפחות החתן והכלה, אין לו רשות לטעום או לאכול שם?

תשובה: בדרך כלל כשאדם עושה שמחה ומזמין את חבריו לא אכפת לו כלל אם בא עמו נהג או חבר המלווה אותו (כמובן שלא יביא את כל ה"מוסד" שלו לאכול שם!!!), ולכן מותר גם לשני לאכול או לטעום שם (הגר"י אלישיב זצ"ל).

וכל זה בארץ ישראל שאין הזמנות קבועות, אבל בחו"ל או במקומות שכל אחד ואחד מקבל הזמנה אישית וצריך לאשר את בואו, ומזמנים מנות הסעודה לפי מספר ההזמנות (ולפעמים יש אפילו לכל אחד ואחד מקום מסומן לשיבה באולם), שם אסור להביא חבר או נהג לאכול.

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה זוז זללה"ה

אייר (1) תשע"ז

גליון מס' 149

דברי מוסר והתעוררות

השאלה של המלכת הקב"ה עם המלכת חבירו, כי באמת זה דבר אחד, כיון שהאדם שאינו ממליך את חבירו הסיבה לכך כי מחזיק מעצמו, ואם הוא מחזיק מעצמו הרי לא ייתכן שיקבל על עצמו את מלכות הקב"ה. המלכת חבירו זה למעלה מכח אנוש להשיג בשכלו חיוב זה, וכן אין בכוחו של האדם לרכוש מעלה זו בלא סייעתא מהקב"ה. ומכיון שיש סיוע מן השמים הרי וודאי שזו תורה. ומוכח שתורה היא מן השמים. מן הפעולות שהאדם צריך לקיים על פי התורה, ונדרש להגיע אליהם ולנהוג על פיהם, עלינו להכיר שזה תורת ד'.

וזהו מה דאמר שלמה ע"ה חכמות בחוץ תרונה, שהתורה עצמה מכריזה ואומרת שהיא חכמת ד', וברחובות תתן קולה – כאשר מרחיבים את הדברים בלימוד התורה ולומדים מוסר, שיסוד לימוד המוסר הוא מה שיותר להרחיב את הדברים ולהמחיש אותם עד כמה שהם נוגעים למעשה, [ועל דרך זה מצאתי מה שכתב בס' חובת הלבבות שער אהבת השם פ"ז בסוף הפרק, דברי המתחיל "וזהו מלהתעלם כו'"] בכל הליכות החיים והנהגת האדם. הרי רואים שאין בכח אנוש כלל להגיע להבנה של דרגות ותביעות עליונות, ומוכח שהם משפטי ד' – תורת ה'.

גוי לא יכול להבין בשכל את ציווי התורה

דוד המלך ע"ה אומר "לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום". אומות העולם אינם יכולים להבין את משפטי ד'. ומביא שם את העובדא מהחפץ חיים שהעיד בפני ערכאות של העכו"ם לטובת בן ישיבה, ועורך דין תיאר בפני השופט מיהו החפץ חיים, וסיפר שקרה שנכנס גנב לבית החפץ חיים, וגנב לו את מעיל החורף שהיה דבר יקר ערך, ובני הבית רצו לרדוף אחרי הגנב ולתופסו, עיכב החפץ חיים בעדם ואמר שהוא מוחל לגנב. הגיב השופט לעורך דין ושאלו האם אתה מאמין לסיפור זה!! גוי לא יכול להבין את זה כי באמת לפי שכלו של האדם אין לזה הבנה. ורק על ידי ציווי התורה אפשר להשיג מעלות אלו. א"כ מוכח שהתורה מן השמים!!!

ומצינו בגמרא בשבת [דף ל"א] מעשה בשני בני אדם שהימרו זה את זה, אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל ייטול ד' מאות זוז, אמר אחד מהם אני אקנטנו, אותו היום ערב שבת היה – שהזמן דחוק להתכונן לשבת בחלק הרוחני ובחלק הגשמי – ובא אותו האיש ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל, בו בזמן שהלל היה נשיא ישראל, הוא התנהג בחוצפה. והלל יצא אליו, ושאל להלל שאלות של שטות, והלל שמע אותו במנוחה ובשלוחה וענה לו על כל שאלותיו, וכך עשה כמה פעמים עד שנתעייף אותו האדם

ההתבוננות בעמקות וציווי התורה – הוכחה שתורה מן השמים

כתוב במשלי פרק א' חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה, ופירש רש"י שחכמותיה של תורה בחוצות תזעקנה להזהירכם לסור אליהם, ומה הן חוצותיה בתי מדרשות. – התורה זועקת אל הכלל ישראל שיפנו אליה וילמדו אותה. "וברחובות" – פירש"י במקום שמרחיבין אותה, במקום שאפשר להתרחב בלימוד התורה. דהיינו בא לומר על ההתעוררות הגדולה מזעקת התורה לסור אליה וללומדה עד שיהיה ניכר אפילו מחסור המקומות בבתי המדרשות.

ובילקוט כתב על פסוק זה, בשעה שהחכם יושב ועוסק בתורה הכל מרננים אחריו ואומרים אשריו לזה שלמד וזכה לחכמה, ברחובות תתן קולה – אלו ת"ח שיושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ומשמיעים את קולם בדברי תורה. שזהו תכלית כל חיי האדם בעוה"ז ולכן אשריו שמקיים תכליתו.

ובפרקי דרבי אליעזר פרק ג' אמר ר' אליעזר בן הורקנוס שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ישנם שבעה דברים שקדמו בריאתם לבריאת העולם, כי בריאתם היתה הכרח לבריאת העולם. ואלו הן, תורה גיהנום וגן עדן, וכו'. תורה דכתיב "ד' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז". כי יסוד העולם הוא תורה וללא תורה אין קיום לעולם כי כל בריאת העולם נבראה עפ"י התורה כדכתיב אסתכל באורייתא וברא עלמא, והעולם עומד על התורה שהוא א' מג' עמודי העולם.

חיובי התורה ביחס של בין אדם לחבירו הם הוכחה שתורה היא מן השמים

המשגיח בעל אור יחזקאל מביא בשם הסבא מקלם שאמנם יסוד אמונתנו בתורה מן השמים הוא ממה שקבלנו מאבותינו מדור דור את התורה וסדר נתינתה בהר סיני כמפורש בתורה, אמנם כשמתבוננים הרי אין צורך להגיע לאמונה אלא אפשר בחוש לראות שתורה היא מן השמים. כשמתבוננים בציווי התורה של ההנהגה בין אדם לחבירו, שהם ציוויים כאלו שאין בכח האדם ובהשגתו להבין ולקיים זאת מעצמו, ורק ע"י סיוע מהקב"ה אפשר לקיימם, הרי מזה גופא מוכח שתורה מן השמים היא.

כמו שמצינו שהובא בראשית חכמה שאחד מן השאלות ששואלים את האדם בשעת הדין האם המלכת את קונך, והאם המלכת את חבירך. [נורא למתבונן, איך שמעמידים בשוה את

נורא להתבונן בגזירת מיתת תלמיד ר' עקיבא להבין עוצם

קדושת לימוד התורה

אמרו ביבמות (ס"ב, ב'): "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר"מ כו' והם הם העמידו תורה אותה שעה". ובמדרש רבה קהלת (י"א, ו') איתא שהוסיף ר"ע ואמר להם: "הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה".

והנה בוודאי שא"א להבין הדברים כפשוטם, שהרי מדברים בתנאים קדושי עליון שכל הנהגותם קודש מדודים ושקולים לפי רצון הש"ת ותורתו, אלא צריך להבין כפי שכתב הגר"א קוטלר זצ"ל (משנת ר"א ח"א עמ' ס"ו) שלפי גודל ערך קדושתם היה בזה פגם כל שהוא, דק מן הדק, באחת מהמעלות שהתורה נקנית בהם, ואפשר שהיה חסר בדיבוק חברים לפי מעלתם - אין אנו רשאים ח"ו לפרש דברים נגד מעלתם, אך רק ב"אולי" דברינו נאמרים מתוך השתדלות להבין קצת דברי חז"ל אודות התביעה שהיתה עליהם - ואפשר שהחסרון היה במעלת "נושא בעול עם חבירו ומכריעו לכף זכות", או אולי היה כאן פגם כל שהוא ב"אוהב את המקום אוהב את הבריות", ונגזר עליהם להיפטר באותו פרק זמן שנועד לחיזוק במעלות קנייני התורה, לפי שחסר היה להם לפום עוצם קדושתם ההכנה לתורה שתהיה בתכלית הקדושה.

והנה אף שע"ז "היה העולם שמם", בכל זאת היתה הנהגת הש"ת באופן זה, כי ענין לימוד התורה אינו כלימוד שאר חכמות גרידא, אלא תורה מן השמים היא, מאוצרו של הקב"ה שמשתעשע עמה, ולולא חסד הקב"ה עמנו לא היינו יכולים להבין ולהשיג כלל שום דבר מדברי התורה באמת, ורק בעזר וס"ד שנותן הקב"ה לישראל יכולים להשיג את דברי התורה ולקנותם בקנייני תורה השנויים במשנה, וכדי ללמוד תורה מן השמים צריך שתהיה נקיות בלא פגם אפי' דק מן הדק, שאף ע"י חסרון דק כ"כ שאין בכוחנו להשיגו - כבר היתה גזירה נוראה ש"היה העולם שמם". עד כמה צריך להתבונן ולהתעמק בזה, לראות כמה אנו רחוקים מההבנה האמיתית על אופן לימוד תורה, נורא!

בכדי לקבל שם 'תלמיד חכם' צריך להשיג שלימות במידות טובות

כל אחד צריך לחשוב על עצמו איך היחס כלפי רעהו בשעה שמתווכחים על סברא, יש לשמוח בשעה שרואים בהצלחת השני ובגדולתו, ולהוסיף תפילה להקב"ה על עצמו שישלח לו ס"ד שיוכל ג"כ להצליח. קשה לפרט בזה פרטים מעשיים, אך כל א' יתבונן ויראה עד כמה יש עדיין לשפר בהנהגה זו, כי בכדי להצליח וכדי לקבל שם "תלמיד חכם" צריך שלימות ב"בין אדם לחבירו". וכאשר יקבל על עצמו להתחזק בזה, יזכה לשפע ס"ד, כמו שמצינו שם במדרש שאמר להם ר"ע: "אתם לא תהיו כן, מיד" עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה" - למדנו כאן שע"י דברי ר"ע שהתעוררו וקיבלו על עצמם לתקן הדבר, מיד זכו לסייעתא דשמיא ועל ידם נתמלאה הארץ תורה.

(אמרי דעת ח"א עמ' ס"ג).

ואמר להלל שלא ירבו כמותך כו' כיון שהפסדתי על ידך ד' מאות זוז. א"ל הוי זהיר ברוחך שכדאי הוא הלל שתפסיד ע"י ד' מאות זוז והלל לא יקפיד. ע"כ. האם בשכל האדם להשיג מעלה זו!?, אלא שע"י שמירת ציווי התורה וההליכה בדרכי הש"ת נותן הקב"ה עזרתו לאדם ומשיג מעלות עליונות.

וכן מובא במדרש על שמעון בן שטח שקנה חמור מישמעאלי ומצאו תלמידיו אבן טובה תלויה על החמור, והלך שמעון בן שטח והחזירה לישמעאלי, והודה הישמעאלי ואמר ברוך אלוקי שמעון בן שטח, ולכאורה למה הזכיר אלוקי שמעון בן שטח, ולא הזכיר ברוך שמעון בן שטח שהחזיר לי אבידתי. אלא כי אפילו הישמעאלי השפל הבין שהנהגה כזאת לא יכול להיות הנהגה של אדם, ורק הנהגה המודרכת ע"י ציווי אלוקי מן השמים יכולה להנהיג את האדם להנהגה זו. ולכן בירך את אלוקי שמעון בן שטח. הרי פשוט שתורה הן השמים !!!

וכן מצינו בפרקי דר' אליעזר פרק ב', שר' אליעזר בן הורקנוס שהתחיל ללמוד תורה בגיל מבוגר, זכה לחדש חידושים שר' יוחנן בן זכאי רבו אמר עליהם שחידושים אלו זכה ר' אליעזר בן הורקנוס להביאם לעולם, רואים מכאן שעמקות של תורה אין לה גבול וסוף, וזוכים להשיג אותם במתנה מאת הקב"ה ע"י היגיעה ועמל.

צריך לשנן את ההבנה שעל ידי דביקות בתורה זוכים

להנהגה עליונה ובזה יבוא לידי אהבת התורה

את ההבנה הזאת שע"י דביקות בתורה מתדבקים בהקב"ה ובמידותיו, וזוכים להתנהג במעלות עליונות שהם מידותיו של הקב"ה, צריכים לחזור ולשנן, בכדי שע"י כך יבואו לידי אהבת התורה, ואהבה להקב"ה שנתן לנו את תורתו - תורת ד' מסרה הקב"ה לנו שע"י היגיעה וההתמדה נהיה התורה לתורתו דלילה של הלומד, "ובתורתו יהגה יומם ולילה".

ויותר, ראינו שעיבור החודש מסר הקב"ה לסנהדרין והביאו התוס' ירושלמי שע"י עיבור החודש משתנה כל מהלך הבריאה כולה, עד כדי כך גדול כך האדם המתייגע בתורה שזוכה לנחלת ד' במתנה, עם כח לשנות מהלך הבריאה.

ואפשר גם להוסיף על דברי הסבא מקלם, שמעצם עמקתא של תורה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, עמקות התורה היא ממש ללא סוף תורה שהיא שעשועיו של הקב"ה, הרי וודאי רואים מכך באופן ברור שהתורה היא מן השמים.

וזוכים אנחנו ברוך ד' ללמוד תורה זו, הרי כמה דביקות צריך להיות להתמדה! כמה דביקות צריך שיהיה כדי להיות שקוע בלימוד! דברים אלו צריכים לרומם ולחזק את כל אחד ואחד לאהבת התורה, יגיעתה, והתמדתה.

ואיש לרעהו יאמר חזק לסייע אחד לשני בלימוד התורה, כי היסוד של הגדלות בתורה זה המידות והיחס בין אדם לחבירו.

(שיחת רבינו יום ד' ט' אייר תשס"ה)

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

הנהגת כבוד לכל אדם

אירע, כאשר שב רבינו מברית מילה, ואחד המשתתפים התנדב להשיבו ברכבו. הנהג צירף לנסיעה גם את בנו בן החמש שישב במושב האחורי, שהתבשם מהנסיעה במחיצת הרב, וחקק בלבו הרך דמות מרוממת של גדול בישראל.

משהגיעו למחוז חפצם, העתיר רבינו כדרכו ברכות ותודות על הנהג, ופנה לביתו. אך פסע פסיעות אחדות, סב על עקביו ושב אל הרב, כשמפניו ניכר כי הוא מוטרד משהו... לתדהמת הנהג, פתח רבינו את הדלת ופנה אל הדודק שישב במושב האחורי, והתנצל על ששכח לומר לו שלום, העתיר גם עליו ברכות לבביות, ובברכת שלום פנה לביתו.

גם בפי מקורבו של רבינו הרב יששכר קנול מעשה דומה שבדיו הוה:

פגישתי הראשונה עם רבינו, היתה במהלך הכנסת ספר תורה בתל אביב לפני שנים רבות. אבי - שהיה ממודעיו - זכה להכניס ספר תורה ורבינו בא להשתתף בשמחה.

הייתי אז אברך צעיר ולא היתה לי שום הכירות מוקדמת עם רבינו. עם כניסתו, נתתי לו את ידי לשלום וברכה, והצגתי את עצמי כבנו של בעל השמחה.

רבינו התיישב לכתיבת האותיות, ברך את הנוכחים בחום, פנה לדרכו ויצא מן הבית. לאחר דקות אחדות, חזר לבית - להפתעת הנוכחים, שמיד התעניינו על מה ולמה. והוא השיב בפשטות, כי הוא מחפש אותי - כי כאשר יצא מן הבית לא הבחין בי ולא נפרד ממני. כי אכן, בעת שעזב את הבית שהיתי באחד החדרים.

רבינו זכר את נתינת היד החפוזה של בן בעל השמחה, בכניסתו - ונזכר כי לא נפרד מאותו אברך צעיר בצאתו - וטרח לעלות שוב אל הבית, חיפש אותו במיוחד כדי לתת לו שלום.

בכל סנדקאות בה כווד רבינו - ופעמים רבות לא היתה לו שום הכרה מוקדמת עם בעלי השמחה, ומכל מקום לא היה עוזב את האולם לאחר הברית, עד שהיה בטוח שבירך בברכת מזל טוב ואיחל את איחוליו הלבביים לכל הסבות של הרך הנימול - לסב מצד האב, לסב מצד האם ולסבא רבה מצד זה ומהצד השני. לבעל הברית עצמו, היה מוסיף ומודה בכל לב על כך שנתן לו את הכיבוד וזיכה אותו לשמש כסנדק לרך הנולד.

שגם הדוד יקבל את היחס

נכדתו של רבינו באה בשעה טובה בברית האירוסין. בני המשפחה התאספו בבית רבינו לשתיית לחיים. בראש השולחן יושב רבינו, לידו החתן, וסביבו בני משפחות החתן והכלה.

והנה נכנס חתנו של רבינו רבי בנימין בינוש קורלנסקי, במאור פנים מושיט את ידו למסובים ליד השולחן - לחתן, למחותנים ולשאר בני המשפחה אותם הכיר.

משסיים את סבב האיחולים, מעיר לו רבינו על אחד שישב מן הצד במרחק מה, שרבי בנימין דילג עליו, והציגו בפניו: "גם הוא דוד של החתן".

הלה נפעם מרגישותו של רבינו, איך ששם לב והקפיד שגם הוא יקבל את היחס כדוד החתן.

לבל יישמט אחד חלילה

שהיה רבינו מתבקש לשאת דברים באירועים ציבוריים, בכנסים ומעמדים שונים, היה דואג להזכיר את ראשי הקהל שבמקום - את רב הקהילה, ראש הישיבה, וגם את פרנסי הקהל ואישי הציבור כראש העירייה וכיוצא בזה, לפעמים גם את הנדיבים של האירוע - כגון תורמי ספר תורה או מחזיקי תורה של המוסד - בכל מקום לפי הצורך והעניין. מראש היה מברר את השמות ומדקדק להזכיר כל אחד ואחד בתואר הראוי לו לפי כבודו וערכו. חדי עין היו מבחינים בפתקה אותה אוחז במשך משאו באותם אירועים. היתה זו רשימת אותם אישים, שהעלה מראש על הכתב לעצמו, לבל יישמט ממנו חלילה אף שם של אדם העלול להפגע מאי הזכרת שמו.

לבל ייפגע איש

בן חוץ לארץ, שאחיו היה תלמידו של רבינו, ביקר בארץ הקדש, והגיע במיוחד לבני ברק לראות את פני רבינו ולהתברך מפיו. למזלו, הוא פגש את רבינו ברחוב, בדרכו לביתו כשהוא נסמך על מלווהו. הוא התקרב ואמר שלום.

כמענה לברכת השלום הסטנדרטית, קיבל מיד ברכה חמה של שלום, ומיד החל רבינו להתעניין בשלומם בחמימות יתירה, הכביר בשאלות של התעניינות - היכן הוא לומד וכו', בסיום הרעף עליו שוב שפעת ברכות עד בלי די - האיש היה בטוח כי רבינו החליף בינו לבין אחיו (תלמידו), אלא שחש בחוסר נעימות להעמיד את רבינו על טעותו.

עודו עומד במקום, ואדם נוסף ניגש לרבינו, ואף אדם זה זכה להתעניינות חמה, קרובה ומלבבת. בטוח היה כי יהודי זה קרובו של רבינו. הוא ניגש לשואלו מה קירבתו המשפחתית, אך הלה אמר כי אין לו קשר מיוחד, וכי הוא מסופק בכלל אם רבינו מכירו, והוא גם תמה לפשר היחס המיוחד שזכה לו, כי אמנם תמיד מתייחס הרב לכולם בחמימות מלבבת, אך קבלת פנים חמה כמו שקיבל כיום, לא זכה לה מעודו.

הלכו השניים לצידו של רבינו, והבחינו כי גם אחרים שניגשו אליו, זכו ליחס חריג יוצא מן הכלל, גם במימדים של חמימות ליבו הטהור של רבינו. לא יכלו לעצור את תמיהתם, ושאלו את מלווהו לפשר הענין.

תשובתו היתה חדה ופשוטה: "לפני יומיים עבר הרב ניתוח קל בעיניו, כתוצאה מכך ראייתו בימים אלו מטושטשת קמעה. וכשחפצנו לצאת אל הרחוב, הביע את חששו, שמא לא יזהה את האנשים הקרובים אליו, ומתוך שיתייחס אליהם כראוי, עלולים הם להיפגע. על

כן מצא עצה – ובפתח היציאה מהבית החליט, לקבל כל אדם שיפנה אליו - באותה חמימות ובסבר פנים כאילו הוא מהקרובים אליו ביותר וממכריו משכבר הימים, כך, אין חשש שאי מי ממקורביו ומיודעיו יפגע. וזו הסיבה שקיבל את פניכם באופן כה מיוחד".

הוראות והדרכות

המידה החשובה ביותר

בעת ששהה רבינו בירושלים לצורך מנוחה בימי בין הזמנים של חודש אב. בשבת הראשונה לשהותו במקום, הוצע לו ללכת ולהתפלל בבית חכם מחכמי המוסר, הנושא שיחה בין קבלת שבת לערבית. רבינו, שש על ההזדמנות לכבד את אותו חכם וגם לשמוע את דבריו. לשבת הבאה, לא הלך שוב להתפלל שם, ומעמו ונימוקו עמו: "אם אלך גם השבת, הרי שהדבר יהפך לקביעות - שבכל פעם שהגני שווה בסביבתו אני בא להתפלל איתו, ואם לא אבוא בפעם הבאה מאיזו סיבה שתהא, הדבר עלול לפגוע בו". בעובדה זו התבהרו דברי רבינו שהיה אומר רבות: "המידה החשובה ביותר - היא 'פיקחות'! שכל המידות צריכות להתנהל עימה - עם פיקחות". הפיקחות והחשבון היו נר לרגליו בכל עת, לכלכל את צעדיו מתוך זהירות מופלגת לבל יצא חלילה מכשול או פגיעה. והפקחות של השתיקה, גם היא היתה מתובלת במהלכיו - על כל צעד ושעל.

בכוח המוסר להפוך עין רעה לעין טובה

סיפר רבינו: בוולוז'ין, במרחק בתים אחדים מבתינו, התגוררה אשה שבכל מקום שנתנה את עינה - היה ניזוק משהו! היתה לה 'עין הרע', למרות שלא כיוונה לשום דבר, היה נגרם נזק. עד כדי כך, שאנשים פחדו שלא תכנס לבתיהם. נו, ואם נשאל מה היא אשמה? כן, היא כן אשמה!

אילו היתה לומדת מוסר, היתה מהפכת את העין הרעה שלה לעין טובה. באחת מאגרותיו, כתב רבינו: "הגני להעיר, שעיקר עבודת האדם על ידי לימוד המוסר - להשתדל להשיג מידות טובות של אהבת הבריות ולהיות נזהר בכבוד חברו, שעל ידי זה זוכים לשלמות הנפש ומנוחת החיים". ולאידך גיסא: "ודאי שמידת צר עין במעלת חברו, ומדת הגאווה והכבוד, הם נוטלים מהאדם כל שמחת החיים, ותמיד נמצאים תחת דיכוי הנפש והתמרמרות, מה שהאדם בעצמו מביא עליו... וזה גורר עוד איסורים של שנאת הלב, ולשון הרע, ומחלוקת ומריבות, ומסכן את בנין עתידו".

ללא מידות מתוקנות תורה נעשית סם מוות

"מידות רעות, מעקמות את השכל, ולא יתכן במציאות שיהיה תלמיד חכם אמיתי ללא מידות מתוקנות" - אמר רבינו, כתשובה לשאלה "כיצד גדלים בתורה". וכאשר נשאל, אם עמלי תורה השוקדים על התורה יומם ולילה, צריכים להקדיש מזמנם ולעסוק בתיקון המידות? השיב: "יחידי סגולה שהגיעו לדרגה גבוהה הלומדים תורה לשמה, זוכים שהתורה גם מתקנת את מידותיהם, אבל לא כל אחד זוכה לזה". מעשה היה בתלמיד ישיבה שפגע חמורות בכבוד ראש הישיבה שלו, ובאו להתייעץ עם רבינו מה לעשות בדינו של אותו תלמיד סורר. אמנם, הדגישו והמליצו כצד זכות, כי אותו תלמיד נמנה על המצוינים שבישיבה, וכי הוא יושב ולומד בהתמדה, למדן ומוכשר באופן מיוחד. מששמע זאת, הגיב נחרצות: "הוא לא לומד!" וביאר: "מי שלומד באמת, לא יתכן שיעשה מעשה כזה חמור של בזיון והשהתה. ולאחר שעשה מעשה שכזה, הרי שממילא אינו תלמידו של ראש הישיבה, ויש לסלקו לאלתר מן הישיבה ללא ספיקות ודיונים". אף כי דבריו של רבינו נראו בשעתו כתמוהים, ברבות הימים נתבררה מבטו החודרו, כאשר אותו מתמיד ולמדן, התנתק מעולם לימוד התורה לחלוטין - לפליאת כל מכריו.

והיה מעשה בתלמיד חכם מופלג, שהיה מעורב במקרה של מחלוקת, וגרם במעשיו לפגיעה חמורה בכבוד זולתו. הגיב על כך רבינו, ואמר: "לכאורה יאמרו, הלא הוא תלמיד חכם גדול שכל ימיו עוסק ועמל בתורה, ובטח צודק הוא במעשיו... אך אין הדבר כן. הלומד מוסר ומתקן את מידותיו, זוכה והתורה נעשית לו סם חיים, והיא מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים, מגביהתו ומעלה אותו במדרגות רוחניות. אבל אם לא תיקן את מידותיו, התורה גם אז מגדלת אותו - אך עם כל פגמיו וחסרונותיו, שגם הם גדלים ומתפתחים עמו...". "מה שהאדם זורע - זה מה שהתורה שלומד מצמיחה"¹.

תלמידי חכמים מרבים שלום

נשאלה שאלה לפני רבינו, על סדרי עדיפויות בין שתי ישיבות גדולות, המליץ רבינו על אחת מהן: "שם ידוע שמכבדים מאד אחד את השני, וצריך להעדיף מקום כזה, שכן הדבר מסייע מאד לעלייה בלימוד". והיה אומר, שכאשר התלמידים רואים שיש שלום אמיתי בין רבני הישיבה, הבחורים 'מקבלים' מהם. לא כן כשאין שלום, הבחורים מרגישים זאת, ואז יש בישיבה חוסר רוגע ושליטה.

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית סרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

¹ ראה אבן שלמה מהגר"א, א, יא: "ענין התורה לנפש, דוגמת המטר לארץ, שמצמיח מה שנזרע בה, סם חיים או סם מות. כן בתורה, מצמיח מה שבלבו, אם לבו טוב, תגדיל יראתו, ואם בלבו שורש פורה ראש ולענה, יגדל הטינא בלבו, כמו שכתוב (הושע יד, י) 'צדיקים ילכו בה ופושעים יכשלו בם', וכמו שאמרו (שבת פח ע"ב) 'למימנים בה סמא דחיי, ולמשמאילים בה, סמא דמותא'. וראה דברי רבינו באמרי דעת ח"ב עמ' טז-יז.

נפשו גחלים תלהט

גליון 139 אחרי קדושים תשע"ז

shneiderav1@gmail.com

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת כניס, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל

דבר המערכת

המאמר השני נמסר למערכת על ידי הגרי"ש שליט"א ונכתב על ידי אחד ממרביצי התורה שומעי לקחו של רבינו ז"ל הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הקב"ה אל ישראל, ומאיך תורף הברכה הוא על ענין הצלחה בתורה, כי אכן זהו תנאי בהעמדת תלמידים כבנים כדברי הגר"א ז"ל.

רוחו של הרב בתלמיד - שנעשה שכלו כשכל רבו

נפרש יותר את הדברים. במה מתבטא הענין שהרב נותן "רוחו" בתלמיד, הנה בגמ' [סוכה כ"ח] אמרו שר' אליעזר הגדול לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, וידועה השאלה וכי לא חידש ר"א הגדול שום חידוש, ורק חזר על דברי רבו? וביארו כל המפרשים שהכוונה היא שרבו לימדו את "הגישה" איך לומדים תורה, וכל דבריו היו רק ע"פ גישה זו, ולא אמר שום דבר שלא "היה" רבו אומר, כלומר שכלו של התלמיד נהיה מעין שכלו של הרב, שאופן המחשבה והעיון של התלמיד, הוא כבר בעצם כדוגמת דרך המחשבה של הרב, ולומד כפי איך שהרב היה לומד.

והנה אדם לומד סוגיא ומקשה ומפרק ומפרשה כפי רוחב שכלו ועומק תבונתו, ובתפיסה שטחית נראה שהתורה ניתנה לפירושו של שכל האדם, אמנם זוהי טעות חמורה בכל הגישה ללימוד התורה כפי שנבאר. התורה היא שעשועיו של הקב"ה כביכול, כמש"כ במשלי (ח) "ואהיה שעשועים יום יום", והקב"ה לומד את התורה בחכמתו הגדולה אין חקר, ורק הוא מפרש את התורה, ואין שום פירוש אחר זולתו, ומה שאנו מעמיקים ומפרשים את התורה, הגדיר זאת הגר"ח חיים סאלאוויצ'יק זצ"ל **שאינו אנו מביאים את התורה לשכלנו, אלא אנו מביאים את שכלנו לתורה**. עומק הדבר הוא שבמסירת התורה הפיח בנו הקב"ה מרוח פיו, ונתיישר שכלנו להבין את התורה עפ"י **הפירוש של הקב"ה בתורה**, כי השכל שלנו נהיה מעין השכל של הקב"ה כביכול.

וכשמבטל אדם את שכלו האנושי, ומשתעבד להשגת התורה בדרך שקיבלנו מאבותינו, יש לו אפשרות להשיג את הפירוש האמיתי כפי שמפרשו הקב"ה בכבודו ובעצמו, וכל הענינים שמנו חז"ל בדרכי קנין תורה, מיעוט שינה, מיעוט שיחה, מיעוט תענוג וכו' הם "מכשירים" את האדם להתנתק מחומריהו, ויכול לקבל את אור השכל העליון, להשיג פנימיות התורה. [א.ה. וכמה דוגמאות ידועות בש"ס על ענין זה, ביבמות (ס"ב א') ג' דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום, ובגיטין ו' ב' בפלוגתא דר"א ור"י בפילגש בגבעה, מאי קא עביד קוב"ה וכו', אביתר בני כך הוא אומר וכו', אלו ואלו דברי אלקים חיים, ובב"מ (פ"ו א') בעובדא דרבה בר נחמני מילגלי במתיבתא דרקיעא וכו' הקב"ה אומר טהור וכו', מאן נוכח וכו' עיי"ש].

זהו הפירוש בדברי הרמב"ם [בהקדמתו ליד החזקה] שאחר שהביא את סדרי המסורת של התורה מהקב"ה למשה וממשה ליהושע וכו', עד רבינא ורב אשי סוף הוראה, מסיים הרמב"ם "נמצאו כולם מפי אלקי ישראל", ומה נוגע זאת למסירת התורה, אלא שבאמת אין שום פירוש אחר לתורה, אלא רק מה ש"מפי אלקי ישראל", ורק זה חפצא של תורה, ולא מסר משה משכל עצמו כלום, אלא רק העביר את שכל התורה של "אלקי ישראל" ליהושע, וכן הלאה.

נתינת התורה – היכולת להשיג שם הוי"ה

נוסיף להעמיק בזה. הנה הקב"ה מכיר את מציאותו האמיתית, ואיך שהכל נתלה בו, וזה שמו הגדול שם הוי"ה ב"ה, שמהוה ומחיה הכל, הכרה זו אינה ניתנת להבנת שכל אנושי בכלל, שהוא שכל מוגבל בעצם, ואין לו שום מבוא להבין אמיתות הענין, איך שהכל אין בעצם,

התלמידים כבנים, בנים אתם לה' אלקיכם במתן תורה [עיני ישראל]

אהבת ה', וידעת שמו ית' המקושר עם לימוד התורה

ישנן כמה נקודות הטעונות הסבר במטבע של ברכות התורה. צ"ב מהו שאנו מבקשים "ונהיה אנחנו וצאצאינו וכו' **יודעי שמך**, ולומדי תורתך לשמה", וכי מה ענין "יודעי שמך" לברכת התורה, שכן לכאורה מדבר על מצות אמונת היחוד, ומה שייכותה לברכה על עסק התורה. עוד יש לעמוד על נוסח ברכת אהבה רבה, שהברכה מורכבת לכאורה מב' נושאים שונים, הפתיחה והחתימה היא שבח והודיה להשי"ת על אהבתו הנפלאה וחמלתו עלינו, והתפילה שבאמצע היא על ההצלחה בתורה, ובהשקפה ראשונה נראה כב' ענינים שונים.

העמדת תלמידים - הולדת בנים

נעמיד את ביאור הדברים על יסוד נפלא של רבינו הגר"א ז"ל. הנה כתיב (דברים י' ז') "ושננתם לבניך", וכתב רש"י בשם הספרי, "לבנך" אלו התלמידים, מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויין בנים, שנאמר בנים אתם לה' אלקיכם, ואומר בני הנביאים אשר בבית קל, וכו' עכ"ל. וכן כתיב עוד (במדבר ג' א') "ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני, ואלה שמות בני אהרן הבכור נדב ואביהו אלעזר ואיתמר", וברש"י אינו מזכיר כלל אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו, "ביום דיבר ה' את משה", נעשו אלו התולדות שלו, שלימדן מה שלמד מפי הגבורה. וביאר הגר"א ז"ל, **דבר המלמד תורה לתלמידים, אינו רק מסירת דברי התורה, אלא מהות הענין הוא שהרב מכניס מרוחו ומציאותו אל התלמיד, ובונה את קומתו הרוחנית, והתלמיד נהיה "שכפול" של הרב, כמו שהבן הוא שכפול של אביו, דהבן הוא "כרעא דאבואה", ורואים בו בבואה של אביו, כן הוא בדברי תורה שהתלמיד נהיה בבואה של רבו**.

ועפ"ז הוסיף הגר"א ז"ל שיש ענין של "בני ט' מדות" גם בתלמידים. כשם שבהולדת בן צריך להיות מתוך אהבה ושמחה, והעושה זאת מתוך שנאה [ושאר הט' מידות] נוצר מזה בנים פגומים ח"ו עליהם נאמר "הפושעים והמורדים ב"י" כדאיתא בנדרים כ' ב', כן הוא בהעמדת תלמידים שצריך להיות מתוך אהבה ושמחה, והמלמד באופן של קפידה נעשה התלמיד פגום ובעל מום ח"ו, וע"כ אמרו (אבות ב' ו') "אין הקפדן מלמד", דאינו רק משום שמחמת אימת התלמיד לא יברר ספיקותיו וכו"ב, אלא הוא תנאי בעצם מסירת התורה, שצריך להיות מתוך אהבה, כי רק באופן זה נבנים התלמידים בשלמות.

על פי יסוד זה נבין משי"כ הגר"א ז"ל שישוד המצוה של "כבוד רבו", הוא מאותו יסוד של כבוד אב ואם, **שצריך לכבד את המקור והשורש שלו**, כי הרב מכניס את רוחו בתלמיד, ובונה את קומתו הרוחנית. נמצא שהוא המקור והשורש שלו, וע"כ צריך התלמיד לכבד אותו.

"כי חלק ה' עמו" - נתינת רוחו ית' בישראל בלימוד התורה

בלשון רש"י שהבאנו לעיל בשם הספרי שבכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם" עכ"ל. מבואר שעם ישראל הם בחינת "בנים" של הקב"ה, והוא מפני שמלמדם תורתו הקדושה, כי במתן תורה שמעו מפי קדשו את י' הדברות, נעשו בנים של מקום, הם וכל הדורות שאחריהם שעמדו נשמתן על הר סיני, "נולדו" מרוח פיו של הקב"ה. זהו הפירוש בפסוק (דברים ל"ב ט') "כי חלק ה' עמו", שנתן הקב"ה כביכול את רוחו בעמו, ועל דרך מה שהבן הוא כרעא דאבואה, ויש בו בבואה של אביו, כן נעשו כביכול "כרעא דאבואה" - הקב"ה, [אבל חלילה לפרש הפסוק באופן זה, שכן יש בזה סכנה של ב' רשויות ח"ו].

נתבאר באופן כללי שהיחס של הקב"ה עם כלל ישראל כ"בנים", הוא מכא לימוד התורה הקדושה, ואופן העמדת התלמידים - בנים צריך להיות בדרך של אהבה, כדברי הגר"א ז"ל. עפ"ז מובן היטב שילוב ב' הנושאים בברכת אהבה רבה, שפותח וחותר מענין האהבה של

ביאור הענין דבשבת ניתנה תורה

עתה נבוא לבאר את ענין ה"ליחודך באהבה", מסירות נפש על יחודו ית' המקושר עם נתינת התורה.

בשבת ניכרת הבחירה של הקב"ה בעמו, כמש"כ (שמות ל"א י"ג) "לדעת כי אני ה' מקדשכם", וברש"י אות גדולה היא בינינו שבחירתי בכם, בהנחילי לי לכם את יום מנוחתי למנוחה, עכ"ל. הסיבה שבבחרה השבת להיות ההוכחה לבחירה של עם ישראל, הוא משום שהבחירה אינה תלויה במעשים, אלא היא בחירה בעצם, והאריך בזה המהר"ל ז"ל בספריו, שאנו אהובים לפניו בעצם מציאותינו גם לפני המעשים, וע"כ הבחירה מתבטאת דוקא ביום השבת יום מנוחה ושביטה ממעשים. ועד"ז הוא גם נתינת התורה בשבת, שהם משלימים זא"ז וכמש"כ, שנקבעה מציאות שהקב"ה ואוריינתא וישראל חד, היינו שעצם מציאות עם ישראל מקושרת עם הקב"ה ואוריינתא, ואהובים להקב"ה בעצם.

וזוהו העומק במה שהקב"ה נתן "רוחו" בתלמידיו, בניו, עם ישראל, ע"י נתינת התורה, כפי שנתבאר באורך, והפיח בהם חיות פנימית קדושה, שהם מקושרים עם התורה בעצם מציאותם, דאורייתא וישראל חד, וע"ז "בנים אתם לה' אלקיכם" בעצם המציאות.

וקשר פנימי זה עם התורה, הוא "רוח השכל", שנותן להם את היכולת להשיג את התורה הק' באותה דרך שהקב"ה בעצמו לומד אותה, שזוהו האופן היחידי ללמוד את התורה כמשנ"ת באורך.

ה"ליחודך באהבה" מכח הרוח חיים, ולימוד תורה לשמה

ועפ"ז יובן הענין ש"ליחודך באהבה" מקושר עם ברכת התורה, דמה שיש דחף פנימי של איש הישראלי למסור נפשו על יחוד שמו ית', הוא חקיקת התורה בנפשינו, זוהי "נפיחת רוחו" ית' בקרבנו, ובזה חל ה"כי חלק ה' עמו", שאנו מקושרים עמו ית', ואין האדם נבדל ממנו בשום אופן עד שמוסר כל גופו ומאודו אליו, והתורה שבקרבנו היא המכרזת את אמונת היחוד "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

ובזה יובן הקדמת ה"יודעי שמך" ל"לומדי תורתך לשמה", ש"הידיעה" (שענינה קישור וחיבור) עם שמו ית', היא הדחף הפנימי ללמוד תורתו הק', כי הידיעה היא הרוח של הרב שנחקקה בתוכנו, המקשרת אותנו עם התורה הק', וכשם שאצל הקב"ה התורה היא "שעשועיו יום יום", כך אצלנו שחל מקצת מרוח הרב בקרבנו, זה נותן את האהבה העצומה לתורה, וזהו תורה לשמה ברמה גבוהה מאוד, ועיין ברמב"ם פ"י מתשובה מראשו ועד סופו שהוא בדיוק הדברים שכתבנו.

ובמשנה רפ"ו דאבות הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ומפרש הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל ברוח חיים שם שזוכה להשגות נפלאות אין חקר בתורה מה שאין שכל האנושי יכול להשיג כלל, וזהו משום שהתורה לשמה היא מכח רוח פיו ית' השוכן בקרבנו, ואין גבול לרוח חיים זו, וע"כ מתפשטת השגתו בלי גבול, והיא ההשלמה של ה"עשה את האדם ישר".

והקב"ה הוא מהוה הכל כסדר, אמנם השי"ת בחר בעמו, וקדשם בקדושתו ונתן להם את היכולת להשיג עכ"פ מעין של השגת אמת זו. זו פנימיות כל התורה כמש"כ הרמב"ן (בהקדמה לפירושו על התורה) שכל התורה שמותיו של הקב"ה, והרי למדו את ברכה"ת (ברכות כ"א) מן הפסוק "כי שם הוי"ה אקרא הבו גודל לאלוקינו", כי כל התורה היא גילוי הנהגתו ית'. זוהי נתינת "רוחו" של הקב"ה כביכול בעם קדושו, שנתן להם מבוא להשכיל ולהבין את פנימיות תורתו הק', להכיר את היותו האמיתית, שיש אפשרות לתלמיד ללמוד את הסוגיא כמו שהרב לימד וזהו "כי חלק ה' עמו". היינו שאנו מסוגלים ללמוד את התורה באופן שהוא ית' לומד אותה.

הגדר של שכל התורה הוא שכל ישר, כמש"כ "פקודי ה' ישרים". והשבח הגדול שמשבחים את הקב"ה במזמור שיר ליום השבת שהוא ה"סיכום" של כל ששת אלפי שנים דהאי עלמא, עם כל החורבנות והאסונות העצומים שאירעו בבריאה אנו אומרים "להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו". כשיגיע העולם לתכליתו יכירו הכל שהשי"ת ישר בתכלית, כלומר שבמבט הישירות רואים שלא התקלקל כלום מהעולם, והכל התנהל בכון הנכון, להביא את הגילוי האמיתי של כבוד ה' בעולם. ישרות זו היא פנימיות כל התורה, שהקב"ה מהוה ומנהל הכל כרצונו, להגיע לתכלית שהוא רוצה, ונתן הקב"ה לאדם את מבט "הישרות", כמש"כ "האלקים עשה את האדם ישר", בכדי שיוכל להשיג את המבט הישר והנכון, זוהי "הרוח חיים" שהפיח הקב"ה באדם, שיוכל להשיג את הפירוש של הקב"ה בתורה.

גדר חידוש התורה של בני"א בלא יר"ש

ובזה אנו מבינים היטב את נוסח הברכה "יודעי שמך וולומדי תורתך לשמה", ש"יודעי שמך" הוא מעצם הדרך של לימוד התורה, כי א"א ללמוד את התורה בפירושה הנכון, אלא כשמקושר עם הקב"ה באהבה ויראה טהורה, שאז מתאפשר שרוחו של הקב"ה תחול בו כביכול, ויקבל שכל עליון לפרש את התורה כפי שמפרשו הקב"ה.

אבל אנו רואים לפעמים בקרב לומדי התורה שיתכן מציאות כזו שיהיה אדם גדול מצד אחד וקטן מצד אחר, למשל בני אדם עם כשרון נפלא, שמחדשים מערכות נפלאות בתורה, ומיישרים הדורים שנתחבטו בהם גדולי הדורות, ומאידיך בהנהגתם בתפילה ובמדות וקיום המצוות אינם בולטים כלל. אבל זו טעות גדולה, כי קטן בדבר אחד הוא קטן בכל, ומה שבכל אופן משיגים בתורה יש על כך פירוש של הבית הלוי (פר' יתרו) שע"ז נאמר בפסוק (תהילים ס"ח) עלית למרום "שבית שבי", לימוד תורה שלא באופן הרצוי הוא בגדר "שביה" שאין הקב"ה רוצה למסור לו את התורה אלא לוקחה בזרוע, וזו בעצם "גלות התורה", וכי איזה תורת אמת יכולה להיות במצב זה. ומוסרים בשם הגרא"מ שך זצ"ל שהספרים של המחברים שאין להם יר"ש, כשיבוא המשיח ישרפם באש, והוא פשוט, שהרי אין לנו תורה אחרת ממה שמפרש הקב"ה בעצמו את תורתו, וא"א לכוון "לישרות" של הקב"ה, אלא בלימוד עם יראת שמו הטהורה.

סכנת העיתונים [ליקוטים מכתבי רבינו ז"ל בתוספת נופך]

רבות הזהיר רבינו ז"ל אודות השבועונים והחינוכונים שמופצים בתיבות הדואר ואף עמד בראש מערכה כנגדם.

בהיות שסכנתם עדיין קיימת [ובפנים חדשות בפגעי הטכנולוגיה עם שלל אתרי וקווי הנייעס] ראינו ליחד לכך כמה מאמרים בעלונים הבאים [יסוד הדברים בכתבי רבינו בתוספת הסברה בשפה קלה] ובפרט בימי ההכנה למתן תורה שצריך לבנות בית קיבול של השתוקקות לתורה בציור של אין עוד מלבדה ואין לך מעכב גדול מזה מאותם עיתונים.

תחילה עלינו לדעת שמאחרי המילים המודפסות נמצאים כותבים. כותבים אלו לרוב אינם מוכרים לציבור הקוראים ורק נודעים דרך המילים השונות שלהם. מאחרי כשרון ההתעסקות בכל שטות שבעולם באופן מרתק ומושך נמצאים אנשים שלרוב לא היינו מעיזים לאכול משחיתתם ורבינו תמה א"כ כיצד נפטם מוחינו מהגיגיהם. הם הלא משתייכים לרובד הכי נמוך של הציבור. דעתם דעת בעל בתים המעוצבת על ידי עיסוק קבוע בכלי תקשורת חילוניים וממילא מוחם מפוטם בכל מה שנפש בן תורה סולדת ממנו. והמעט מהביטויים התורניים והסלנג הישיבתי נועד רק למשוך אליהם "הם משלנו" אך לא משום שאכן משתייכים כלל לציבור זה.

אנשים אלו מתפרנסים מכתביה וממילא חייבים ליצר מדי שבוע נייעס. בין על ידי התייחסות לאירועים חדשניים ובין על ידי יצירת חדשות או על ידי כניסה לנושאים בעייתיים לעורר סביבם פולמוס ציבורי שימשיך את הנהירה אחרי עיתונים אלו. האם נקרא שם על הקמת ישיבת בין הזמנים חדשה בשכונה פלונית בהתפעלות כנה או שנשמע ביקורת סמויה ולעגנית על המתנזרים מנסיעה לחו"ל לחופשת בין הזמנים על ידי סיקור גדוש בתמונות מרהיבות על השהיה במלונות גלט כשר במרחבי אירופה.

מדוע רוב עסקם בהתרפסות מעוררת גועל למול התרבות החילונית ואנשיה ושליחת חיצים קטלניים לעוסקים בנסיון ההפרדה העדינה בין ציבור היראים לציבור החילוני. כיצד יכולים לערוך ראיון חשפני עם אחד מגדולי התורה ובמקביל עם אחד מראשי הממשלה שריה ויועציה. כיצד העורך לא מרגיש בסתירה שבשעטנז זה. התשובה פשוטה שאין כאן שום סתירה. רק נסיון מתוחכם ומודע להציג טלפיים כשרות ותו לא מדי.

עניין ל"ג בעומר- שורש בניין החיים בכלל ישראל

והנה, כתב רש"י עה"פ ויברך א' את יום השביעי ויקדש אותו, בירכו במן, שהוכפל ביום הששי, וקדשו במן שלא ירד בשביעי. וע"ש ברמב"ן. ומבואר ברש"י שהמן היה עדות שיש "ויברך" ויש "ויקדש". שלא היה זה רק סימן ע"י שירד שתי מנות בששי, שנודע ע"ז שלא ירד בשבת. ובגמ' ביומא אמרו שהמן היה מכריע דיני ממונות, שאם לא נודע של מי העבד ולא היה ראיות, נפשט הספק ע"י המן, שמי שירד בצדו שתי מנות נודע שהעבד שלו. ומבואר שהיה במן בירורים גמורים כשני עדים על המציאות. וזהו הפי' ברש"י שהמן הראה את הויברך ויקדש, שהיה בו מעשה עדות על השבת. ואכן רואים שהשבת צריכה עדות כמו שמבואר בהלכה שיש צד להצריך לומר ויכולו דוקא יחד, כשני עדים, ובתוס' בחגיגה כתב שישאל והקב"ה מעידים על השבת, שצריכה עדות. והמן היה עדות וביורור. והיברך ויקדש היה בתורת עדות, וזה היה מתוך עניין המן.

ועפ"י מה שחידש החת"ס שהמן החל לרדת בח"י אייר, הרי שיש ביום זה כח של עדות. ועוד איתא במדרש שהמן לא שימש סתם כתחליף ללחם, אלא כדי להכין את הגוף והנפש והשכל לעדינות של מתן תורה, שקבלת התורה היה בדרך של נבואה, והוכשרו לכך מתוך אכילת המן. נמצא שיש קשר בין המן למתן תורה, ומה שהופיע במתן תורה היה הבהירות שה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. ראו זאת בעיני הנבואה ממש, שהרכין את השמים ושמי השמים על הר סיני ודבר עמהם מכל הרחות. ומכיון שהמן הוא ההכשרה לכך יש בו מעין גילוי של מתן תורה, שהוא שהכשיר את הנפש להשגה זו, וע"כ שיש בו שייכות לעסק זה. בגמ' בשבת נחלקו אם בששי או בשביעי בסיון נתנה תורה, אך כולי עלמא מודו שבשבת ניתנה תורה, ולמדו בגז"ש, והיינו שהוא היום היותר שייך לתופעה של מתן תורה. ובגמ' בכל כתבי אמרו ששבת הוא א' מס' מעוה"ב, והיינו שמה שניתנה תורה דוקא בשבת, הוא מתוך ששבת היא זמן שנתיעד לתפיסה זו שנקראת תפיסה של עוה"ב, ומה שהיה במתן תורה, שראו כי ה' הוא האלקים אין עוד, יהיה בעוה"ב פי כמה, ואם כן כאשר באים להוריד תורה לעוה"ב, וצריך להיות בית קיבול לעניין זה, לכך נבחר בין כל הימים השבת שבו ניתנה תורה.

ונמצא שהכל הולך על עניין אחד, בין מה שהמן מעיד על השבת, ובין מה שבשבת ניתנה תורה, הכל סובב על סוגיית אחת, שכולם מדברים שפת היחוד, אלא שכל אחד מדבר בצירוף שלו, המן בצירוף המאכל המכשיר את הנפש לשכליות זו, ושבת היא בצירוף הזמנים, ומתן תורה הוא גילוי היחוד גופא. זכינו להבין קצת מה נתחדש בסוגיית המן.

דברנו עד כאן שהמן שייך להנהגה שנקראת אלקים חיים. וניקח כינוי נוסף שלקחו חז"ל על עניין העוה"ב, הנה אמרו בגמ' ב"ב טז. ג' הטעימן הקב"ה מעין עוה"ב בחייהם, אברהם יצחק ויעקב, ולמדו זאת מכך שבכל אחד מהם נאמר 'כל', והיינו שעד העוה"ב המצב הוא חסר, ורק לבסוף תכלית האדם צריך להגיע לדבר שלם לגמרי, והוא

הנה ענין ל"ג בעומר בהלכה מובא שהוא יום שפסקו בו תלמידי ר"ע מלמות ועל כן עושים מעט שמחה. ונכנס לבאר הדברים.

כידוע שהקב"ה מנהיג את עולמו על ידי מידות אשר אנו מזכירים בוויברך דוד לך' הגדולה והגבורה וגו'. חכמי האמת אומרים שביום ל"ג בעומר מופיעה מדה מיוחדת הנקראת "אלקים חיים". מקור מדה זו בפסוק בישעיה "וה' אלקים אמת הוא אלקים חיים ומלך עולם". פרשת ציצית מתחברת עם הברכה של "אמת ויציב" או "ואמונה כל זאת" על פי פסוק זה, שהוא משפט אחד, "וה' אלקים אמת" והוא אלקים חיים.

ננסה להעמיק בתופעה יוצאת דופן זו שנכנסת בל"ג בעומר עוד הנהגה בתוך ימי העומר. ועפ"י יתבאר קצת הקשר בין פסיקת מיתתם של תלמידי ר"ע ליום זה, כיון ששולטת ביום זה מדה מיוחדת של חיים, וממילא מה שהיה בכל ימי העומר נפסק באותו היום, כי במקום שיש חיים אין מיתה. נכנס לבאר הדברים.

נפתח בחידושו הנפלא והעצום של החת"ס [שו"ת יו"ד סי' רל"ג]. הוא קובע על פי מדרשים שהמן התחיל לרדת ב"ח אייר [היינו ל"ג בעומר], שכן העוגות שהוציאו ממצרים נגמרו בט"ו אייר, ובמדרש מבואר שג' ימים הלכו בלא לחם, ממילא בח"י אייר התחיל לרדת המן. וכתב שיתכן שיש דבר יחודי ב"ח אייר שמכוחו התחיל העומר, ועל כן עושים זכר לאותו חידוש בל"ג בעומר. נבאר עומק הדברים.

הרמב"ן בפ' בשלח על עניין המן מביא מפרקי דר"א שכתב עה"פ היום לא תמצאוהו בשדה, אבל לעוה"ב תמצאוהו. ומבאר הרמב"ן שבעצם היה המן דבר שהלביש בו הקב"ה את חיים השכליים של מלאכי מעלה, שחיותם בשכליות שלהם, ועל כן אין צריכים אכילה ושתייה, והלביש הקב"ה מאותה חיות לדור המדבר בלבוש דק מאוד, וכאשר אכלוהו ונבלע באיבריהם, כי לא היה בו פסולת, נדבקו באותה שכליות פשוטה. ובעוה"ב שאינו כעוה"ז שאין שם אכילה ושתייה, תשאר שם השכליות בטהרתה, וסיבת הקיום שם הוא נהנים מזיו השכינה. וע"ש שהאר"ך.

מבואר מדברי הרמב"ן שעניין המן היה תופעה נדירה, שהורדה צורת החיים של עוה"ב בלבוש של עוה"ז כדי שיטעמו דור המדבר מעין אותם חיים שכלים שישנם שם. והרי זה פשוט שעוה"ב הוא עולם שאין בו מיתה, ואם כן הצירוף של הנהגת העוה"ב היא מדה זו שנקראת אלקים חיים, שכאן הקב"ה משפיע רק חיות, ואין שם כלל מהלך של העדר חיות.

ראינו עד כאן שבי"ח באייר הופיעה הנהגת אלקים חיים בירידת המן, וזכו דור המדבר להתפרנס מזה מ' שנה, אך זמן חלות הנהגה זו היה ח"י אייר. וזהו הפי' שאמרו חכמי הרז שבח"י אייר מופיעה הנהגת אלקים חיים, וממנה באה פסיקת מיתת תלמידי ר"ע באותו היום, היינו עפ"י דברי הרמב"ן, כיון שאותו היום מיוחד להופעת המן, שהוא היה הלבוש להופעת אלקים חיים.

דוקא בעוה"ב, ששם צריך להיות מצב שאינו מופיע שם אלא שלימות בלי חסרון, והכינוי לשלימות הוא 'כל', ואילו העוה"ז מלא חסרונות, ואין למצוא בו מציאות של 'כל'. והנה, בין כל המדות שהזכיר דהמע"ה בויברך דוד, לך ה' הגדולה וכו', התמונה שבו נברא האדם ביותר מכולם להיות דומה לבוראו הוא המדה של "כי כל בשמים וארץ", כיון שמדה זו כוללת כל שבשמים וארץ, ובמדה זו נצטרפו כל הברואים להרכיב את האדם. וממילא המדה המיוחדת ביותר להיותו דומה לבוראו היא זו. ומדה זו נקראת כי 'כל', היינו שרק הנהגה זו היא השלימה מכולם, שכוללת כולם, שגדולה וגבורה עם כל נוראותם הם פרטים, אבל כי 'כל' היא מדה שחובקת כל מה שיש כאן. וממילא התמונה בהנהגת השלימות בעוה"ז היא מדה זו של כי 'כל'.

האדם שנברא בצלם ודמות ויש בו כביכול משל על המרכבה של מעלה, לפיכך נכלל בו כל שבשמים וארץ. והסיבה לכך, שהנה אמרו במדרש שמות שהגם שכל הנביאים כינו את השי"ת לפי מראה הנבואה שהשיגו, המראה המחוויר שבכל המראות שראו בהשגת המרכבה העליונה, הוא מה שאמר יחזקאל, ועל הכסא דמות כמראה אדם מלמעלה. היינו, שמכל דרכי ההנהגה העליונה, ההנהגה היותר ברורה היא ההנהגה שנקראת הנהגת האדם. והגם שיש מלאכים וחי וצומח, אעפ"כ המהלך העיקרי הוא מהלך האדם. ועל כן צורת האדם למטה היא המחוויר שבין כל הברואים. וממילא עניין כי 'כל' בשמים וארץ, שלימות ההשגה בהנהגה העליונה, הוא דוקא ההנהגה שמתראה באדם. עפ"ז פשוט וברור, שכאשר מדברים על הנהגות עליונות שהם העיקריים ויסודי הכל, צריך לכנותם צורת "אדםדיק"ר" הנהגות. ותורה שהיא יסוד הבריאה, וחובקת הכל, שאסתכל באורייתא וברא עלמא, כאשר באים להגדיר, באיזו רוממות היא עומדת בהנהגה העליונה, צריך להגדיר זאת התורה-אדם, שעל אף שהפסוק ממשיך כי ימות באהל וכו', מ"מ דרשו חז"ל את הפסוק זאת התורה - אדם, עם פסיק. שהיופי של תורה שהיא הפנים של הכל, והמחוויר שבכל, שהיא הסיבה להכל, הגדרתה היא, זאת התורה-אדם, כאן הוא השלימות.

והנה, ישראל ואורייתא חד, ואין הפירוש רק ששייכים או קשורים זה בזה, אלא שכל הפנים שיש בישראל יש בתורה, וכל שיש בתורה יש בישראל, והסיבה לכך היא שהמכוון שבכל גילוי ית"ש הוא זאת התורה - אדם, והמקבל היותר מתייחס ומשתייך לגילוי זה הוא האדם של ישראל, שהוא ואורייתא חד. וממילא כשם שהאדם שלמטה מורכב מנשמה וגוף, שזהו התמונה של ה'כל' שיש כאן בכל עומק הדרך, מוכרח שאף בתורה יהיו שני שלבים אלו, שיש בתורה 'גופי הלכות', שהם הנגלות של תורה, וכלשון המשנה באבות, הן הן גופי תורה, שהם כמו הנגלות של הגוף, שאינו ניכר מהנגלה שבו הנשמה שבו, אלא שניכרת הנשמה מתוך תנועותיו. ומאידיך יש נשמתא דאורייתא, שאינה נראית להדיא מה היא, וכך בתורה יש רזי תורה, שבוולטים מתוך הגופי תורה (והיינו דברי הגר"א שאין שום סתירה בין הנגלות לנסתרות שבתורה, שהרי באמת הם חד, וכמו צורת האדם, שהנשמה מתראה

דרך הגוף, ואיך יתכן סתירה ביניהם, בזמן שאדרבה, צריכה להתראות דרך הגופי תורה, ולא יתכן שתהיה ההנהגה על פי רזי תורה באופן אחר מהנגלה, ואכ"מ).

ומכיון שבכללות צורת התורה ישנם שני החלקים, הנה אמר הגר"א שמהלך חורבן בית שני היה בו שינוי שכל פני ההנהגה העליונה עם הכלל ישראל היה כמי שירדו מחיים למיתה, והתחילו להתפורר בגלות, וכמו הנפטר אחר קבורתו, והמשיכו להתפורר עד מצב של תרוד רקב. ולכאורה אחרי מצב זה הוא סיום. אמנם היו שני תנאים אחר החורבן שמבין שניהם בנו גרעין שיש לו פנים של החזרת הגוף של כלל ישראל והחזרת הנשמה של כלל ישראל, והניחו גרעין זה להתפתח לאחרית הימים. שהרי דברנו שישראל ואורייתא חד, והתמונה שיש בזה יש בזה, וכאשר מדברים על כלל ישראל בציור שהחורבן הוא כמיתה וירידה לגופניות לבד, אף בתורה יש פנים אלו, שנסתלקה חכמת הרז מחכמת ההלכה, שמה שיש בזה שיש בזה. ושני תנאים, ר"ע ורשב"י, הרב והתלמיד, החזירו את התמונה רק בתורת גרעין, שממנו יצמח הכל. על ר"ע אמרו בגמ' מנחות כט. שראה אותו מרע"ה דורש הלכות מכתרי אותיות, ושאל את הקב"ה יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי, עד ששמע שאומר הלמ"מ, וראה משה שחכמתו היא השורש לחכמתו של ר"ע, אלא שזכה ר"ע לראות היכן נכנסות ההלכות בתוך כתרי האותיות. ובגמ' סוף סוטה א' משמת ר"ע בטל כבודה של תורה. שזו היתה היחודיות שלו. ופירש"י, שהיה מראה שאין דבר בטל בתורה, שעל כך פרט שבתורה הראה את חכמת התורה, וממילא ניכר שהיא חכמה מפוארת. ונמצא שר"ע הקיף את כל חכמת תושבע"פ. ובגמ' יבמות סב. אמרו שאחר שנפטרו כל תלמידיו הלך אצל רבותינו שבדרום, רבי נחמיה, רבי יוסי, ר"מ ר"ש ורבי יהודה. ובגמ' ריש מגילה אמרו שכולהו סתימתא אליבא דר"ע, שסתם משנה ר"מ סתם תוספ' רבי נחמיה וכו', והיינו שקבלתו של ר"ע בד"ת עבר ונקבע בכל הדורות עד הסוף. המדובר בחלק של גופי תורה, ובזה הועמד בצורת הציור של אורייתא וישראל חד גרעין, שיש גוף שלם. זו היתה תורת הרב, ומאידיך רשב"י הצטיין בתורת הרז. שמצד גופי תורה מבואר שלא הצטיין בין החמשה תלמידים, שאמרו בגמ' בעירובין שהל' כרבי יוסי כנגד רבי יהודה, וכל שכן כנגד ר"ש. אמנם התפרסם לדורות עולם בחכמת הרז, היינו שזכה לפתוח את תמונת הנשמתא דאורייתא, לפי שיטתו בהלכה. ונמצא שבין הרב והתלמיד העמידו תמונה של ישראל ואורייתא חד, בחיבור בין גופי תורה לנשמתא דאורייתא, ומכיון שישראל ואורייתא חד, הוא גרעין שיתפתח מזה לעתיד בניין שבו יהיה חיבור גמור בין כנסת ישראל לנשמתא של ישראל.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת אחרי מות קדושים תשע"ז -

ואהבת לרעך כמוך

וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ (וי"ט י"ח)

איתא במסכת דרך ארץ (כלה רבתי פ"ד ה"י) אם חפץ אתה להדבק באהבת חבירך, הוי נושא ונותן בטובתו, דכתיב ואהבת לרעך כמוך, מתוך שאהבת לרעך הרי הוא כמוך.

ויש לבאר 'הרי הוא כמוך', דאם תאהבו יהא גם הוא כמוך ויאהבך. וכמו דאמרינן כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם (משלי כ"ז י"ט). [א"ה, ועיי' בתולדות יעקב יוסף פרשת צו].

ונודע עובדא דהגר"ח זצ"ל מולוזין תלמיד הגר"א, דאמר לבני קהילתו בחורף שצריך לעזובם למשך כשבוע שבועיים לנסוע לעיר לצורך פדיון שבויים, ואמרו לו שהוא סכנה, כי בנחרות יש עליהם קרח, ומוכרחים ללכת דרך היערות, והרי דרך היערות יש גזלנים שהורגים את הנשדדים, אבל הגר"ח לא הסכים להשאר, והפצירו בו שאם כן לפחות יקח עמו תלמידים, והסכים והלכו ביחד ליער.

והנה נתנפלו עליו הגזלנים ובראשם ראש הגזלנים יהודי, והנה ידע שקרב סופו, ולקח הגר"ח ידיו והעבירם על עיניו. והמתין לו ראש הגזלנים ולאחר כמה דקות הסיר ידיו, ומיד אמר לו ראש הגזלנים – לכו! והלכו והגיעו לתעודתו.

ושאלו התלמידים לרבם מה קרה, נודע דאין לומר משום שלוחי מצוה אינם ניזוקין, דהרי מבואר בגמרא קידושין (ל"ט ב') דבשכיח היזיקא לא אמרינן הכין. והשיב הגר"ח דלא רצה לילך מן העולם עם תרעומת על הרוצח, והלכך רצה להבינו, והעביר במחשבותיו קורות חייו של הרוצח, דודאי הוריו לא חניכוהו, ואחר כך גירשוהו רבותיו מן החדר וכיוצא בו. ולאחר שהגר"ח הבין הרוצח ולא היה לו תרעומת עליו, שוב גם הרוצח אהב אותו. והנה זהו הך דמסכת דרך ארץ וכדאמרינן כמים הפנים לפנים.

הנה בגמרא קידושין (כ"ב א') אמרינן דעבד עברי נרצע רק אם אוהב את אדונו ואדונו אוהב אותו. אבל אם הוא אוהב את אדונו ואדונו אינו אוהבו, או אם אדונו אוהבו והוא אינו אוהב את אדונו, אינו נרצע.

והשתא תיקשי היאך משכחת לן שאחד יאהב את חבירו וחבירו לא יאהב אותו.

ויש ליישב בג' דרכים:

א. חדא, דמסכת דרך ארץ עצה קאמרה ולא כללא. אך לא משמע הכי.

ב. תו, דזה רק על הרוב, אבל איכא מיעוט דאינו כן.

ג. תו, דהגמרא בקידושין איירי שאוהב את אדונו לא מחמת עצמותו של אדונו אלא דהכי ניחא לעבד, דנוח לו שם במאכל ומשתה ומגורים, וכן אדונו אוהבו דהעבד משרתו כרצונו, משא"כ במסכת דרך ארץ איירי שהאהבה על עצמותו.

עשיית עבודה זרה

וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם (וי"ט ד')

איתא בקרא איסור לא תעשה שלא לעשות עבודה זרה למי שיעבדה.

וכתב במנחת חינוך (מצוה רי"ד סק"ד) דכיון דחצי פסל לא חשיבא

פסל, אם כן האיסור הוא רק בגמר העשייה, והוא במכוש אחרון, והרי ההתראה צריך להיות תוך כדי דיבור לעשיית האיסור, ואם כן יצטרכו להתרותו תוך כדי דיבור למכוש אחרון.

ויש לעיין בדבריו, דהא באכילה בעינן כזית בכדי אכילת פרס, ומכל מקום מתרינן בתחילת האכילה, אע"ג דבחצי כזית אין בו מלקות.

ויש לחלק, דבשלמא התם תחילת האכילה חשיבא אתחלתא דהעבירה, דהרי אם יהא רק החצי האחרון של האכילה אין כאן לאו, דהא בעינן שיאכל כל הכזית, משא"כ לענין פסל, לפני מכוש האחרון לא חשיבא אתחלתא דעבירה, דהרי אם יתחיל ראובן ויגמור שמעון יתחייב שמעון משום עשיית עבודה זרה.

והנה לפי זה לענין מלאכת קשירה בשבת דבעינן שני קשרים, ואם יהא קשר דחד ואיהו יגמרנו בשבת יתחייב, לפי זה ההתראה צריכה להיות תוך כדי דיבור לקשר השני.

נמצא דלהמנחת חינוך אע"ג דבעינן להתחלה, כל שאם יעשה אחר נמי יתחייב השני, בעינן התראה תוך כדי דיבור לגמור.

עשרה זהובים

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הֵגֵר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֵצֵא צֵיד חִבֵּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׂפָךְ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בַּעֲפָר (וי"ז י"ג)

איתא בקרא מצות כסוי הדם. ואמרינן בשולחן ערוך (חו"מ סי' שפ"ב סע' א') יש מי שהורה שמי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט, חייב ליתן קנס קצוב, והוא י' זהובים. וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה, וקדם אחר ועשאה, משלם לבעלים י' זהובים. ובזמן הזה אין מגבין אותו, אבל אם תפס לא מפקין מיניה.

והנה כשיש דם לכסות, ונסתפקנו אם הדם הוא מבהמה ואינו חייב לכסות, או מעוף וחייב לכסות, ורוב הנשחטין עופות, חייב לכסות בברכה, למאי דאמרינן (כמבואר בחזון איש דמאי סי' א' ס"ק ט"ז) דאע"פ דאין מברכין על המספק, מכל מקום כשהוכרע מכח רוב מברכין.

ויש לעיין מהו אם בא אחר וכיסה, האם יש כאן חיוב עשרה זהובין.

א. מצוה ודאית

הנה בפשוטו חייב עשרת זהובין, דהרי מכיון שהכרענו מכח רוב דחייב בכסוי הדם, אם כן חשיב שחטף מצוה ודאית. והוא הדין כשיש ספק ספיקא לחיובא. [אמנם בספק שקול יהא פטור].

ב. חטף מילה בשבת

אך לאידך גיסא חזינן לא כך, דהנה איתא בשולחן ערוך (שם) דמי שהיה לו בן למול, ובא אחר ומלו, חייב ליתן להאב עשרה זהובים. [אבל אם האב נתנו לאחר למול, ובא אחר ומלו, פטור].

ולכאורה הכי נמי במילה בשבת, שאם היה רוצה למול את בנו בשבת ובא אחר ומלו, חייב ליתן להאב י' זהובים.

אמנם כתב בפתחי תשובה (יו"ד סי' רס"א) בשם תשובות זכרון יצחק (להגאון ר' יצחק הוכנלרנטר זצ"ל, סי' כ"ח) דפטור מליתן י' זהובים, דהא דעת הרא"ה (הביאו הטור יו"ד סי' רס"ו) דבשבת אינו מצוה במוטלת על האב, דהרי סובר דאין לו לאב למול את בנו בשבת אם יש אדם אחר

שיכול למול, דמילה הוא פסיק רישא לגבי ידיה דהוא מכיון לתקן את בנו, אבל לגבי אחר לא מקרי תיקון ושרי, ונהי דאנן לא דלא נהגינן כותיה אלא מותר לאב למול בנו בשבת, (כמו דאיתא בשולחן ערוך יו"ד סי' רס"ו סעיף ז'), מכל מקום בודאי דהחוטף יכול לומר קים לי כדעת הרא"ה.

אם כן לכאורה הוא הדין כשאזלינן בתר רוב, יכול החוטף לומר קים לי שהדם היה מהמיעוט ולא היה חייב בכסוי כלל, ולא ישלם י' זהובים.

ג. לבדוק מטריפות

הנה חזינן לענין כסוי הדם, שמי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט, חייב ליתן עשרה זהובין. ומי נימא דחייב לבדוק העוף מיי"ח טריפות, דאם לא יבדוק, יאמר החוטף דהוא ממיעוט טריפות ואינו חייב כלל במצוות כסוי הדם. ולא אשתמיט הכי בשום דוכתא.

אלא חזינן דאזלינן בתר מי שלמעשה חייב בהמצוה, ומכיון דחייב בהמצוה לכסות הדם דהרי אזלינן בתר רוב דאינם טריפות, אם כן החוטף ממנו חייב י' זהובים. ותיקשי מדינא דהזכר יצחק בדין מילה בשבת, דכתב דאע"פ דנקטינן דהאב חייב למול, מכל מקום אמרינן דהחוטף יכול לטעון שאין כאן המצוה.

ובזה יש לומר תרי חילוקי, חדא, דשאני רוב ומיעוט של מציאות, והיינו כגון במיעוט טריפות, דבכהאי גוונא אמרינן שהוכרע הדבר, משא"כ בנידון דהלכתא, דאף דלדידן הוכרעה ההלכה, מכל מקום לדעת הרא"ה הא פטור ושפיר יאמר קים לי. [ולעני"ד האי חילוק צריך ראייה גדולה].

תו יש לדון לחלק, דהתם בכסוי הדם הנידון על גוף המצוה, והרי כבר הוכרע על פי רוב, משא"כ במילה בשבת הנידון בזה גופא למי המצוה שייכת, ואם כן אף שהוכרע מכח רוב, מכל מקום החוטף יכול לטעון דקים ליה שאינו כך.

ד. הבעלות נקבע ע"פ רוב

הנה באמת קיימא לן דאזלינן בתר רוב בממון כאשר אין מוחזק נגד הרוב, כגון אם מצאנו אפרוח ברחוב ויש שני שובכין, ובאחד יש יותר אפרוחים, דאזלינן בתר רוב שהאפרוח שייך לבעל השובך שיש בה יותר אפרוחים.

והשתא אם יזיקו האי אפרוח חייבים לשלם לזה שהרוב דהוא שלו, ואין לומר דהמזיק מוחזק בממונו ואין להוציא ממנו ע"פ רוב, דהרי כבר הוכרע שהחפץ שייך לאותו בעלים.

ודבר זה איכא למילף מדברי קונטרס הספיקות (כלל א') וחמדת שלמה (חו"מ סי' י') דכל היכא דלא מהני תפיסה חשיבא בעלים גמור. ומעתה יש לשאול לפי זה על הזכרון יצחק, דהרי חזינן שהוכרע ע"פ רוב שהממון שלו והמזיק חייב לשלם לו, ואם כן הכי נמי נימא שהוכרע ע"פ רוב שהמצוה שלו והחוטף ממנו המצוה חייב לשלם לו י' זהובין.

אך יפה חילקו דשאני בעלות גשמית מנידון דמצוה, דיש לומר דדוקא הבעלות הממונית הוכרע על פי הרוב, אבל הנידון למי שייכת המצוה לא הוכרע ע"פ רוב.

ה. ספק בן ט' לראשון

הנה אמרינן בגמרא יבמות (ל"ז א') בספק בן ט' לראשון ספק בן ז' לאחרון, דבאמת הוה בן הראשון, דהרי רוב נשים ילדן לתשעה ורק מיעוט לשבעה, אלא אמרינן דהוה בן השני מכיון דרוב היולדת לתשעה עוברת ניכר לשליש ימיה, והאי מדלא הוכר לשליש ימיה איתרע ליה רובא.

ולפי זה היכא דלא חזינן שלא היה ניכר, אזלינן בתר הא דרוב ולדות בני תשע, ואמרינן שהוא בן של הראשון, ואם כן חשיב הראשון האב וחייב למולו, ואם יחטוף אחר או השני וימול הבן, לדברינו לעיל ישלמו להראשון.

והשתא לענין נידון הזכרון יצחק, יהא תליא אם יש לחלק בין הכרעת דין להכרעת המציאות, דנימא דדין דהזכרון יצחק רק בהכרעת דין, אבל בהכרעת מציאות, כגון בהנ"ל דספק מי הולידו, כבר הוכרע הדין ואינו יכול לטעון קים לי. [וכהתירוף הראשון שכתבנו לעיל באות ג'].

[והאי דינא שכתבנו דבאמת שייך לראשון כשאין ריעותא, הובא בפתי תשובה (יו"ד סי' שצ"ד סק"י) בשם תשובות 'השיב רבי אליעזר' (סי' ז' אות ל"ב) וכתב על זה 'דנראה לי דין חדש'].

אפר חם

הנה הקשה במנחת חינוך (מצוה קפ"ז) בהא דמכסים הדם ביום טוב באפר חם, [כגמרא הכי בגמרא ביצה ח' א' דמכסים באפר שהוסק ביום טוב וראוי לצלות בו], והא יש כאן ביטול שלא לצורך.

א. הותר משום מתוך

לכאורה יש לומר דהותר משום מתוך, דנימא מתוך שהותר מלאכת ביטול לצורך אוכל נפש, מותר נמי לצורך מצות כסוי הדם. והיינו אם נימא דכסוי הדם ביום טוב חשיבא מתוך, וכמו שכתב בחזון איש (מועד סי' קכ"ד, בהערות לפסחים מ"ו ב' ד"ה תוד"ה רבה) דנימא מתוך דמותר חרישה לצורך אוכל נפש, מותר נמי לצורך מצות כסוי הדם. [והיינו לדעת קמאי דמן התורה מותר לצורך אוכל נפש אף בכגון מלאכת חרישה].

אך מדברי קמאי (עיין תוספות פסחים מ"ו ב' ד"ה אחרישה) דדנו דההיתר לחרוש ביום טוב כדי לכסות הדם היינו משום עשה דוחה לא תעשה, שמעינן דאין כאן מתוך, ועל כרחך דמצוות כסוי הדם לא חשיב מצוות היום.

ב. מכשירין

תו יש לומר דהרי השחיטה הוה צורך אוכל נפש, ובלא הכסוי הא לא ישחוט, ואם כן כסוי הדם הוה ליה כמכשירין אוכל נפש. אך אכתי כל זה לא יעלה ארוכה אם נימא כמו שכתב בספר דינים והנהגות (מהחזון איש, פ"ח ה"ז) בעובדא במתלה (היינעני"ר) של חליפה שנקרע ביום טוב, וקאמר החזון איש דביום טוב אין ללכת עם בגד זה, דאיכא בזה משום מלאכת הוצאה ביום טוב, דאע"פ דאי אפשר ללכת עם הבגד בלי המתלה הקרוע, מכל מקום חשיב הוצאה שלא לצורך יום טוב כלל, ואם כן הוא הדין לענין כסוי הדם.

ג. לדון בדברי החזון איש

הנה לפי דברי החזון איש הנ"ל, צריך עיון אמאי מותר לשחוט ביום טוב, הא אמרינן בגמרא שבת (ע"ה ב') דבכל שחיטה יש מלאכת צובע, דניחא ליה דבית השחיטה יהא צבוע בדם כי היכי דליחזוה אינשי שנשחטה היום וליתו ולזבנו מיניה, והרי אע"פ שאי אפשר לשחוט בלי לצבוע, מכל מקום נימא דהוה צובע שלא לצורך.

וזה באמת בלאו הכי תיקשי דצובע לית בה מתוך, אך יש לומר דהוה ליה כמכשירין, אמנם לא עדיפא ממתלה, ולומר דאם הוה בכלל מכשירין אזי דבר המתלווה עדיפא, צריך ראייה. [ועוד עיין מה שכתבנו בדברי החזון איש, בגליון פרשת נשא תשע"ו בעניני יום טוב].

ביאה ריקנית

וְאֵל יָבָא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְקֵת אֶל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת וְגו' (ט"ז ב')

איתא בקרא איסור ביאה ריקנית לקודש הקדשים ולהיכל. וילפינן בגמרא מנחות (כ"ז ב') דעל ביאה ריקנית לקודש הקדשים חייב מיתה, ועל ביאה ריקנית להיכל לוקה ארבעים.

וכתב בחינוך (מצוה קפ"ד) דאף בנכנס להיכל כדי להשתחוות לוקה. אבל בתוספות במנחות (שם ד"ה להיכל) כתבו דמותר לנכנס להשתחוות, דהשתחוואה צורך עבודה היא, ורק לביאה ריקנית לוקה. וכך כתבו תוספות בחגיגה (כ"ו ב' ד"ה שלא).

א. יתוקן למפרע

יש לעיין לדעת התוספות, מהו בנכנס להיכל שלא על מנת להשתחוות או שלא על מנת לעבוד, ואחר כך השתחוה או עבד מהו. ויש לומר דבאמת יתוקן האיסור למפרע.

ב. התראת ספק

מעתה הקשה במנחת חינוך (שם) דאם כן אמאי אמרינן דעל ביאה

ריקנית להיכל לוקה, ליהוי התראת ספק בשעת כניסה, דהרי שמא ישתחוה.

ולכאורה הרי מחוסר פעולה, דהרי עדיין לא השתחוה, ובוה כתבו תוספות בשבת (ד' א' ד"ה קודם) דהוה התראת ודאי.

אך ברמב"ן בשיטה מקובצת בכתובות (ג' א') פלג דאמרינן הכי דוקא בשאלה דתליא בדעת אחרים דמי יימר דמזדקקי ליה תלת. [א"ה, עיין שם דכתב בזה ב' תירוצים, חדא משום דמחוסר פעולה, ועוד משום דתליא בדעת אחרים].

[ועוד יש לעיין באגלי טל (א"ה, לא מצאתי) דילמא הוה התראת ספק רק היכא דהוה היפוך רצונו].

ג. הואיל ויכול להשתחוות

תו כתב במנחת חינוך (שם) דתיקשי עוד, אמאי חייב מלקות בנכנס אפילו ביאה ריקנית בהיכל, נימא הואיל ויכול להשתחוות, והרי בכל מקום אמרינן הואיל דאי בעי עבד, כגון באופה מיום טוב לחול דאינו לוקה, והכי נמי הכא לא ילקה.

אך בחזון איש (מועד פסחים ס"ו קכ"ד לדף מ"ו ב' ד"ה תוד"ה רבה) כתב דדינא דהואיל הוא דוקא לענין יום טוב דהוה היתירא, דהרי היתיר לעשות מלאכת אוכל נפש ביום טוב אינו מפאת הצורך לאכול ביום טוב, אלא מפאת דכל שיש אפשרות לבוא לאכילת יום טוב מקרי אשר יאכל לכל נפש ולא חייל עליה שם איסור מלאכה. משא"כ לענין היתיר פיקוח נפש בשבת, ההיתיר הוא הצורך פיקוח נפש. ויש לעיין מהו הכא לענין השתחוואה.

ד. אבני נזר כמנחת חינוך

הנה מקשינן בגמרא יומא (נ"ג א') אמאי בעינן קרא דחייב מיתה בקטורת שחיסר בו אחת מכל סמניה, תיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית.

ומשני בגמרא (בדרך אחד) כגון דעייל שתי הקטורות אחת שלימה ואחת חסירה, על הביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה, ועל ההקטרה מיחייב דקא מקטר קטורת חסירה.

וכתב בריטב"א (שם) דאיירי בהקטיר שניהם, אבל אם הקטיר רק את החסרה לבדה אם כן אף משום ביאה ריקנית יש כאן.

וכתב באבני נזר (או"ח ס"י כ"א אות ו') דיש לומר דאיירי אף בלא הקטיר השלמה, דהרי אין כאן ביאה ריקנית מפאת דאמרינן הואיל דיכול להקטיר השלמה ואם כן חשיב צורך. וצריך עיון דאם כן תיקשי כקושיית מנחת חינוך דהרי יכול להשתחוות.

[ויש לעיין מהו בנכנס על מנת לעבוד ואחר כך לא עבד, אם יש בזה איסור ביאה ריקנית למפרע].

שבועת הכהן גדול

וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי ה' וְגו' (ט"ז י"ג)

אמרינן במשנה ביומא (י"ח ב') בערב יום הכיפורים היו משיבין לכהן גדול שיעשה העבודה כמו שלמדהוה.

והטעם שהשיבוע, דהרי היו חוששים בבית שני שמא הכהן גדול נוטה לצד מינות, והרי הצדוקים היו מקטירין הקטורת בהיכל לפני שנכנס לקודש הקדשים, אבל באמת צריך להקטיר הקטורת במחתה בקודש הקדשים.

והקשו מקמיה דהחתם סופר (תשובת או"ח ס"י קע"ו) היאך מהני להשיבוע, הרי אי הוה צדוקי אם כן לשיטתו לא חלה השבועה, דהרי הוה ליה שבועה לבטל המצוה.

ומצאנו כמה דרכים ליישב:

תירוצ' א' - חייל בכולל

כתב בחתם סופר ג' תירוצים, חדא, דחייל בכולל, שהרי נשבע על כל העבודה שיעשהו כהוגן.

וזה צריך עיון, חדא, דהרי השבועה לעשות שאר העבודה הוה שבועה לקיים המצוה, והרי פלגי קמאי בנשבע לקיים המצוה אם חייל, דלחר"ן (נדרים ח' א' ד"ה והלא) חייל לענין הלאו, אבל לרמב"ן (עה"ת בפרשת מטות ל' ג') לא חייל כלל, כדמיתתי הגרע"א (גליון השי"ס נדרים ח' א'), ואם כן התיינה לחר"ן יש כאן כולל, דהרי חל על שאר העבודה לענין הלאו, אבל להרמב"ן אכתי קשיא, דאין כאן כולל,

דהרי השבועה לא חייל כלל על שאר העבודה.

שנית, יש לעיין הא כד נשבע להקטיר בפנים הוה ליה לשיטת הצדוקים נשבע לעבור על איסור בידים, שהרי לשיטתם אסור להקטיר בפנים, והוה חילול יום הכיפורים בהבערה, וגם משחית הקטורת, ואם כן לא חיילא שבועתו, שלא שייך כולל לעבור בקום ועשה.

וצריך לומר דאף להצדוקים בדיעבד כשר בהקטיר בפנים, ורק מצוה להקטיר בחוץ, ואם כן שבועתו רק שלא לעשות המצוה והוה ליה ביטול מצוה שב ואל תעשה.

אמנם אכתי יש לדון דחשיבא קום ועשה, ותליא במי שנשבע לזרוק המצה לים בליל ט"ו, ואין לו מצה אחרת, דאין השבועה חלה מכיון דהוה לבטל המצוה, ונשבע זאת בכולל, האם חשיבא שב ואל תעשה או קום ועשה, דהכי נמי דכוותה בנשבע לעשות דבר בקום ועשה שעל ידי זה יהא ביטול מצוה בשב ואל תעשה, כמו הכא דנשבע להקטיר בפנים באופן שמבטל המצוה להקטיר בחוץ.

ודן בזה באור שמח (פ"ה הל' שבועות י"ח, ט"ז מהל' מאכלות אסורות ה"י ד"ה ולכן) ונטה לומר דהוה שב ואל תעשה, אבל אייתי מתוספות ביבמות (צ' ב' ד"ה כולהו) דמשמע מדבריהם דלא כן. ואם כן נמצא דתירוצא דהחתם סופר דוקא לאור שמח.

תירוצ' ב' - דרשא בעלמא

עוד תירץ בחתם סופר, דגם להצדוקים שנכנסים עם העשן, מכל מקום אינו אלא דרשא בעלמא, שהצדוקים דורשים הקרא כך, וחז"ל דרשוהו באופן אחר. וכך כתב בהדיא בלשון הירושלמי ביומא (שם) שהצדוקי אמר לאביו אתם דורשים ואינם עושים מעשה אני עשיתי מעשה [עיין שם], משמע דהוה רק דרשא שיהיה מעבד הכניסה עם העשן.

וכיון דלא נפקא להו לצדוקים אלא מדרשא, הרי השבועה חל עליו לבטלו אפילו בקום ועשה, כמו שכתב בר"ן בשבועות (כ"ה א') לענין האיסור לחבול בעצמו, דכיון דלא נפיק אלא מדרשא, חל עליו שבועה.

ויש להעיר בדברי החתם סופר, דהנה יש להסתפק ביש לפניו שתי מצות בליל הסדר, אחת מותרת באכילה, ואחת אסורה באכילה מחמת איסורא הנלמד מדרשא, ונשבע שלא לאכול את המותרת, דאם השניה מותרת היתה חיילא שבועתו, אבל השתא דהשניה אסורה, נמצא דנשבע לבטל מצוה, אך סוף סוף הוה מכח דרשא. ויש לומר דמכל מקום לא תחול השבועה.

ואם כן הכי נמי נימא בנידון דידן, דנהי דהוה דרשא אך לדעת הצדוקים על די שיעביר בפנים יש כאן לאו מפורשת דהבערה ביום הכיפורים. ואולי יש לחלק בין הנושאים. וכן אם נימא דלדעתם אינו מעבד אתי שפיר.

תירוצ' ג' - מסתלק בפה

עוד תירץ בחתם סופר, דכיון דכהן גדול מותמנה בפה ומסתלק בפה, [כמו שכתבו תוספות ביומא י"ב ב' ד"ה כהן גדול], והרי שלוחי בית דין מתנים עמו שאם ישנה דבר אינו שלוחם, פירוש אינו כהן גדול, נמצא שאם הכהן גדול יעשה העבודה שלא כראוי לא הוה כהן גדול, והצדוקים מודים שאין עבודת יום הכיפורים כשרה אלא בכהן גדול, נמצא דגם לשיטתם העבודה פסולה.

נמצא דלשיטתם אין כאן שבועה לבטל המצוה, דהרי אם יעשה כשיטת הצדוקים אם כן כבר לא יהא כהן גדול, נמצא דבין כך אין בידו לקיים המצוה כלל.

ויש לעיין בהאי תירוצא בד' אנפי:

א. חדא, מה שהעיר החתם סופר על עצמו, דאם כן לא צריכין להשיבוע, אלא סגי שיעשו תנאי, שאם ישנה דבר אינו כהן גדול.

אך כתב בחתם סופר דאינו כן, דהרי בלא השבועה לא הוה מקפיד, דבין כך לא יהא עבודה, דאם יעשה כרצון הצדוקים הוה ליה כהן חדיוט ואין כאן עבודה, ואם כהן גדול אחר יעשה כפרושים גם כן אין כאן עבודה, [דסבירא ליה השתא לחתם סופר דלצדוקים זה מעכב], נמצא דהוה שקול גביה, אבל השתא דאיכא שבועה, קפיד לא לעבור על שבועתו. [וצריך עיון, אמאי שקול גביה, הרי מכל מקום אם אחר יעשה,

יעבור האחר בביטול המצוה, ואם הוא יעשה הוא עובר.

ב. הנה צריך עיון, דהשתא נקט החתם סופר דלדידהו הוי עיכובא, ואם כן נשבע לחלל יום הכיפורים, והיאך חיילא השבועה, ואולי הוה ליה מקלקל. ואכתי הוה ליה ביאה ריקנית ואולי לא דרשי. ואכתי יש איסור של לא תעשון של השחתת הקטורת.

ג. וכן צריך עיון בעיקר הסברא, דאכתי השבועה לעשות כן היא לבטל המצוה, שהרי לשיטתם אסור לעשות כן ולא חיילא.

אך דעת החתם סופר דלא מפאת השבועה תבטל המצוה, שהרי אם יעשה כדעתו נמי אין כאן מצוה, נמצא דבכל אופן אין מצוה, ואם כן שפיר יוכל להשבע, ודמי למי שנשבע שלא לאכול מצה, בגוונא שאם יאכל מצה זו תהא פסולה.

ד. אך עיקר הדבר דהכהן גדול הוה מסתלק הוא חידושא. ועיין בבית שער (שם) דכתב דלא משמע כן בסוגיא. וכן כתב בתשובות מהרש"ם (ח"ה סי' נ"ב).

תירוץ ד' - מכשירין

עוד יש לדון ליישב, לדעת רשב"ש (יו"ד סי' א' ב') דשבועה חיילא על מכשירין, אם כן השתא דנשבע להקטיר בפנים והיינו דלא יקטיר בחוץ, הוה ליה כנשבע שלא יקיים מכשירין, והוה כנשבע לזרוק המצה לים. [והיינו דנימא דגם לשיטתם העבודה כשירה בפנים בדיעבד, נמצא דאינו אלא ביטול הכשר מצוה].

וצריך עיון אם באמת דמי למכשירין. וגם האי תירוצא אינו מעלה ארוכה למה שכתב במערכי לב (יו"ד סי' פ"ז) שמוכחא מר"ן וריב"ש ורשב"ץ דלא כהרשב"ש.

תירוץ ה' - שבועת שוא

בתפארת ירושלים (פ"ק דיומא) ובבית שער (או"ח סי' רע"ח) תירצו דהרי כיון דלדעתם הוה שבועה לבטל את המצוה, אם כן בשעה שהשבועה יוצא מפיו הוה שבועת שוא, ולא נחשדו לעבור על איסור דאורייתא דשבועת שוא.

אך לא ברירא האי תירוצא, דהרי נשבע על כל העבודות שיעשה כפי שלמדוהו, והוה ליה חציו בטוי וחציו שוא. [ואולי כוונת המשביעים רק להא שהצדוקים עושים דלא כן].

ולא אדע מה דינו בכהאי גוונא, כגון מי שנשבע לאכול כל הבשר שנמצא לפניו, ויש בזה נבילה ושחוטא, אי הוי לאו דשבועת שוא. ושמעינן מדברי התפארת ירושלים דהוה ליה שבועת שוא.

עניני שבת

תירוץ ו' - יצר הרע
בחזון איש (סי' ככ"ו ס"ק י"ז) כתב ליישב, דאין הצדוקי בעל שיטה אלא דהוא פועל מפאת יצר הרע, והשתא על ידי השבועה ינצח יצר הטוב את היצר הרע.

[וזה לשון החזון איש, אמנם החוטא אינו בעל דעה, אלא הטעת יצר, ואע"ג שנחשדו להמשך אחר תאות ההמראה, מכל מקום לא נחשדו לעבור על השבועה, ובמה דלא נחשדו עדיין האמת שופטן ושולט עליהן].

לשון הרע לתועלת

לא תלך רכיל בְּעַמֶּיךָ וגו' (וי"ט ט"ז)

א. ספק תועלת

הנה שרינן לומר לשון הרע לתועלת. ובספק תועלת משמע נמי דשרי. אך אם הדבר רחוק לא שרינן. מעתה יש לעיין מהו במסופק אם יש להחשיב הדבר כרחוק או כשקול.

ב. ב' ספיקות

וכן יש לדון מהו בכגון דאיכא ב' ספיקות, ספק תועלת, וספק אם יכול באופן אחר. [בגוונא דאם יעשה האופן האחר ולא יצליח אזי כבר אין לו תקנה].

וצדדי הספק, מי נימא ספק ספיקא לחומרא, ויהא אסור לספר הלשון הרע, או דילמא שאני הכא דהספק אחד, אם יש תועלת או לא, ואם כן נימא דמותר לספר.

וכי תימא דודאי אין כאן ספק ספיקא, דספק ספיקא הוא רק כשיש שני צדדים בעצמיות הדבר לאיסור. [א"ה, משא"כ הספק אם יכול באופן אחר, דאינו ספק אם אינו תועלת, אלא ספק דאין כאן היתר של תועלת]. אך הא דעת קמאי בריש פרק עשרה יוחסין דספק רוב ספק קבוע הוה ספק ספיקא, אע"פ דאינם אלא צדדים בהכרעת הספיקות.

אך יש לחלק מנידון דידן, דהתם ברוב הוא דין התורה, והכא היכא דרחוק הוא מסברא, [ואם כן אינם אלא ספק אחד]. וכל זה צריך תלמוד.

ג. דבר האבד בחול המועד

הנה כל הני נידונים יש לדון גם לענין דבר האבד דשרינן בחול המועד, וגם שרינן בספק דבר האבד, עיין במשנה ברורה (סי' תקל"ז סק"א), והשתא ברחוק שיהא דבר האבד יש לומר דלא שרינן, ומעתה במסופק אם הוא דבר רחוק או ספק שקול מהו. וכן יש לדון לענין לאוקמי אילנא בשביעית.

בסיס רק בדעת

יש לעיין בדין בסיס לדבר האסור, דמניח הוי בסיס ושוכח לא הוה בסיס, מהו כאשר הניח מדעת, אך לא על דעת שיהא מקוצה.

כגון בהניח שעון על שולחן ונעצר השעון, כד נימא דהשעון נעשה מוקצה, דלחד גיסא יש לומר דהוה בסיס דהא הנחתו מדעת, אך לאידך גיסא יש לומר דלא הוה בסיס, דלא היה בדעתו שישימש למוקצה.

והנה יש להביא ראיה ממה שיש לדון מהו בבישול ביום טוב תבשיל בשר, ובהיותו על האש הגיס בכף חולבת, דעכשיו נאסר התבשיל באכילה, ואם ישנו על האש יעבור על איסור בשר וחלב. [ולכאורה רק על בישול החלב בתוך הבשר דזה מחמת הגסתו, אבל לא על בישול הבשר בתוך החלב].

ודן הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל (נדרשים וחידושים מהגר"ס עמוד פא, וע"ע קובץ תבונה סי' ס"ג עמוד צ"ו) האם שרינן ליה לסלק התבשיל

אנא תרום להפצת הגליון, בכל תרומה הנך זוכה לסייע להפצת תורת רבינו זצ"ל. וודאי רבינו זצוקלה"ה ידא מליץ יושר לכל המסייע בהפצת תורתו שיתברכו בכל משאלות לבם. אפשר לתרום דרך גדרים פלוס מ"ס' קופה 9000893 (תורת חסד) או במערכת טלפונית 03-7630585 מ"ס' 346 שלוחה 1
המערכת, סוקולוב 17 ב"ב טל' 035703949 L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת אחרי מות קדושים

בדיני וגדרי מצוות וברכת כיסוי הדם

"ואיש איש מבני ישראל וגו' אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל, ושפך את דמו וכסהו בעפר". (פרק י"ז פסוק י"ג).

לכאורה חילוק בזה מברכת שחיטה, דעל הכיסוי שאינו הכשר אוכל צריך לברך מעומד וכו'.

*

ערבות בברכת שחיטה וכיסוי הדם

ונראה דלפי דברי גליון מהרש"א שמחלק בין ברכת שחיטה לברכת כיסוי הדם, שבשחיטה כיון שמעשה השחיטה מוגדר רק כהכשר אוכל ולא כמצווה חיובית, ממילא אין בברכה הזו דינים וגדרים של ברכת המצוות, ואילו בכיסוי הדם כיון שהיא מצווה חיובית גדר הברכה הוא כגדר ברכת המצווה לכל דיניה, נראה לומר לפי זה עוד הבדל לדינא בין שתי הברכות הללו.

דהנה הכלל הוא שבברכת המצוות יש דין ערבות, וממילא כשיש אדם שמחוייב במצווה הזו, ומשום מה אינו יכול או אינו רוצה לברך, הרי חברו יכול מדין ערבות לברך בשבילו את הברכה, והוא שומע ויוצא בברכתו. ואפילו אם אותו אדם שמברך עתה בשבילו את הברכה הזו אינו מקיים עכשיו את המצווה הזו, בכל זאת יכול הוא מדין ערבות לברך את הברכה ולהוציא בה את חברו ידי חובה.

אבל בשאר הברכות אין דין ערבות, וממילא בברכת הנהנין אדם שאינו אוכל עכשיו, אינו יכול לברך את הברכה לחברו בשביל שיצא בה ידי חובה, ורק כשהוא בעצמו אוכל, הוא יכול מדין שומע כעונה להוציא בזה גם את חברו. אבל אם הוא בעצמו אינו אוכל עתה, הרי אינו יכול לברך רק בכדי להוציא את חברו בברכה הזו.

אם אחר מברך

ומעתה אם ברכת השחיטה אינה מוגדרת כברכת המצוות יש לדון ולומר שלא יהיה בזה דין ערבות, ומי ששוחט ואינו יכול לברך את ברכת השחיטה, אין חברו יכול לברך בשבילו את הברכה ולהוציא ידי חובה. ויסוד הדברים הוא שדין ערבות שייך רק במצווה חיובית, שאז נאמר בדין ערבות שחייב המצווה הוא חיוב כללי לכל כלל ישראל, וכל ישראל ערביין זה לזה, שכל אחד מחוייב במידה מסויימת גם בחיובו של חברו, ולכן הוא יכול לברך את הברכה ולהוציא את חברו. אבל אם המצווה אינה בגדר מצווה חיובית, אלא היא בגדר תיקון והכשר אוכל, אם כן מי שאינו שוחט בפועל אינו שייך לחיוב המצווה הזו, וממילא אין לו את החיוב של חברו במצווה הזו בשביל שיוכל לברך בעבורו.

ולכן בברכת השחיטה י"ל שלגבי דין ערבות הברכה מוגדרת כברכת הנהנין, ומי שאינו שוחט בפועל אינו יכול לברך את הברכה בשביל חברו, שכיון שאינו שייך עתה לחיוב הברכה הזו אין אצלו דין ערבות ואינו יכול לברך בשביל חברו את הברכה. ורק מי ששוחט לעצמו הוא יכול לברך את הברכה לעצמו ולהוציא בה גם את חברו ידי חובה מדין שומע כעונה, שעתה הוא עצמו שייך לברכה הזו שמברכה לעצמו, ואז מצד שומע כעונה חברו גם יכול לצאת בה ידי חובה.

והדברים מפורשים בש"ך בהלכות שחיטה, שהשו"ע (יו"ד, סימן א' סעיף ז') כתב "השומע ואינו מדבר אם הוא מומחה, שוחט אפילו לכתחילה אם אחר מברך". מבואר בשו"ע שאם אחד מברך את ברכת השחיטה, הוא יכול להוציא בברכה הזו את האילים שאינו יכול לדבר. ובש"ך (סקל"ב) מדייק מלשון השו"ע שכתב "אם אחר מברך" שרק אם אותו אחר מברך לעצמו את הברכה הזו, אז האם יכול לשמוע ממנו את הברכה ולצאת בה ידי חובה מדין שומע כעונה. אבל אם אינו מברך לעצמו את הברכה, אינו יכול לברכה בשביל חברו מדין ערבות. וכתב "אם אחר מברך, ודווקא שהאחר שוחט גם כן, הא לאו הכי אינו יכול

הנה בפסוק הזה התחדשה מצוות כיסוי הדם, והציווי הוא שלאחר שחיטת חיה ועוף יכסה את דמה.

ומצווה זו דינה ככל המצוות וחייב לברך עליה ברכת המצוות קודם לעשייתה, ובשו"ע כותב (יו"ד, סימן כ"ח סעיף ב') "חייב לברך קודם שיכסה, אשר קידשנו במצוותיו וציונו על כיסוי דם בעפר".

עמידה בברכת שחיטה וכיסוי הדם

והנה בגדר מצוות כיסוי הדם, כתב בגליון מהרש"א על השו"ע חידוש, שיש הבדל בין מצוות שחיטה למצוות כיסוי הדם, שמצוות שחיטה בעיקרה אינה מוגדרת כמצווה חיובית, אלא עיקר המצווה הוא בגדר הכשר אוכל, שכאשר רוצה לאכול בשר, חובה עליו לשחוט קודם את הבהמה. והיינו שהמצווה הזו אינה כלל המצווה שחלה על האדם חובה לקיימה ויהי מה, אלא בשחיטה כשאנו רוצה לאכול בשר אינו מצווה במצווה הזו של שחיטה כלל. וכל המצווה מתחדשת רק בשעה שרוצה לאכול בשר, שאז המצווה היא בגדר תיקון הבשר שיהיה ראוי לאכילה, שהתורה אמרה שהצורה שבשר מוגדר כראוי לאכילה היא רק על ידי שחיטה. אבל בכיסוי הדם מצוות הכיסוי איננה בגדר הכשר אוכל וכיוצא בזה, אלא זה מצווה חיובית לכל דבר וענין, שאחרי ששחט חיה או עוף חל עליו חיוב גמור לכסות את הדם.

ולפי זה כותב בגליון מהרש"א, שיש לחלק בין ברכת השחיטה לברכת כיסוי הדם, דהנה בברכת המצוות ההלכה היא שצריך לברך בעמידה, אבל במגן אברהם (או"ח סימן ח' סק"ב) כותב שלא כל ברכה שמברכים על מצווה, מוגדרת כברכת המצווה לענין זה שדינה בעמידה. אלא דין עמידה בברכת המצוות נאמר דווקא במצוות חיוביות, שאז הברכה מוגדרת כברכת המצוות לכל דיני ברכת המצוות, וצריך לברכה בעמידה. אבל מצוות שאינם בגדר מצווה חיובית, אלא בגדר תיקון האוכל וכיוצא בזה, שעיקר המצווה באה רק כדי להכשיר את האוכל לאכילה, בזה אין על הברכה גדר של ברכת המצוות לענין זה שצריך לברכה בעמידה. ולכן בשחיטה ובהפרשת חלה כיון שעיקר המצווה מוגדרת רק בתור תיקון אוכל, שעיקרה באה כדי להכשיר את האוכל לאכילה, ואין בה חיוב מצד עצמה, ממילא אין הברכה מוגדרת כברכת המצוות לגבי ההלכה שצריך לברכה בעמידה אלא אפשר לברכה בישיבה.

ואפילו שעצם הברכה היא ברכה על מצווה, שלמעשה עתה כשרוצה לאכול בשר יש עליו מצווה לשחוט את הבהמה, והשחיטה היא קיום מצווה. וכן בהפרשת חלה כשרוצה לאכול מהעיסה יש עליו מצווה של הפרשת חלה, ובהפרשה מקיים מצווה. בכל זאת גדר המצווה הזו שונה מכל המצוות, שאפילו שבעצמותה היא מצווה ויש בה קיום עשה, ומברכים עליה ברכת "אשר קידשנו במצוותיו וציונו", מכל מקום אין בה גדר של ברכת המצווה כלפי ההלכה של עמידה בברכת המצוות, ולכן כותב המגן אברהם שזו הסיבה שבהפרשת חלה מדוייק בשו"ע שאפשר לברך את הברכה בישיבה. וכן בשחיטה כותב בגליון מהרש"א שזהו אותו גדר ואפשר לברך את הברכה בישיבה.

ומעתה כותב בגליון מהרש"א שבכיסוי הדם הגדר שונה, משום שבזה המצווה היא מצווה חיובית לכל דבר וענין, שמצוות הכיסוי בעיקרה אינה באה כדי לתקן את הבשר ולהכשירו לאכילה, אלא היא מצווה בפני עצמה שכאשר אדם שוחט חיה או עוף מאיזה סיבה שהיא, הוא מתחייב בחיוב גמור לכסות את דמה. וממילא אם גדר המצווה היא מצווה חיובית חל על הברכה דין ברכת המצוות לכל דיניה, וחייב לעמוד בעת הברכה. וז"ל גליון מהרש"א, "חייב לברך קודם שיכסה,

לברך, הגהת אשרי ומביאו בית יוסף וכו'. וכן משמע הלשון אם אחר מברך, ולא קאמר ואחר מברך, משמע שהאחר מברך בלאו הכי וכו'".

מבואר בש"ך שלגבי דין ערבות, דין ברכת השחיטה כדן ברכת הנהנין, בכדי להוציא בה ידי חובה את חברו, צריך שהמברך בעצמו יהיה מחוייב בברכה הזו לעצמו, שגם הוא שוחט עתה בהמות, שאז מדין שומע כעונה יכול להוציא בה גם את חברו. אבל אם הוא בעצמו אינו מחוייב עתה בברכה הזו, אין בזה דין ערבות ואינו יכול להוציא ידי חובה את חברו בברכה.

ערבות בברכת כיסוי הדם

ונראה שכל זה דווקא בברכת השחיטה, אבל בברכת כיסוי הדם, כיון שמצוות כיסוי הדם היא בגדר מצווה חיובית, ממילא דין הברכה הוא כדן ברכת המצוות לכל דיניה, ויש בה דין ערבות שיכול חברו לברך בשבילו את הברכה הזו ולהוציא בה ידי חובה.

בגדר בר חיובא במצוות כיסוי הדם

אמנם לכאורה יש לדון בברכת כיסוי הדם, דאפילו אם עצם המצווה היא בגדר מצווה חיובית, מכל מקום יש חילוק בין המצווה הזו לכל המצוות, שבכל המצוות חיוב המצווה הוא חיוב כללי לכל ישראל, וכולם חייבים במצווה בצורה שווה. אבל בכיסוי הדם, כל מצוות הכיסוי מתחדשת רק לאחר השחיטה, ומי שאינו שוחט בהמה אינו מחוייב במצווה הזו. וכאשר אדם שוחט ומתחייב בכיסוי, המצווה בעיקרה היא חיוב על השוחט, שעליו מוטלת חובת הכיסוי, ורק כשהוא עובר ולא מכסה אנו אומרים שכל מי שעובר שם צריך לכסות, כמבואר בגמרא בחולין (דף פ"א א') "ת"ר ושפך וכסה, מי ששפך יכסה. שחט ולא כסה וראהו אחר, מנין שחייב לכסות, שנאמר ואומר לבני ישראל, אזהרה לכל בני ישראל".

וממילא יש לדון ולומר שערבות שייך דווקא במצווה שכל ישראל נצטוו בה בחיוב שווה, שאז אנו אומרים שהחיוב הוא חיוב כללי לכולם וממילא חל בזה דין ערבות, ויכול לברך כדי להוציא את חברו. אבל מצווה כזו שהיא חיוב שמתחייב בה רק השוחט, יש לדון ולומר שכל אדם מישראל כיון שבפועל לא התחייב עתה במצוות כיסוי, הרי עתה לגבינו הוא מוגדר ביחס למצווה הזו כאינו מצווה בה, והרי הוא כגדר לאו בר חיובא, שלא חל עליו דין ערבות כדי להוציא את חברו. שהרי כל דין ערבות התחדש רק במי שהוא בר חיובא באותה מצווה, שבזה אנו אומרים שהחיוב שלו במצווה מחייבו גם ביחס לחברו, ועל כן ביכולתו לקיים את המצווה ולברך את הברכה בעבורו מדין ערבות. ועל כן יש לדון ולומר שכיון שמצוות כיסוי הדם מתחדשת רק לאחר השחיטה, א"כ מי שלא שחט בהמה כיון שאין לו את החיוב של המצווה הזו, הרי הוא כלאו בר חיובא במצווה שאין לו דין ערבות, ואיך הוא יכול להוציא את חברו בברכת כיסוי הדם מדין ערבות.

יכול להתחייב במצווה

ונראה להוכיח שבדאי שיש דין ערבות בברכת כיסוי הדם, אפילו שאם זה לא שחט כלל ולא התחייב במצוות כיסוי, משום שעצם הדבר שהמצווה של כיסוי הדם היא בגדר מצווה חיובית שמי ששוחט מתחייב בחיוב גמור לכסות הדם, זה נותן שם בר חיובא במצווה הזו לכל כלל ישראל, אפילו למי שעדיין לא שחט.

ויסוד הדבר הוא שכדי שיחול דין ערבות על המצווה, אין צריך שהאדם שרוצה להוציא את חברו יהיה מחוייב בפועל ממש באותה מצווה, אלא עצם זה שהוא שייך לפרשה של אותה מצווה שאם יעשה את התנאים המחייבים במצווה הזו גם הוא יתחייב במצווה, זה עצמו כבר נותן לו גדר של בר חיובא במצווה לענין זה שחל עליו דין ערבות, ויכול לברך את ברכת המצווה ולהוציא בה את חברו.

וממילא בכיסוי הדם, עצם זה שכל אדם מישראל כשישחט חיה או עוף יתחייב במצוות כיסוי הדם, זה מחשיב אותו בגדר של בר חיובא באותה מצווה, וממילא חל עליו בזה דין ערבות לכל כלל ישראל. ולכן כשיש אדם ששחט חיה וצריך לכסות את דמה, ואינו יכול לברך את הברכה, הרי הוא יכול לברך בשבילו את הברכה ולהוציא בה.

אכל כזית פת מוציא ידי חובה למי שאכל כדי שביעה

ויש לזה ראיה מוכרחת מהתוספות בברכות (דף מ"ח א', ד"ה עד

ואבדיל אתכם מן העמים

"והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". (פרק כ' פסוק כ"ו).

שיאכל), דהנה בברכת המזון חיוב ברכת המזון מדאורייתא הוא רק כשאכל כדי שביעה כמו שכתוב בפסוק "ואכלת ושבעת, וברכת". ומי שאכל כזית פת ולא שבע, אינו מתחייב מדאורייתא בברכת המזון, וכל חיובו בברכת המזון הוא רק מדרבנן.

ובגמרא בברכות איתא, "אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן". והיינו שכדי להוציא אחרים ידי חובה בברכת המזון, חייב להיות שהמברך יאכל בעצמו כזית דגן. אבל אם לא אכל כזית דגן, כיון שאינו מחוייב בברכת המזון אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם.

ובתוספות מדייק שמשמע מזה שכאשר אכל כזית דגן יכול להוציא בברכת המזון גם את אלו שאכלו כדי שביעה, ואפילו שאצל המברך לא היה באכילתו כדי שביעה, בכל זאת כיון שלמעשה הוא מחוייב בעצמו לברך ברכת המזון כבר יכול להוציא אחרים ידי חובה. ותמה על כך, הרי אם לא אכל כדי שביעה חיובו בברכת המזון הוא רק מדרבנן, ואיך יכול להוציא ידי חובה את אלו שאכלו כדי שביעה שחיובם הוא מדאורייתא. וז"ל, "עד שיאכל כזית דגן, משמע שאם אכל כזית דגן שיכול להוציא אף אחרים שאכלו על השובע, ותימה והרי כזית אינו חייב אלא מדרבנן והיכי אתי דרבנן ופטר דאורייתא וכו'".

ובתוספות האריך בזה ובסוף כתב ליישב, "אלא נראה לחלק, דקטן שאינו בר חיוב כלל דאורייתא אפילו אכל כדי שביעה, הלכך אינו מחוייב בדבר קרינן ביה, ולכך לא מפיק ליה אי אכל שיעורא דאורייתא. אבל גדול שהוא בר חיובא מן התורה כי אכיל כדי שביעה, מחוייב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכל כלל, כדאמרין בראש השנה כל הברכות אף על פי שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין, והיינו טעמא דכל ישראל ערביין זה בזה, והוא הדין בברכת המזון אף על פי שיצא מוציא כדפרישית, וכזית דגן אינו צריך אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו".

מבואר בתוספות שמעיקר הדין גם מי שלא אכל פת כלל, היה צריך להיות שהוא יכול לברך ברכת המזון מדין ערבות כדי להוציא את חברו. משום שהגדר של ברכת המזון הוא בגדר של ברכת המצוות, ולא בגדר של ברכת הנהנין, וממילא חל בזה הכלל של ערבות שאע"פ שיצא מוציא. אלא שאדם שלא אכל לפחות כזית דגן שהוא מוגדר

כאכילה, אינו יכול לברך משום שבברכת המזון אומרים שאכלנו משלו, שכולל את עצמו באכילה, ואם הוא בעצמו לא אכל, אינו יכול לומר נוסח כזה של "ואכלנו" כי בכך אומר שקר. ומשום כן צריך לאכול לפחות כזית שאז הוא גם מוגדר בגדר של "ואכלנו", ומעתה יכול מדין ערבות לברך ולהוציא את חברו.

ואפילו שחברו חייב בברכת המזון מדאורייתא והוא חייב רק מדרבנן, בכל זאת אין זה מגרע, שמה שהוא מוציא את חברו בברכה זה מדין ערבות, ובדין ערבות נאמר שאדם יכול להוציא את חברו בברכת המצוות גם אם הוא בעצמו אינו מקיים את המצווה הזו עתה כלל.

ותוספות מחדש שאע"פ שלא אכל כדי שביעה בכל זאת הוא נחשב בגדר של בר חיובא בברכת המזון, שעצם זה שיש לו אפשרות להתחייב בברכת המזון דאורייתא, שאם יאכל כדי שביעה יתחייב בברכת המזון מדאורייתא, זה עצמו מחשיב אותו כבר חיובא בברכת המזון לענין זה שיוכל להוציא אחרים מדין ערבות.

ומבואר בזה שכדי שיחול שם בר חיובא אין צריך שבפועל ממש עכשיו המברך יהיה מחוייב במצווה, אלא אפילו במקום שצריך לעשות פעולה נוספת כדי להיות מחוייב במצווה, עצם זה שיש באפשרותו לעשות את הפעולה הזו ולהיות מחוייב במצווה זה כבר מחשיבו בגדר בר חיובא לגבי דין ערבות שיכול לברך בשבילו להוציא את חברו ידי חובה בברכה הזו.

ולכן בברכת המזון מי שלא אכל כדי שביעה, יכול מדין ערבות לברך ולהוציא ידי חובה את מי שאכל כדי שביעה, שעצם זה שיכול לאכול כדי שביעה כבר מחשיבו בגדר בר חיובא וחל עליו דין ערבות שיכול להוציא את חברו.

ומעתה י"ל שהוא הדין לגבי כיסוי הדם, בוודאי שגם מי שלא שחט חיה או עוף מוגדר בגדר בר חיובא במצווה כלפי דין ערבות, שעצם זה שיכול לשחוט ולהתחייב במצווה כבר מחשיבו עתה קודם ששחט בגדר בר חיובא וחל עליו דין ערבות. וממילא במקום שמי ששחט אינו יכול לברך ברכת כיסוי הדם, יכול חברו לברך במקומו ולהוציא מדין ערבות.

הנה מה שהקב"ה הבדיל את כלל ישראל מן הגויים, אינו רק במעשים שמעשיהם של כלל ישראל טובים, ואילו מעשה הגויים הם רעים. אלא

ופרש"י, "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי, ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו וכו'".

דעה להבין שכשרואים יהודים צריך לזרוק עליהם אבנים? אלא תירץ מיד שהפשט הוא שהגויים בעצם טבעם הם רעים, וזה עצם המהות שלהם שכך הם נולדו, וממילא אפילו בגיל כזה קטן שאינו יודע להבדיל בין טוב לרע, כבר מושרשים אצלו מידות רעות עד כדי כך שכשרואה יהודי הוא מבין ומרגיש לבד שצריך לקחת אבנים ולזרוק עליהם.

ומכבדים את התורה

בגמרא בחולין (דף צב ב') מובא ששלושים מצוות קיבלו עליהם בני נח, ואינם מקיימים אלא שלשה. ושלשת המצוות שמקיימים הם, א' שאין כותבים כתובה לזכרים, ב' שאין שוקלים בשר המת במקולין, ג' שמכבדים את התורה. וע"ש ברש"י שמבאר שבעצם הם עוברים על גוף העבירות הללו, אלא שאינם עושים את זה באופן גלוי. שבעצם הם אוכלים בשר אדם שמת, אלא שבאופן גלוי לא מוכרים באיטליו בשר מת, שאינם אוכלים אותו בגלוי לעין כל.

ואמר הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל, שמבואר בזה שבעצם הם עושים את כל התועבות שבעולם, והמצוות היחידות שמקיימים הן שאת אלו התועבות אינם עושים בריש גלי, אינם עושים כן בצורה רשמית.

וזה הפשט גם במצווה השלישית שהם מכבדים את התורה, שהכבוד שמכבדים הוא באותה השפלות שאינם שוקלים בשר אדם, שכלפי חוץ כשנראה להם שזה טוב לכבד את התורה הם מכבדים, ומראים כאילו שהם מוקירים ומכבדים אותה. אבל באמת בתוך תוכם אינם שייכים לתורה, אלא הם חיים חיי שפלות בכל דרכיהם.

אבל אצל כלל ישראל התורה שהיא תורת חיים, היא לא רק חיצונית, אלא בכל מהותם וטבעם הבדלים הקב"ה מהגויים, והתורה היא חיותם האמיתית והפנימית. וזה מה שהפסוק אומר "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'", ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", שההבדלה היא בעצם המהות ולא רק בהנהגות החיצוניות, וממילא בכל מצב ומצב גם אם ח"ו הדרדרו למצב של "שחרחרות" שיש עוונות ויש חטאים, כיון שהפנימיות לא נפגמה ממילא אפשר להתעלות ולחזור להיות קדושים וקרוכים אל הקב"ה בבחינת "והייתם לי קדושים".

מסכת אבות - פרק ג'

דע מאין באת - במעלת הענווה

"עקיבא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, מאין באת מטפה סרוחה וכו'". (פרק ג' משנה א').

וזהו מה שאומר התנא "הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת וכו'", שהמחשבה מאין באת היא מצילה את האדם מגאוה, וכשהוא ניצל מהגאוה שוב אינו הולך כסומא בארובה, אלא הוא רואה את הדרך ואת המכשולים ויודע ממה צריך להזהר, ועל ידי זה אינו נכשל בחטא ו"אי אתה בא לידי עבירה".

היא סולם לעלות

ברמב"ם באגרת המוסר כותב, "תתנהגו בעוונה, כי היא סולם לעלות למעלות הרמות, ועמה לא תצטרכו לסבול. דעו כי אין עדי כענווה, הנה רבן של נביאים לא נתייחס על כל מידותיו כמו על הענווה".

מבואר בזה שכשם שמידת הגאוה היא שורש וסיבה לכל המידות הרעות, כך בצד הטוב במידת הענווה שהיא ההפך ממידת הענווה, הרי היא שורש וסיבה לכל המידות הטובות. שהענווה היא כמו סולם שאפשר לעלות ולעלות בזה לכל המידות הטובות.

ועמה לא תצטרכו לסבול

והנה לשון הרמב"ם על מידת הענווה הוא "ועמה לא תצטרכו לסבול", וכוונת הדברים הוא שבעל גאוה הוא סובל הרבה, בכל מקום הוא מרגיש שעשו לו עוול, וכל מעשה ומעשה שנעשה הוא מפרש את זה שכל תכלית המעשה הזה נעשה כנגדו ולרעתו. וכך כל היום הוא מתהלך בהרגשה רעה על כל העולם, על אדם אחד הוא כועס שלא אמר לו "שלום עליכם" בכבוד הראוי לו, ועל הגבאי בבית הכנסת הוא כועס שלא נתן לו עליה מכובדת כפי מה שחשב שראוי והגון לו, וכיוצא בזה יש לו טענות מטענות שונות ומשונות על כולם. וכמובן שכל זה גורם לו סבל רב, שמרגיש שכאילו דוחקים אותו ולא חפצים בו.

אבל מי שזוכה לקנות את מידת הענווה, טוב לו בכל חייו, הוא לא

ההבדל הוא גם בעצם הטבע, שכלל ישראל בעצמותם הם טובים, והגויים בעצמותם הם רעים.

בפסוק בשיר השירים (פרק א' פסוק ה'-ו') כתוב, "שחורה אני ונאווה וגו'". אל תראוני שאני שחרחרות שזפתני השמש וגו'". ופרש"י, "אל תראוני, אל תסתכלו בי לבזיון. שאני שחרחרות, לפי שאין שחרותי וכיעורי ממעי אמי, אלא על ידי שזיפת השמש, שאותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בצל".

ובמדרש (מדרש זוטא) מביא על כך משל, וכתב "שחורה אני ונאווה, וכי אפשר לשחור להיות נאה? משל למה הדבר דומה לתינוקת בת מלכים שקלקלה בבית אביה ונזפה ויוצאת והיתה מלקטת בשבילים והשחירה, התחילו חברותיה מחסדות אותה, מה היא אומרת להן אל תראוני שאני שחרחרות שזפתני השמש, ואינו דומה אדם שיצא כעור ממעי אמו לאדם שיצא נאה ונתנול, כי נוח לו במהרה לחזור ולהיות נאה. כך אמרה כנסת ישראל לאומות העולם שחורה אני ונאווה, שחורה אני במעשה העגל ונאווה אני במעשה המשכן".

והפשט בזה שמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל, שההבדל בין כושי לשחרחרות, הוא שכושי הצבע שלו הוא עצם מהותו, ועל כן לא מועיל לו לרחוץ במרחץ בכדי להעביר את הצבע, שצבע שהוא בא מצד עצם המהות אי אפשר בשום אופן להסירו. אבל שחרחרות הוא רק צבע חיצוני, ואז אפילו שהצבע הוא חזק מאוד, אפשר להכנס למרחץ לרחוץ ולהעביר את השחרחרות. כך בדרך זה ההבדל בין כלל ישראל לגויים, אצל כלל ישראל בעצמותם הם טובים, הקב"ה הבדלנו מן הגויים בעצם המהות, במידות טובות וישרות. ולכן גם אם ח"ו נתלכלכו בחטאים עד שנעשו שחורים, עדיין לא אפסה תקווה, ואפשר לרחוץ במרחץ, לחזור בתשובה ולהעביר את השחרחרות, ולחזור להיות נקיים ככתחילה. אבל הגויים בעצמותם הם רעים, ולא מועיל להם שום כיבוס, הרי הם ככושי שנולד כושי, ואין לו תקנה.

המשגיח ממיר הגה"צ רבי ירוחם ליוביץ זצ"ל, באת מהפעמים שהלך בדרך עם קבוצה מבחורי הישיבה, עברו ליד ילד קטן מילדי הגויים, וכשהבחין בהם וראה שהם יהודים, הרים אבן וזרק עליהם.

אמר ר' ירוחם לבחורים, מדוע הילד הזה זורק עלינו אבן, הרי הוא עדיין ילד קטן שלא הגיע לגיל חינוך, ואינו מבין מאומה, אם כן איך יש לו

כאילו עובד עכו"ם

והנה במידת הגאוה מצוינו שמלבד מה שהיא בעצמותה רעה שנאמר בה תועבת ה' כל גבה לב, הרי היא גורמת לאדם לעבור עוד ועוד עוונות. ובגמרא בסוטה (דף ד' ב') מובא כמה וכמה עוונות חמורים שמי שהוא בעל גאוה סופו שנכשל בהם, ואיתא בגמרא "ומאי ואשת איש נפש יקרה תצוד, אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן, כל אדם שיש בו גסות הרוח לבסוף נכשל באשת איש וכו'". א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים וכו'. ורבי יוחנן ידידיה אמר, כאילו כפר בעיקר וכו'". וע"ש עוד. מבואר בזה שאפילו עוונות חמורים שכל אדם מישראל נשמר מהם, הרי הגאוה מביאה את האדם שיתקרב לחטאים הללו ויחטא בהם. והיסוד בזה הוא שהגאוה היא השורש של כל המידות הרעות, אדם שיש בו גאוה הגאוה מסמאת את עיניו, והרי הוא כעיוור שהולך בדרך, שכל רגע ורגע עלול ליפול מהמכשולים המצויות בדרכים. כך הגאוה מסמאת את עיני האדם שלא יבחין בכל המידות הרעות שאורבים לו בדרכו, ומתוך כך הוא עלול לסטות מדרך הישר וליפול בעוונות חמורים.

וכמו שמצינו בהמן שבתחילה התגאה עד מאוד, וכשפגעו מעט בכבודו רצה להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים, ולתלות את מרדכי על העץ, שמתוך הגאוה חשב שהוא כל יכול ואין עוד מלבדו. ובסופו של דבר הגאוה הפילתו, עד שביומו האחרון כתוב עליו "והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש".

יותר מזה שהיו מקדימים את דברי בית שמאי לדבריהם, שהקדימו את דעת החולקים עליהם, ולא התחילו מיד לומר את דעתם.

הדוחק את השעה

ובסוף הגמרא אומרת "וכל הדוחק את השעה שעה דוחקת, וכל הנדחה מפני שעה שעה עומדת לו". ורש"י מפרש בזה, "הדוחק את השעה, מתייגע להעשיר ולהתגדל ורואה שאינו מצליח, ואע"פ כן חוזר והולך למרחקים, ומכניס עצמו לגבוהות. שעה עומדת לו, לאחר זמן עתידה לעמוד לו שעה מצלחת".

וי"ל שגם זה ממידת הענווה, שמי שיש בו ענווה כשרוצה מאוד להשיג משהו, ורואה שלא מצליח להשיג כן, הוא מבין שמשמים זה לא זמן טוב לקבל את זה, וממילא הוא נדחה מפני שעה ומפסיק לעשות השתדלויות כדי להשיג את זה, אז בזכות זה הוא זוכה שלאחר זמן שעה תעמוד לו ויקבל את מה שרצה לקבל. אבל אם עושה להפך, וחושב בלבו שעכשיו טוב לו להשיג את הדבר הזה, והופך עולמות כדי להשיג אותו ועושה את כל האמצעים שבידו כדי להשיג את זה, בסופו של דבר שעה דוחקת ואינו מקבל את מה שהיה צריך לקבל.

ספר פרי מגדים התקבל בכלל ישראל

מרן הסטייפלר, הגר"י קנייבסקי זצ"ל, דיבר פעם על ה"פרי מגדים", בזכות מה זכה שספרו כל כך התקבל בעולם, עד כדי כך שכל רב ומורה הוראה בישראל ספר הפרי מגדים מונח לו בקביעות על השולחן, ואין הלכה שהוא לומד ללא הפרי מגדים.

אמר הסטייפלר, שהפרי מגדים בכל הפעמים שמקשה איזה קושיא, הנוסח שבה הוא מתחיל את קושייתו היא "ואני העני אשר דרכי החכמה נעלמו ממני", ומצינו בדבריו פעמים רבות שחוזר שוב ושוב על המילים הללו, והפזמון הזה היה שגור על פיו בכל עת. וי"ל שספר שכל כולו נכתב מתוך כזו ענווה, זה סיבה שהספר יתקבל בכלל ישראל עד כדי כך שלא יהיה הלכה שלא ילמדו עליה את דברי הפרי מגדים.

והוסיף הסטייפלר ואמר שבאמת ישנם עוד ספרים רבים וטובים על השו"ע, שאע"פ שמחבריהם היו מגדולי ישראל בכל זאת הם לא התקבלו כל כך בכלל ישראל, ומעטים הם הלומדים בהם, והסיבה היא משום שהנוסח של הספר הוא יותר מידי חריף... (והסטייפלר אף מנה שמות של כמה ספרים).

רפשי וטיט

הנה מצינו בספרי התשובות בעיקר אצל חכמי ספרד נוגס קצת מחכמי אשכנז, כמו החכם צבי שהיו חותמים בסוף התשובה ביחד עם שמם את הראשי תיבות ס"ט, ויש להתבונן מה כוונתם לרמוז בראשי תיבות הללו. והחיד"א מבאר שהנה בנביא בישיעה (פרק נז פסוק כ') על המילים "רפשי וטיט", מתרגם התרגום "סין וטיט", וממילא ראשי התיבות ס"ט באים לרמוז על התרגום של המילים רפשי וטיט, שתרגומו הוא סין טין. כלומר שהחכמים כשכאו לחתום את שמם, חתמו בענווה כמו לשון עפר ואפר, לרמוז שאינם ראוים לחכמה אלא הם שווים רק כרפשי וטיט ולא יותר.

מרגיש שכאילו דוחקים אותו, ובכלל אינו מצפה שיכבדוהו, טוב לו במקומו, והוא מאושר בחלקו. וממילא זה הפשט בדברי הרמב"ם "ועמה לא תצטרכו לסבול", שכאשר אדם יזכה לענווה, הוא לא יצטרך לסבול, שעיקר הסיבה לרוב הסבל שאדם סובל הוא רק מכח מחשבות הגאווה שלו, וכאשר הוא חי בענווה, טוב לו בכל מקום ואין לו ממה לסבול.

ובאמת יש להוסיף בזה עוד, שמי שזוכה במידת הענווה לא רק שאינו סובל את הסבל המדומה שסובל ממנו בעל הגאווה, אלא אפילו דברים שהם באמת גורמים צער לאדם הוא זוכה להתעלות שהם לא יגרמו לו צער. והדברים אמורים כלפי דברי הגמרא בגיטין (דף ל"ב ב), "תנו רבנן, הנעלבים ואינם עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". מבואר שיש דרגה כזו שאדם מגיע אליה, שאפילו כשעומדים ומעליבים אותו באמת, בכל זאת הוא אינו נעלב. כשמתעלה במידת הענווה מגיע לדרגה כזו, שגם כשמעליבים אותו ופוגעים בו באמת ולא רק בדמיון, הרי אינו נעלב, שאין זה פוגע בו כלל וכלל.

וב"שמירת הלשון" (שער התבונה פרק ח') מביא בענין זה מספר "תולדות אדם", וז"ל "וכתוב בספר 'תולדות אדם', שפעם אחת נסע הצדיק ר' זלמן, תלמידו של הגר"א ז"ל, עם אחיו הגאון ר' חיים מוולאזין וזלה"ה בדרך. ויהי בבואם למלון, דבר אתם בעל המלון קשות ולא נתן להם מקום ללון. וכאשר נסעו משם, וירא ר' חיים את אחיו ר' זלמן, והנה הוא בוכה. ויאמר לו, למה אתה בוכה, השמת לבך אל דברי האיש, ואני לא נתתי לבי לכל הדברים. ענה ר' זלמן, אין אני בוכה חלילה על גנות, שדבר אלינו האיש, אך הרגשתי מעט כאב לב מדברי האיש, ובוכה אני על שלא הגעתי עדין למעלת הנעלבים ואינם עולבים וכו' שמחין וכו'". רואים שיש דרגה שלא נעלב משום אדם שהוא, שאינו נפגע ואינו מרגיש שום פחיתות כבוד מכך שפוגעים בו.

המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו

ובגמרא בעירובין (דף י"ג ב') איתא, "אמר רבי אבא אמר שמואל, שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו, והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה, אלו ואלו דברי אלוקים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלוקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן, מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן וכו'. ללמדך, שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו, וכל המגביה עצמו הקב"ה משפילו. כל המחזיר על הגדולה גדולה בורחת ממנו, וכל הבורח מן הגדולה גדולה מחזרת אחריו. וכל הדוחק את השעה שעה דוחקת, וכל הנדחה מפני שעה שעה עומדת לו".

רואים בגמרא איזה שכר זוכים להשיג בזכות הענווה, שבית הלל בזכות הענווה שהיתה בהם זכו שיקבעו הלכה כמותם. שכל פעם היו שונים דבריהם ודברי בית שמאי, הם לא אמרו רק את דעתם אלא אמרו גם את דעת בית שמאי, והחשיבו את דברי בית שמאי והתעמקו להבין את דבריהם, ולא רק אמרו את דעתם בלא להזכיר את הצד שכנגדם. ועוד

גליון השבוע מוקדש לע"נ הצדיק הגאון רבי יוסף שלמה ב"ר אברהם יעקב הורביץ זצ"ל נלב"ע ט"ו באייר תשכ"ב

וכאשר שאלו מרן ראש הישיבה, הגר"ד פוברסקי זצ"ל, מדוע קם היום כל כך מוקדם. השיב לו, שהוא כבר השני ששואל אותו היום את השאלה הזו...

בדרך כלל הסתיר מאוד את גדולתו, וכשהיו בחורים או אברכים שואלים ממנו עצה ותבונה, היה מתחמק ולא הבה להשיב, כי לא רצה שיתקבצו סביבו ויחזיקוהו לבעל מעלה. אחד מתלמידיו שלמד אצלו בשנים שלפני המלחמה היה גר בירושלים, ופעם אחת הגיע לבני ברק לישיבת פוניב' כדי להתייעץ עם רבו משכבר הימים בכמה ענינים, ור' יוסף שלמה דחהו בענוות חן, ואמר לו "אתה יודע כאן בישיבה יש משגיח - ר' חצקל לוונשטיין, ואני מפחד שיראה אותי מדבר, אני חייב ללכת ללמוד..."

פעם אחת שאלוהו כמה בחורים, מהי הדרך שבה אפשר להתעלות התעלות אמיתית בתורה וביראת שמים. בתחילה ניסה בדרך להתחנך, ולבסוף השיב "אם תלמדו טוב את הפרק הראשון של מסילת ישרים, ותחזרו עליו

10 עד 50 פעמים, מובטח לכם שתתעלו באמת בתורה וביראת שמים". ובקונטרס "הזוהר של הצדיק" שהוציא לאור הרה"ג ר' אברהם ישעיה ברנשטיין שליט"א, נדפסו עוד הרבה עובדות והנהגות מר' יוסף שלמה. ובחזרונות זו נבקש מכל מי שיש בידו עוד עובדות והנהגות מר' יוסף שלמה, ומהצדיק ר' אלעזר מנדלוביץ זצ"ל, נשמח מאוד לקבלם לתועלת ולזיכוי הרבים.

ר' יוסף שלמה הורביץ היה אחד מדמויות ההודו שהביא מרן הרב מפוניב' / הגר"ש כהנמן זצ"ל לישיבה, להיות לבני הישיבה דמות של צדיק תמים עובד ה' באמת, שלא מש מאהלה של תורה עד זקנה ושיבה.

הרב מפוניב' הכיר עוד מימים עברו, שהרבני תורה ומוסר בכמה ישיבות, והעמיד תלמידים רבים, והיה דמות של צדיק נשגב, בהנהגותיו ובמידותיו, ועל כולם היתה למופת התמדתו בתורה, כאשר יומם ולילה היה יושב בבית המדרש ועמל בתורה. ולאחר המלחמה עלה לארץ, לאחר ששתה את כוס התרעלה שכל בני משפחתו אשתו, בניו, בנותיו, חתניו, וכלותיו נספו בגיא צלמוות, הביאו הרב מפוניב' לישיבה להיות לדמות לבני הישיבה. והיה יושב בישיבה כאחד מהבחורים, ולומד במרץ רב ובשמחה רבה יומם ולילה, ומלמד הצרכים ההכרחיים כאכילה, שתיה, ושינה, לא היה עוזב את בית המדרש. בשנה שעברה (פרשת בחוקות, גליון 70) כבר נכתב

עליו בארוכה, ונוסף עתה עוד כמה גרירים קטנים.

לאחר נשואיו למד במשך שנים רבות בפרישות בראדן, אצל הכחן הגדול, מרן החפץ חיים זצ"ל. וכבר בימים ההם אמר עליו החפץ חיים, שהוא אחד מהצדיקים הנסתרים שבדור.

עוד אמר החפץ חיים עליו, שבוכות ההתמדה שלו יזכה להנצל מהמלחמה.

היה קם מוקדם בבוקר, ומיד היה בא להיכל הישיבה, והוגה בתורה עד זמן התפילה. פעם אחת התעורר מוקדם מהרגיל והלך מיד בדרך לישיבה,

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

יקרה מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים

וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֶהָל מוֹעֵד מִבְּאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֵאתוֹ (ש"ו, י"ז)

חז"ל (ילקריש פרשת אחרי מות רמז תקט"א) כבר עמדו על השאלה: אם נאמר "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד", אם כן איך הכהן גדול נכנס לשם? וענו: "אמר רבי אבהו: כהן גדול לא אדם היה, אלא כההיא דאמר רבי פנחס: בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים, הדא הוא דכתיב: 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבא-ות הוא'".

בעת שהיה בקדש הקדשים, הכהן הגדול לא היה בגדר אדם, הוא היה מופשט מכל הגשמיות. מדרגה גבוהה עד מאוד!

ועל כך באה הגמרא הגמרא (הוריות ג ע"א) ודורשת על התורה הקדושה: "יקרה היא מפנינים - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים!"

שאל רבי שלום שבדון זצ"ל: מהיכן למדו חז"ל ש"יקרה מפנינים" הכוונה לכהן גדול שנכנס לפני ולפנים, אולי הכוונה כפשוטו, שהתורה יקרה מפנינים. הרי לא כתוב מפורש איזה פנינים, וישנם כאלו גדולים ששוויים מיליוני שקלים, ואם כן עליהם וכלפיהם אומר הפסוק - תדעו, התורה יקרה מהפנינים הגדולים ביותר! ואמנם - המשיך רבי שלום - ישנה גרסה אחרת "יקרה היא מפנים", ואם כן, הכוונה כפשוטו - יקרה מדבר של פנים, כהן גדול הנכנס לפני ולפנים, אבל הגרסה הרגילה היא: פנינים. ואם כן יש לשאול כנ"ל מנא להו לחז"ל לבאר דווקא כך.

המשיל רבי שלום את משלו, שפתיים יישק:

היה פעם יהודי עשיר, בעל נכסים וקרקעות וכספים לרוב. לא היו אז בנקים, ועלה בדעתו שימכור את רוב נכסיו הניידים, ועם הסכום הגדול הזה ירכוש יהלום מיוחד, גדול, ענק, יהלום משהו, חד בדור!...

כך היה. קבע פגישה עם סוחר יהלומים עולמי, שהיו במרתפו כל מיני יהלומים שונים ונדירים, והסוחר הבטיח לו שבעת הפגישה במשרד יראה לו דוגמאות מרהיבות ויקרות ביותר, ויבצע את העסקה.

מגיע היום. הוא נכנס אליו למשרד והסוחר מראה לו מבחר של יהלומים גדולים, מה שבכלל לא רגילים לראות, והסוחר מציג בפניו כל יהלום ומחירו: זה חצי מיליון דולר, זה שבע מאות אלף דולר ככה. מראה לו עוד יהלום ועוד אחד.

הוא חושב וחושב, ובוחר לו את היהלום של חצי מיליון דולר ומשלם לו את תמורתו. אתם מבינים לבד, חצי מיליון דולר עד שסופרים לוקח כמה שעות. סיימו לספור את הכסף והעסקה הושלמה.

היהודי הזה יוצא מהחנות עם כזה יהלום של חצי מיליון דולר, פשפש... יהלום מרהיב עין. כשהוא יוצא החוצה הוא רואה בפרוודור ארון אחד עם ויטרינה ושם מונחים עוד יהלומים.

מיד הוא נכנס בחזרה ואומר לו: "סליחה, למה לא הראית לי את כל המבחר שיש לך?"

הסוחר תמה: "למה אתה אומר ככה, הלא הראיתי לך את כל המבחר?" אומר: "לא, הנה פה בפרוודור יש ארון מזכוכית ויש שם עוד עשר יהלומים, וביניהם אפילו יותר גדולים ממה שהראית לי..."

הלה צוחק: "לא, זה לא יהלומים".

- למה אתה אומר ככה, זה נראה יהלומים.

- לא, אלו הן זכוכיות פשוטות.

- בכל אופן, כמה עולות הזכוכיות הללו?

- מה אתה שואל כמה זה עולה, אחד עולה חמישים שקל, אחד שבעים. זה לא יהלומים, זה זכוכיות, אלו רק דוגמאות של יהלומים.

"טוב", אומר הקונה, "אתה יודע מה, אקח גם כן אחד מהיהלומים האלה שאתה קורא להם זכוכיות".

"בבקשה, קח".

לוקח אחד ומגיע בחזרה לסוחר: "כמה אמרת זה עולה, מאה שקל?"

אומר לו: "בשבילך אתה יכול לקחת בחינם". כבר קיבל ממנו חצי מיליון דולר, לא צריך את המאה שקל.

היהודי יוצא משם שמח וטוב לב. מגיע הביתה ומראה את שתי היהלומים שיש לו ואומר לאשתו: "אני רוצה שתסתכלי טוב, שלא תהיה לך טעות. היהלום הזה,

זה יותר יקר מהיהלום הזה. היהלום הזה עולה חצי מיליון דולר, והיהלום הזה עולה שבעים שקל..."

אה, ככה מדברים?

אם יהלום שזה חצי מיליון דולר והשני ארבע מאות חמישים אלף דולר, אומרים: זה יותר יקר מזה, אבל יהלום של חצי מיליון כלפי זכוכית בשווי מאה שקלים - על זה אומרים זה יותר יקר מזה? ככה מדברים? זו שפה בכלל?

חז"ל ראו שכאן בפסוק כתוב שהתורה "יקרה מפנינים", ממה התורה יקרה? מפנינים? אם באמת פנינים זה מה שאנחנו קוראים פנינים, ככה מדברים? התורה יותר יקרה מסמרטוטים? איזה דמיון זה בכלל?

לכן, אמרו חז"ל, מוכרחים לפרש, שמה שכתוב כאן פנינים, אין הכוונה לפנינים כפשוטו, לסמרטוטים האלה, אלא לדבר קדוש, עליון ונורא. מהו? כהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

כהן גדול, האדם הקדוש ביותר בעם ישראל, ביום הקדוש ביותר, יום כיפור, ונכנס למקום הקדוש ביותר - ממנו התורה הקדושה יקרה יותר! מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים!

לכוון בתוכחה לטובת החבר

הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו הַטָּא (ט"ו, י"ז)

חשבתי בעזר ה' רעיון נוסף כיצד להוכיח, וברוך ה' מצאתי שכיוונתי לדברי המפרשים ז"ל, ואקדים מעשה.

רבי שרגא גרוסברד ז"ל סיפר לי כדלהלן. הוא היה נוסע מדי פעם עם מרן **הרב שך** זצ"ל לאסיפות של "החינוך העצמאי" בירושלים. באחת הנסיעות שאל רבי שרגא את נהג המונית: "האם אתה נוסע במונית בשבת?" הרב שך שמע את השאלה ונעקע: "יהודי שואלים כאלו שאלות? מה אתה שואל כאלה שאלות?" לימים סיפר לו הנהג: "אתה זוכר שנסענו פעם ביחד והרב שך צעק, למה שואלים אותי כזו שאלה? ובכן, אומר לך את האמת, הייתי מחלל שבת, אבל כשראיתי איך הרב שך התרגז, הגערה עשתה עלי רושם עז עד שהפסקתי לנסוע בשבת".

המשיך הרב גרוסברד וסיפר: פעם אחרת נסענו שוב במונית [אחרת]. הבחנתי כי הנהג הוא אדם מהסוג ששייך לדבר איתו, וחשדתי בו שהוא מחלל שבת. מה אומר לו, שלא ייסע בשבת? שמא הוא יתמה: חשוד אני בעניין? איך אתה מדבר אלי?

הקב"ה נתן לי שכל ואמרת לי: "יש לי בקשה ממך, נראה לי כי עליך לדאוג לכך שכל הנהגים בתחנה יושבתו בשבת [כמות]. זכותך לומר להם את המשמעות של חילול שבת, תסביר להם את חומרת הדבר"... כאשר אני אומר לו שיסביר להם, מובן מאילו שהוא בסדר, רק שעליו להסביר להם...

ראיתי לאחרונה שאומרים, שזה נכנס בפשט הפסוק: "הוכח", ואיך תוכיח? "את עמיתך" [לשון רבים] - אמור לו שיוכיח את אחרים... כמי שאומר לו: אתה בסדר, רק תדאג שגם חבריך יהיו כמותך...

ג' טעמים לאיסור נקימה ונטירה

לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטּוֹר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאֶהְיֶה לְרֹעֶה כְּמֹהַר אֲנִי ה' (י"ח, י"ח)

הראשונים ז"ל מעיינים להבין ולבאר לנו, מדוע לא ליקום? הרי ההוא הוסיף לי, ואפילו אם לא הוסיף ממשי, אבל אחרי שביקשתי ממנו שיסייע לי, ויכול היה לסייע, אך מיאן ולא רצה - מדוע אני צריך לעזור לו, הלא השכל מסכים לכך שאם אתה לא גם אני לא?

ולא זו בלבד, גם "לא תטור" - כלומר, אינני נוקם בו, אלא עוזר לו בצרתו, אבל אני לוחש לו: "אתה הרי לא עשית ככה..." מדוע אסור, היכן השכל, כמה אפשר להבליג?

מצאנו על כך בראשונים ז"ל ג' טעמים:

טעם אחד: כלל ישראל הם נפש אחת. "שבעים נפש" - לשון יחיד. אין זו מליצה. כל אותם שבעים נפש הם אחד - כולם אחד. הגויים נקראים "נפשות", כמו שנאמר בעשו - "נפשות ביתו", אבל עם ישראל נקראים "נפש".

[במאמר המוסגר, הסאטמר רבי זצ"ל אמר פעם א'גישמק'ע פשט, אנו מברכים: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן, על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי" וקשה, פתח בריב - נפשות, וסיים ביחיד - נפש?

הקב"ה ברא הרבה גויים, עולם שלם - "בורא נפשות רבות", לצורך מה? "להחיות בהם נפש כל חי" - בשביל "נפש" אחת, עם ישראל].

כך אמרו חז"ל (יבמות סא ע"א): "אתם קרויים אדם" - לשון יחיד, כל עם ישראל הם נפש אחת, "ואין העובדי כוכבים קרויים אדם", אלא בלשון רבים - "נפשות", וייער גישמק - מאד מתוק!

ממילא, אם כל ישראל נפש אחת הם, אומרים הראשונים, אם יד שמאל עשתה משהו לא טוב ליד ימין, יד הימין לא תנקום ביד שמאל, כי יד ימין זה אני ויד שמאל זה גם אני, וממי אקח נקמה?

משל למה הדבר דומה? [בנוסף גם מנע], אחד הגיע לרופא שיניים ואמר לו: "אני מעוניין שתעקור לי שתי שיניים למעלה ועוד שתי שיניים בתחתית הפה". "כנראה כואב לך, לכן אתה מתאונן" אמר הרופא "נעשה לך צילום ונראה מה הבעיה שם".

"לא, אינני זקוק לצילום, לא כואב לי"

"אם כן מדוע אתה מעוניין לעקורם?"

"אם הרופא רוצה לדעת, אספר לו, אתמול אכלתי לחם קשה, ככה לעסתי, פתאום השיניים נתנו לי כוז נשיכה בלשוני, החל לזוב דם, ירד כל כך הרבה דם שלא תאמין, כעסתי התרגזתי על השיניים: כאלו מזיקות, כוז חוצפה! החלטתי לעקור אותן".

תמה הרופא: דעתך השתבשה עליך? מי הן שיניים ומי זה הלשון - שניהם זה אתה! וכי הן נשכו אותך? אתה נשכת את עצמך..."

כך גם באיסור נקמה, מה לך לטול נקמה מההוא - כולנו אחד.

*

טעם שני: אין בשביל מה לנקום, כי כל העולם הזה הוא 'קינדער' שפיל' - משחק ילדים.

לפעמים רואים שני ילדים מתגוששים בכל כוחם, לוחמים זה עם זה מלחמת חרמה, מכות, בכיות וצרחות, והנה אתה מתקרב להבין על מה יצא הקצף ועל מה נישטת המלחמה, ואתה רואה שתי קוביות משחק קטנות, זה אומר שלי זה אומר שלי... "אוי וי, על מה שורטים כאן אחד את השני?" צוחק ותמה כל אדם מבוגר.

יהודי יגיע לבית דין לתבוע את חברו. "נו", ישאלו הדיינים, "מי התובע, ומה טענותיך?"

"לפני שבועיים היינו יחד בבית הכנסת וההוא לקח גפרור מקופסת הגפרורים שלי והדליק בו את הסיגריה שלו. גולף..."

הדיינים יביטו זה לזה: האיש אינו בריא בנפשו...

רבות, כל העולם הזה לגבי הנצח הוא פחות מגפרור... שם בשמים צוחקים מאיתנו, כיצד אנשים נוקמים ונוטרים, עורכים מלחמות ויוצרים מריבות על הקוביות שלהם, על אלו שוויות אנשים יורקים דם, "עולם הזה" לעומת נצח, וי וי משחק ילדים, ומשקיעים מאמץ בריב ומדון. לכן, אם אדם חי עם האמת הוא שהעולם הזה - חלום יעוף, כלום, לא היה לו שום דבר ששייך בו נקמה, במי אתה נוקם ועל מה אתה נוקם, גורנישט, מה הוא לקח לך, גפרור?

*

טעם שלישי (הובא בספר החינוך): אם יהודי חי עם האמונה שהכל בגזירת עליון, הוא מבין שאין אחד בעולם שיכול לקחת ממנו או להזיק לו. "אין אדם נוגע במכון לחברו אפילו כמלא נימה" (וימא לח ע"ב).

ב"חובת הלבבות" מגדיר זאת לאמור - אם כל האנשים בעולם יבואו וירצו לקחת ממך גרגיר חיטה אחת שנקצב משמים בשבילך - לא יוכלו, ומצד שני, אם יבואו כל תושבי כדור הארץ ויבקשו להוסיף לך גרגיר חיטה ממה שנגזר עליך לא יצליחו. הכל בגזירת שמים.

הכל מנוהל על ידי בורא העולמות, וכאשר יש צרות, חלילה, מידיו של פלוני אלמוני - לא ההוא עושה לי את הצרות אלא "ה' אמר לו קלל" [כדברי דוד המלך ע"ה]. נכון שלאחר מציץ יש את החשבון האישי שלו, ובוודאי ייענש על פי המגיע, אבל מה שנוגע לך - הנפגע, עליך לידע כי הכל מן השמים, ואם כן, מה לך לנקום בו ומה אתה רוצה ממנו. "לא תיקום ולא תישור!"

רבי יחיאל מרדכי גורדון זצ"ל, ראש ישיבת לומז'ה, אמר פעם הברקה מעמיקה לפי דרגתו: על מי רחמנות יותר, על הגולן או על הנגול? ואי שער הגולן, מדוע? הנגול הפסיד כסף, אבל מה אפשר לעשות, הוא באמת היה צריך להפסיד, כי אם לא - ההוא לא יכול היה לעשות אותו. אבל הגנב, יש לומר לו: אתה, הרי היה מגיע לך את הממון הזה, כי הלא רואים שהכסף אצלך, אם כן, כמה מסכן אתה שהשגת את הכסף דרך גניבה, יכולת להרוויח את הכסף בדרך ישירה!

רבי יעקב רביקוב - הסנדלר, נפגע פעם ל"ע בתאונת דרכים בתל אביב. לאחר שהשתחרר מבית החולים, הזמינו אותו לבית המשפט, לנתינת עדות ולחקירה מטעם המשטרה. הוא הגיע.

כדי לאמת את הפרטים, שאל אותו השופט:

קוראים לך כך וכך? כן.

הלכת ברחוב זה וזה בתל אביב ביום פלוני בתאריך פלוני? כן. מכונית הפילה אותך, עברת תאונה? כן.

ואז הציג השופט את הנגה, אתה מכיר אותו? כן.

האם ידוע לך, כי הוא זה שגרם לך את התאונה? לא, לא הוא.

אלא מי עשה? הקב"ה עשה את התאונה. "הוא עשה, ועושה, ויעשה לכל המעשים!" והוא גור עלי... [המקל היה נגה המכונית, אבל אין לי עניין לתבוע אותו בכל].

השופט נכנס למבוכה, פשוט לא הבין מה הוא עונה לו. שתק שניה, ואז דפק על השולחן: "כבוד בית משפט!"... והחל מהתחלה לחזור על פרטי השאלות:

האם הלכת ברחוב, האם נפגעת, האם היה זה בתאריך ושעה פלונית... וכאשר הגיע שנית לשאלה "האם ההוא העומד כאן עשה לך את הנזק?" השיב הסנדלר זצ"ל: לא.

אלא מי? התאונה שהיתה לי - זה מהקב"ה.

השופט כעס: "עוד תשובה כזו ותצא מבית המשפט עם קנס - על בזיון בית המשפט".

הביט הסנדלר לעברו ואמר: "אינני צוחק חלילה, אני מדבר ברצינות! בסך הכל אני מקפיד לומר את האמת, כי לא הוא העושה אלא ה' אלקים הוא בעל הכוחות כולם".

השופט הבחין כי הוא רציני בדבריו, רוחו שבה אליו, התחיל להיכנס למחשבות שלו, להבין את כוונתו, ונגרע.

"לא תקום ולא תשור" - מה אתה רוצה ממנו. הרשע הזה יקבל את עונשו, אבל זה העסק שלו עם הקב"ה, מה שנוגע לך - הכל בא עליך בחשבון מדויק ברצון שמים. אין מה לנקום. מירעדיך

היהודי ששר לפני הרב מטשיבין...

ואהבת לרעה כמוך (יב, יח)

אספר לכם געוואלדיגע מעשה על מעשה חסד מופלא של **הטשעבינער רב** זצ"ל:

ברחביה היה יהודי עני ומסכן בשם מנדל, ששכנע את עצמו שהוא יודע לשיר יפה, הוא התחיל להתחזן בכל מקום. הילדים ראו דבר כזה, והיתה להם פרנסה ברווח... התחילו לצחוק עליו ולחקות אותו...

הטשעבינער רב שמע על המקרה והחליט לעזור לאותו יהודי מסכן.

מה עשה?

קרא לו לביתו וביקש שישיר לו, כי זה ממש מחיה אותו. כשגמר לשיר, נתן לו הרב מטבע ואמר שיבוא גם למחרת. וכך, מידי יום - היה היהודי מגיע לבית הרב, שר ומקבל מטבע.

עד שיום אחד אמרו לו בני הבית: "ר' מנדל תשמע, מהיום תקבל מאיתנו מטבע בלי לשיר".

עברו כמה ימים והרב רואה שהוא לא בא. שאל הרב למה הוא לא בא, ובני הבית סיפרו שהציעו לו לבוא ולקבל מטבע בלי לשיר.

אמר הרב: "וכי את המטבע הוא צריך המטבע? הוא צריך לשיר, זה מה שמחיה אותו! תקראו לו מיד!"

הביאו אותו, הכניסו אותו הביתה והוא שר לפני הרב.

חסד...

סיפר לי בחור שפגש את ר' מנדל הזה ב"זכרון משה" והלה אמר כי אין לו זמן, הוא צריך לרוץ לטשעבינער רב...

השאלה היא כיצד לטשעבינער רב היה זמן לכך, הרי סדר יומו היה כל כך עמוס! אבל לעשות חסד עם יהודי יש זמן!

מעשיו ראובן

רבי ראובן דקדק והקפיד לכוון לקיים רצון בוראו אף במצוות הנעשות בדרך הרגל ובהיטח הדעת. בכל עת ששילם לנהגי המוניות את שכרם, היה נענה ואומר: "לשם מצוות ביומו תיתן שכרו". בשל כך נהגו נהגי המוניות לכנותו: "הרב של הביומו".

הקפדתו במצווה זו היתה כה גדולה עד שביום קבורת חמותו, בעוד הכול טרודים בצער ובאבל, פנה אל הקברנים ושילם להם את שכרם בטרם השקיעה. לאחר מעשה התבאר אחד הקברנים ואמר כי עד אז לא אירע מעולם שאדם שילם לו את שכרו בו ביום.

בעת שעשה חסד עם זולתו, כיוון לשם קיום מצוות בוראו של "ואהבת לרעך כמוך", שרר מצוות צריכות כוונה, ולפיכך, אדם שעשה מצווה ולא כיוון לשם מצווה, הפסיד המצווה.

מרגלא בפומיה כי על הארץ מפוזרים יהלומים וצריך דעת כדי לאוספם.

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיויתי

שיויתי

נחלת משה

אלעד

054-8415551 (הופנר)

אצל הנציגים בישיבות:

בני ראובן

כנסת יחזקאל

תורה בתפארתה

תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים

מאור שרגא

אחיעזר

הר"ן

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטן)

רובע ד'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398 (פינקלשטיין)

בביהכ"ס

שערי תורה

ישיבת אור לישרים

רמה ג'

ביהכ"ס אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

ביהכ"ס לב אליהו

ביתר

גבעה A

בביהכ"ס אשכנז

זכור לאברהם

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

בני תורה

קהל חסידים

דרכי תורה

בית חלקיה

050-4156578 (מז)

בני ברק

שכון ג'/יהודה הנשיא

053-3145900 (גולדשטוף)

ויזניץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

אוהל משה ורחל-רח' פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

יד אהרון

לדרמן

משכנות יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קהילות

יעקב

שלייכר

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהליך רח'

סורוצקין

נחלת משה

עטרת שלמה (צעירים)

פוניבד' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבודקא

פונוביז'

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז-ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580 (אבוחצירא)

30

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא)

9

שכון ה'

ביהכ"ס המרכזי

בת ים

052-7119064

זכרון יעקב

04-6392214 (קניגסבוך)

חדרה

בביהכ"ס יד זאב

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזער)

ישיבת נחלת הלויים

בביהכ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידים)

בביהכ"ס צא"י

טבריה

קרית שמואל

ביהכ"ס חניכי הישיבות-

שערי דעת רח' המגינים 32

בביהכ"ס אהבת שלום

טלז סטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

ביהכ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעיר)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

בביהכ"ס ברכות שמואל

רח' גבע 054-8422492

גבעת שאול

זופניק

בביהכ"ס אוהל יונתן

בכולל ישכר באוהליך

גוש 80

ביהכ"ס בראשות הגאון ר'

דן סגל שליט"א

גילה

ביהכ"ס חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

חניכי הישיבות-רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכ"ס תפארת בחורים

(הישן)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

חניכי הישיבות מרכז

מגן אברהם

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכ"ס פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקינן)

בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719 (גולדשטוף)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

בבתי הכנסת:

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

מרום הרים

רמות פולין

ביהכ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בבתי הכנסת:

המרכזי

חזון אי"ש

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

מודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהליך, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבד'

בית אבא

מגדל עוז

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

בביהכ"ס המרכזי

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555

בביהכ"ס קהילת קצות

החושן

ברכפלד

ישיבת מיר

בביהכ"ס קהילת ר' עקיבא

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

גירן פארק

ביהכ"ס בני הישיבות

גבעה הדרומית

בביהכ"ס זכרון משה

מיצד

בביהכ"ס מצודת דוד

מצפה רמון

אצל ידידינו ר' איבגני

בוגוסלבסקי הי"ו

נס ציונה

מוסדות אור תורת שלום

בכולל בראשות הרב יפת

שליט"א

נתיבות

054-8454356 (טרבלסי)

ישיבת שכר שכיר

נתיניה

רמת אפרים

